

TANYA'S BEAUTY SALON
 Threading/Waxing, Facial(Men & Women)
 Anti-Aging Facial, Bleach
 Hair Cut, Color and Style
 40-39 75 St. Jackson Heights, NY 11373
 718-478-9009
 137-40 Jamaica Avenue Jamaica, NY 11435
 718-297-1019
 85-03 Roosevelt Avenue Jackson Heights, NY 11373
 718-205-7832

HERBAL FACIAL
 \$20 !!!

DHOL RADIO
 WEBSITE: DHOLRADIO.ORG
 ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ
 Request Song Live Calls: USA 1-951-824-6365
 Canada 1-604-210-1955
 Music 24/7 Skype: DHOLRADIO.ORG
 9:30PM To 11:30PM (IST)
 Listen By Call: USA 702-489-0211
 UK 44-20-3519-1210
 Listen On Phone Application for android and iPhone-Dhol Radio

ਬੌਬੀ ਸਿੰਘ
 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਗੱਡੀਆਂ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਟਰੱਕ, ਲਾਈਫ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਬੌਬੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰੋ
 (ਸੈਲ): 718-757-7809
 ਫੋਨ (ਦਫਤਰ): 516-439-5420
 (ਫੈਕਸ): 516-439-5418
 ਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਸਬੰਧੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰੋ।
 ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਰ ਪਲ ਹਾਜ਼ਰ

Fifteenth Year of Publication ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢ Email: punjabtimes1@sbcglobal.net
 ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ www.punjabtimesusa.com

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 15, Issue 7, February 15, 2014 20451 N Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ

ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਘੇਰਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਐਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਖ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੇਲੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਮਦਦ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਸ਼ਤ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਬਾਰੇ ਕੀਤੇ ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਮਗਰੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਪੁੱਠੀ ਪੈਂਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਉਤੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵਰਗੇ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਸਿਆਸੀ ਫ਼ਾਇਦਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਇਸ ਸਾਕੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕਈ ਵੱਡੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਖੁਦ ਬਚਣ ਲਈ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਜਪੁਰ ਦੇ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੁਕ ਗਏ ਜਿਹੜਾ ਹੁਣ ਉਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਤੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸ. ਬਾਦਲ ਦੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਰਹੂਮ ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਆਰ.ਕੇ. ਧਵਨ ਨੂੰ 25 ਅਪਰੈਲ 1984 ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੇ ਕਿ ਕੀ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ

ਤਾਰਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਟੌਹੜਾ) ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਖਤਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ (ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ) ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਹੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦੀ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਸੀ ਤੇ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਇਸ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਫਸੀਲ ਵਿਚ ਦੱਸ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਫੌਜ ਆਉਂਦੀ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਹਮਾਇਤੀ ਦੌੜ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਦੌੜ ਜਾਵੇ।"

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 26 ਮਈ 1984 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਗੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵਿਚ

ਰੱਖੀ ਮੀਟਿੰਗ ਜਿਥੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਆਪਣੇ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਇੰਨ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ, ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ. ਬਾਦਲ ਦੇ ਦੋ ਸਾਥੀ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ ਜਦੋਂਕਿ ਸ.

ਬਾਦਲ ਆਪ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਬਾਜਪੁਰ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਹਿਲੀ ਜੂਨ 1984 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐਫ. ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਹਾਲਾਤ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੀ ਹਿੰਮਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਨਹੀਂ ਪਰਤੇ?

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸ. ਬਾਦਲ ਉਹ ਸਹੁੰ ਪੁਗਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾਕਾਮ ਰਹੇ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਖਾਧੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੌਜੀ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਣੀ ਪਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬੀ.ਬੀ.ਸੀ. ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਮਾਰਕ ਟੌਲੀ ਤੇ ਸਤੀਸ਼ ਜੈਕਬ ਤੱਕ ਦੇ ਫੋਨ ਚੁੱਕਣੇ ਵੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ।

ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਨੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸੁਖਬੀਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦਾ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਨ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਲਈ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿਰਫ਼ 13 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਰਾਹੁਲ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 31 ਅਕਤੂਬਰ 1984 ਦੀ ਰਾਤ ਦੰਗੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਣੇ ਸਨ, ਉਹ ਐਚ.ਕੇ.ਐਲ. ਭਗਤ, ਧਰਮ ਦਾਸ ਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਅਰਜਨ ਦਾਸ, ਲਲਿਤ ਮਾਕਨ ਤੇ ਸੰਜਣ ਕੁਮਾਰ ਸਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹੇ; ਜਦਕਿ ਸੰਜਣ ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਕੇਸ ਅਖੀਰਲੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਆਗੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਜੈਨ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਗੁਪਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੇ ਗਏ ਜੋ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਝੂਠਾ: ਬਾਦਲ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ 1984 ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੌਰਾਨ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਬਾਜਪੁਰ ਸਥਿਤ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਲੁਕਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਦੱਸਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਸੱਚਾਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੈਪਟਨ ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ 1984 ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ: ਸੁਖਬੀਰ
ਜਲੰਧਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਬਿਠਾਏ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੜਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਬਾਦਲ ਤੋਂ 'ਪੰਥ ਰਤਨ' ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇ: ਖਹਿਰਾ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਕੋਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਥ ਰਤਨ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਵਾਪਸ ਲਈ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਸਮੇਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦਾ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁਨ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੂੰ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਬਾਦਲ ਤੋਂ 'ਪੰਥ ਰਤਨ' ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇ: ਖਹਿਰਾ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਕੋਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਥ ਰਤਨ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਵਾਪਸ ਲਈ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਸਮੇਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦਾ ਗੁੰਮਰਾਹਕੁਨ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੂੰ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਇੰਡੀਆ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰਵਿਸ
www.011india.com **\$25 2,500 Minutes**
 ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਇਕੋ ਰੇਟ
 ਸਾਡੀ ਸਰਵਿਸ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੇ।
 Limited Time Offer. Restrictions & Additional Fees Apply.
 ਵਧੀਆ, ਸਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ਵਰੋਂ ਤੇ ਸੈਲ ਫੋਨ ਤੋਂ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਦੋ ਫੋਨ ਚੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ
 ਬਗੈਰ ਪਿੰਨ ਤੋਂ ਵਰਤੇ
 ਸਪੀਡ ਵਾਲੇ ਨੰਬਰ ਸੈਟ ਕਰੋ
800.914.1013 • 408.659.9400

ਨਾਮਧਾਰੀ ਮੁਖੀ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ

ਲੰਡਨ: ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਮੁਖੀ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਕਾਤਲਾਨਾ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 27 ਸਾਲਾ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ 20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੁਰ ਇਸ ਹਫਤੇ ਬਰਮਿੰਘਮ ਕ੍ਰਾਊਨ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਜਿਊਰੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਫੁਟੀ ਕੁਹਾੜੀ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਫੁਟੇਜ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਹਮਲਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਗਸਤ 'ਚ ਲੈਸਟਰ ਦੇ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਸਵੇਰ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਮਲੇ 'ਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁੱਕੇ ਵੱਜਣ ਕਾਰਨ ਨੱਕ 'ਤੇ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਸੀ।

ਇਰਾਦਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਮੁਖੀ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸੀ। ਮੁਕਾਮੀ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਮੁਖੀ ਦੀ ਬਿਰਧ ਮਾਂ ਹਮਲੇ ਵੇਲੇ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਐਸਪਿਡਿਨ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇਗਧਾਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦਾ। ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਇਸਤਰਾਸਾ ਨੇ

ਨਾਮਧਾਰੀ ਮੁਖੀ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਰੋਮਨ ਕੈਥੋਲਿਕ ਧਰਮ ਦੇ ਪੋਪ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ।

ਤੁਰ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਿਸਮਾਨੀ ਸੱਟ ਮਾਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੰਨੀ ਸੀ, ਪਰ ਜਾਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਦੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਸੰਬਰ 2012 ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨਾਲ ਤਾਰ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਅਟਕਲਾਂ ਵੀ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਸ਼ੱਕੀ ਅਮਰੀਕੀ ਅਤਿਵਾਦੀ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਡਰੋਨ ਹਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਰੋਕਾਂ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਓਬਾਮਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਫੂਪੇ ਅਮਰੀਕੀ ਦਹਿਸ਼ਤਪਸੰਦ ਖਿਲਾਫ ਇਸ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੱਧ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ

ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਪਛਾਣ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੇਰਵਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਕੁਝ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ 'ਨਿਊਯਾਰਕ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਓਬਾਮਾ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮਈ ਵਿਚ ਡਰੋਨ ਅਪਰੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਕਿਸੇ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤੰਬਰ 2011 ਵਿਚ ਓਬਾਮਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਗਿਣ-ਮਿਥ ਕੇ ਮਾਰਨ ਦੇ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੀ.ਆਈ.ਏ. ਦੇ ਇਕ ਡਰੋਨ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਨਵਰ ਅਲ-ਅਵਲਾਕੀ ਯਮਨ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਓਬਾਮਾ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਡਰੋਨ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਅਵਲਾਕੀ ਨੂੰ ਮਿਥ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਪੁੰਮਾ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ 'ਤੇ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ: ਜਥੇਦਾਰ ਨੰਦਗੜ੍ਹ

ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ: ਤਖਤ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੰਦਗੜ੍ਹ ਨੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਨਾਏ ਗਏ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋਤ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਮਰਿਯਾਦਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੰਮਾ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ 'ਤੇ ਤਲਬ ਕਰ ਕੇ ਤਨਖਾਹ ਲਾਈ ਜਾਵੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਤਿਆਰ ਕਰ ਕੇ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਪੁੰਮਾ ਨੇ ਪਰਚੀ ਭੇਜ ਕੇ ਦੇਗ ਵਾਪਸ ਲਿਆਣ ਅਤੇ ਆਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ 2002 ਵਿਚ ਗੋਧਰਾ ਦੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ 2005 ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ 'ਧਾਰਮਿਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ' ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਮਗਰੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਇਹ ਸੁੀ ਮੋਦੀ ਬਾਰੇ ਨਰਮ ਰੁਖ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਸੁੀ ਮੋਦੀ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਮੁੜ ਅਦਾਲਤ ਜਾਣ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਨਾਭਾ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਟਰੰਕ-ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਮੁਬਾਰਕ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਨਗਰੀ ਨਾਭਾ ਵਿਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਭਾ ਪਬਲਿਕ

ਸੁਸਾਇਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪਾਈ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਆਉਣ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਾਭਾ ਵਿਖੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਸਹਿਗਲ, ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ, ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾ ਦਲ), ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਕੇਸ਼ ਜੈਨ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਭੋਜੋਮਾਜਰੀ (ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸ਼ਹੀਦ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਲ) ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਨਾਭਾ ਵਿਖੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਮੁੜ ਖੜਕਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਪੀਰ ਬੱਧੂ ਸਾਹ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੂੰ 1763 ਵਿਚ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

ਉਲੰਪਿਕ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਾਪਸੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤ ਉਪਰ ਉਲੰਪਿਕ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ 'ਤੇ 14 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਗੀ ਪਾਬੰਦੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਉਲੰਪਿਕ ਕੌਂਸਲ (ਆਈ.ਓ.ਸੀ.) ਨੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਉਲੰਪਿਕ ਸੰਘ ਨੂੰ ਉਲੰਪਿਕ 'ਚ ਮੁੜ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਆਈ.ਓ.ਏ. ਦੀ ਨੌਂ ਫਰਵਰੀ 2014 ਨੂੰ ਹੋਈ ਆਮ ਸਭਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਆਈ.ਓ.ਸੀ. ਦੇ ਮੈਂਬਰ

ਮਿਆਣੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਪਿੰਡ ਮਿਆਣੀ ਵਿਚ ਖੇਡ ਮੇਲਾ 26 ਨੂੰ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ): ਇਥੋਂ ਦੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾ ਮਿਆਣੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਆਉਂਦੀ 26 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਿਆਣੀ ਵਿਚ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਨਵੇਂ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿਧ ਰਾਗੀ-ਢਾਡੀ ਜਥੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨਗੇ।

ਮਿਆਣੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਇਕ ਬਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨਗੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਮਿਆਣੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਕੁ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਜੋ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਭਰਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਅਜੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪਿੰਡ ਮਿਆਣੀ ਵਿਚ ਬਾਵਾ ਨਿਰੰਜਣ ਸਿੰਘ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਅਤੇ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਬਣਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋਹਫਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਪਹੁੰਚੇ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਏਅਰਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਗਿਆਨੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨਾਲ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਬਿਊਰੋ): ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਥਾਵਾਚਕ ਗਿਆਨੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਥਾਨਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਸਭਾ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ 637ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਮੌਕੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ 11 ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ 23 ਫਰਵਰੀ ਐਤਵਾਰ ਤੱਕ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸ਼ਾਮ 7 ਵਜੇ ਤੋਂ ਕਥਾ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿਧ ਰਾਗੀ ਤੇ ਕਥਾਵਾਚਕ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਗੇ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਤੱਕ 10 ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਡੀਆਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਏਅਰਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਫੋਨ 718-898-8150 ਜਾਂ 347-538-8296 ਰਾਹੀਂ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਵਿਗਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨਯੋਗ

ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਗਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਏ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੇ ਬਕਾਏ ਚੁਕਤਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਵਿਗਿਆਪਕ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਵੱਲ ਉਕਾ ਹੀ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਮਜਬੂਰੀਵਸ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ:

1. ਸੇਨੂੰ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ-ਮਾਸਟਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
(ਬਕਾਇਆ 1300 ਡਾਲਰ, 2010-11)
2. ਸੁਪਰ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ-ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ
(ਬਕਾਇਆ 3700 ਡਾਲਰ, 2010-11)
3. ਬਿਗ ਪਾਈ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ-ਜਸਵਿੰਦਰ ਪੰਮਾ
(ਬਕਾਇਆ 250 ਡਾਲਰ, 2011)

-ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

To Advertise with Punjab Times
Call: 847-359-0746
punjabtimesusa.com

24 ਘੰਟੇ
ਸੱਤੇ ਦਿਨ
ਸੁਣੋ

Listen on :

Radio Sets (CA, WA, NV)

Dial in

832-551-5029 or 605-475-6868

Android & iPhone App

www.PunjabiRadioUSA.com

Ph: 408-272-5200

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੋਇਲੀ ਤੇ ਅੰਬਾਨੀ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਮੋਰਚਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਰਿਲਾਇੰਸ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਨੇ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਗੈਸ ਦਾ ਘੱਟ ਉਤਪਾਦਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਗੈਸ ਦੀ ਨਕਲੀ ਬੁਝੂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਭਾਅ ਵਧਾਏ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਾਖਾ ਨੂੰ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਮੰਤਰੀ ਵੀਰੱਪਾ ਮੋਇਲੀ, ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੁਰਲੀ ਦਿਓਤਾ, ਰਿਲਾਇੰਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੁਕੇਸ਼ ਅੰਬਾਨੀ ਅਤੇ ਰਿਲਾਇੰਸ ਦੇ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ

ਦਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਬਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਝ ਮੀਡੀਆ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਚੈਨਲਾਂ 'ਚ ਅੰਬਾਨੀ ਦਾ ਪੈਸਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੇ ਮੀਡੀਆ ਹਾਲ 'ਚ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਐਡਮਰਿਲ ਆਰ.ਐਚ. ਤਹਿਲਯਾਨੀ, ਸਾਬਕਾ ਕੈਬਨਿਟ

ਸਕੱਤਰ ਟੀ.ਐਸ.ਆਰ. ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਕਾਮਿਨੀ ਜੈਸਵਾਲ ਅਤੇ ਈ.ਏ.ਐਸ. ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਰਿਲਾਇੰਸ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਇਕ ਡਾਲਰ 'ਚ ਗੈਸ ਨੂੰ 8 ਡਾਲਰ 'ਚ ਵੇਚਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ 'ਚ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਕਥਿਤ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਗੈਸ ਦੇ ਖੂਹ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਦੋਂ ਲਾਗਤ ਇਕ ਡਾਲਰ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਇਕ ਡਾਲਰ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਗੈਸ 'ਤੇ 17 ਸਾਲ ਲਈ 2.3 ਡਾਲਰ ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਰਿਲਾਇੰਸ ਨਾਲ ਗੈਸ ਸਪਲਾਈ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਨੀਅਤ ਬਦਲ ਗਈ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਦਰ 4 ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਗ ਨੇ ਵੀ ਮਈ 2012 'ਚ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਉਗਲੀ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੈਸ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਅ ਡਾਲਰ ਰਾਹੀਂ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਸੌਦਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਗੈਸ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਦੋਸ਼ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਮੰਤਰੀ ਮੋਇਲੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੈਅ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਝ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ

ਕਿਵੇਂ ਚਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟਿਡ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੁਕੇਸ਼ ਅੰਬਾਨੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਬਾਨੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚਾਰਜੇਈ ਕਰਨਗੇ।

ਆਸਟਰੇਲੀਆ 'ਚ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਰਕ ਵੀਜ਼ੇ

ਮੈਲਬਰਨ: ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ 2013 ਦੌਰਾਨ ਆਰਜ਼ੀ ਵਰਕ (ਹਨਰਰੀਮੈਂਟ) ਵੀਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹਨ। ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਜ਼ਾ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੁਲਾਈ-ਦਸੰਬਰ 2013 ਦੌਰਾਨ 'ਸਭ ਕਲਾਸ 457 ਵੀਜ਼ਾ' ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੁੱਲ ਵੀਜ਼ਿਆਂ 'ਚੋਂ 23 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਆਰਜ਼ੀ ਵਰਕ ਵੀਜ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 23.4 ਫੀਸਦੀ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ 18.6 ਫੀਸਦੀ ਅਤੇ ਆਇਰਲੈਂਡ

ਨੂੰ 7.9 ਫੀਸਦੀ ਵੀਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤਹਿਤ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵਿਕਟੋਰੀਆ, ਨਿਊ ਸਾਊਥ ਵੇਲਜ਼, ਕੁਈਨਜ਼ਲੈਂਡ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦਾ ਰਾਜਧਾਨੀ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਤਸਮਾਨੀਆ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਵੀਜ਼ੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਕੇਵਲ ਦੱਖਣੀ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਖੇਤਰ ਲਈ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਵੀਜ਼ੇ ਮਿਲੇ। ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ 2013 ਦੌਰਾਨ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਆਰਜ਼ੀ ਵਰਕ ਵੀਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 90780 ਹੋ ਗਈ ਜੋ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ 2012 ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵੀਜ਼ਿਆਂ ਨਾਲੋਂ 8.3 ਫੀਸਦੀ ਵੱਧ ਹੈ।

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ 'ਚ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇ ਰਹੇ ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਧਾਇਕ ਰਾਮਬੀਰ ਸੋਕੀਨ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਆ ਗਈ ਹੈ।

ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਧਾਇਕ ਰਾਮਬੀਰ ਸੋਕੀਨ ਨੇ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨਜੀਬ ਜੰਗ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਦੀ 70 ਮੈਂਬਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ 'ਆਪ' ਪਾਰਟੀ ਦੇ 27 ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 8 ਵਿਧਾਇਕ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ-ਅਕਾਲੀ ਦੇ 32 ਵਿਧਾਇਕ ਹਨ। 'ਆਪ' ਤੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਵਿਧਾਇਕ ਵਿਨੋਦ ਕੁਮਾਰ ਬਿੰਨੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸ ਲੈ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਜਨਤਾ ਦਲ (ਯੂ.) ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ੋਇਬ ਇਕਬਾਲ ਦਾ ਰੁਖ ਝਟ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਮੁੰਡਕਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਜੇਤੂ ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਧਾਇਕ ਰਾਮਬੀਰ ਸੋਕੀਨ ਵੱਲੋਂ ਸਮਰਥਨ ਵਾਪਸੀ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵਧ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਾਲੇ ਵਿਚ ਹੁਣ 35 ਵਿਧਾਇਕ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਬਹੁਮਤ ਲਈ 36 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਵੇਟਰ ਅਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਅਟਲਾਂਟਾ, ਜਾਰਜੀਆ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਚਲਦੇ ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਵੇਟਰ ਤੇ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ, ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ
ਫੋਨ: 757-240-9348

ਆਈ.ਪੀ.ਐਲ. ਫਿਕਸਿੰਗ 'ਚ ਧੋਨੀ ਤੇ ਰੈਨਾ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਬੋਲਿਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (ਬਿਊਰੋ): ਆਈ.ਪੀ.ਐਲ. ਫਿਕਸਿੰਗ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਟੀਮ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਕਪਤਾਨ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧੋਨੀ ਅਤੇ ਸੁਰੇਸ਼ ਰੈਨਾ ਦਾ ਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੱਟੇਬਾਜ਼ ਕਿੱਟੀ ਉਚਰਫ ਉੱਤਮ ਜੈਨ ਨੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਧੋਨੀ ਅਤੇ ਰੈਨਾ ਦੇ ਫਿਕਸਿੰਗ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ। ਆਈ.ਪੀ.ਐਲ. ਫਿਕਸਿੰਗ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਇਹ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖੁਲਾਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਸਾਬਕਾ ਆਈ.ਪੀ.ਐਲ. ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਲਲਿਤ ਮੋਦੀ ਨੇ ਇਕ ਨਿਊਜ਼ ਚੈਨਲ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਿਕਸਿੰਗ ਦਾ ਸੱਚ ਲੁਕਾਉਣ 'ਚ ਧੋਨੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਆਈ.ਪੀ.ਐਲ. 'ਚ ਸੱਟੇਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸਪਾਟ ਫਿਕਸਿੰਗ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਟੀਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਇਕ ਖਿਡਾਰੀ ਸਣੇ 6 ਮੁੱਖ ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ।

ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬੰਬ ਮਿਲਿਆ

ਹਾਂਗਕਾਂਗ: ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਨਸਨੀ ਫੈਲ ਗਈ ਜਦੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਕੁ ਵਜੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਦੁਦ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਬੰਬ ਹੋਣ ਦੀ ਇਤਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਬੰਬ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਕੁਇੰਟਲ ਹੈ। ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੰਬ ਦੂਸਰੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਚੀਨ

ਬੀਜਿੰਗ: ਚੀਨ-ਭਾਰਤ ਵਿਚਾਲੇ 17ਵੇਂ ਗੇੜ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਚੀਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਰਹੱਦੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਾਬਤਾ ਤੇ ਠੀਕ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਛੇਤੀ ਤੇ ਆਪਸੀ ਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਸੌਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਛੇਤੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਭਾਰਤ ਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚਾਲੇ ਸਰਕਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਇਕ ਰਣਨੀਤਕ ਮੰਤਵ ਹੈ।

Matrimonial

ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ	ਕੰਨਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ
<p>ਕੰਬੋਜ ਸਿੱਖ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਟੀਜ਼ਨ, 26 ਸਾਲ, ਕੱਚ 5'-5", ਬੀ ਐਸ ਸੀ, ਬਿਜਨਸ ਐਨਾਲਾਈਜ਼ਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਲੜਕੀ ਲਈ ਚੁਕਵੇਂ ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਐਚ-1 ਜਾਂ ਸਟੂਡੈਂਟ ਵੀਜ਼ੇ 'ਤੇ ਆਏ ਲੜਕੇ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 601-473-9617, ਈਮੇਲ: santokh01@hotmail.com</p> <p>ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਵਸਦੀ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਿੱਖ ਲੜਕੀ, ਬੀ ਏ, 30 ਸਾਲ, 5'-2" ਲਈ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਟੀਜ਼ਨ/ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 516-450-7104, prince.kular@yahoo.com</p> <p>Wanted suitable match for 27yrs, height 5'-2", divorced, US Citizen well settled girl. Must be living in the US. Contact: pb82268@gmail.com</p>	<p>Suitable girl wanted for Jatt Sikh US citizen BSc, 24, 5'-10". Girl from US with DDS/MBBS/Eng./Nursing degree, 22 to 24, height 5'-5". No caste bar. Send photo & bio-data @ bsimerb@yahoo.com</p> <p>Wanted mature, family oriented, vegetarian, preferably US based, over 28 girl for Lobana Sikh, 37, 5'-9" clean shaven, teetotaler, legally divorced, pending US immigration status. Issueless divorcee or widow can also be considered. Family owns business & home, brother citizen & parents legal permanent residents of USA. Early marriage. Caste no bar. Contact: plmultani@yahoo.com, Ph: 330-348-4561</p>

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਕਾਊ ਹੈ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੋਰਿੰਡਾ-ਚੁੰਨੀ ਰੋਡ ਉਤੇ, ਮੋਹਾਲੀ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 25 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਵਧੀਆ ਉਪਜਾਊ 5 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਕਾਊ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਢੇ ਬਾਰਾਂ ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਦੀ ਮੋਟਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:
ਫੋਨ: ਅਮਰੀਕਾ: 317-430-6545
ਇੰਡੀਆ: 91-98142-90592

Convenience Store For Rent

Turnkey fully equipped 1500 sq. ft. convenience store within a very busy service station. Major highway location in Middlesex county, New Jersey, all fixtures and refrigeration in place. Store is open and operating 6am to midnight 7 days a week all inquiries please call

Ph: 732-740-3681

ਕਨਵੀਨੀਐਂਸ ਸਟੋਰ ਕਿਰਾਏ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ

ਮਿਡਲਸੈਕਸ ਕਾਉਂਟੀ, ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਿਜ਼ੀ ਅਤੇ ਹਾਈਵੇਅ ਉਪਰ ਸਥਿਤ ਕਨਵੀਨੀਐਂਸ ਸਟੋਰ ਕਿਰਾਏ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

ਸਾਈਜ਼ 1500 ਵਰਗ ਫੁੱਟ, ਸਾਰੇ ਸਾਜ਼ੇ-ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਰੈਫਰੀਜ਼ਰੇਟਰਾਂ ਸਮੇਤ। ਸਟੋਰ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ 12 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹਫਤੇ ਦੇ ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 732-740-3681

ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੀਮ ਬਣੇਗੀ

ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ-ਰਾਜਪਾਲ ਨਜੀਬ ਜੰਗ ਨੇ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ (ਸਿੱਟ) ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਸਿੱਟ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ 1984 ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸਿੱਟ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਨਾਲ 1984 ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਮੁੜ ਜਾਂਚ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉੱਘੇ ਵਕੀਲ ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੇ ਚੀਫ਼ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੈਂਕ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਸੁਰੇਸ਼ ਅਰੋੜਾ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸ੍ਰੀ ਅਰੋੜਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੂੰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਦੇਣਗੇ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸੁਰੇਸ਼ ਅਰੋੜਾ) ਨੂੰ ਟੀਮ ਦਾ ਮੁਖੀ ਥਾਪ ਦੇਵੇਗੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੰਗਿਆਂ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਲਈ ਸੱਤ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੇ ਦੋ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣੇ ਤੇ 587 ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 237 ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੈ।

ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਚੂੜੀਆਂ: ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅ) ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ

13 ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਚੋਣਾਂ ਲੜੇਗਾ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਹਰ ਵਰਗ ਦੁਖੀ ਹੈ ਤੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ 14 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਸ਼ੂਮ ਬੱਚੀ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ ਰਹੀ।

ਸ. ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਪੈਰ ਪਸਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਦੀ ਗੱਲ ਉਹ ਤਾਂ ਹੀ ਕਰਨਗੇ ਜੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਉਪਰ ਖਰਾ ਉਤਰੇਗੀ।

ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂਚ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਐਸਆਈਟੀ ਜਾਂਚ ਤਹਿਤ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਅਣਦਰਸ਼ ਦਰਸਾਏ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ. ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਜਾਂਚ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੂਤਰਾਂ

ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂਚ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਐਸ.ਆਈ.ਟੀ. ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰਜ਼. ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਸਬੂਤ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਕ 2733 ਲੋਕ

ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 587 ਐਫ.ਆਈ.ਆਰਜ਼. ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 241 ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨਾਨਵਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਚਾਰ ਕੇਸ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਕਈ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਸੁਆਲ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਬੂਤ ਮਿਟਾਏ ਸਨ।

ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਵੇਲੇ ਬਾਦਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਫਿਰ ਉਠੇ ਸਵਾਲ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਖ਼ਾਲਤਾ ਮਿਸ਼ਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਬਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਮਦਦ ਦਾ ਗੁਪਤਾ ਸੱਚ ਨੰਗਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਬਾਰੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਦਾ ਸੱਚ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਸੰਤ ਲੋਗੋਵਾਲ ਵੱਲੋਂ 25 ਅਪਰੈਲ, 1984 ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਆਰ.ਕੇ. ਧਵਨ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਚਿੱਠੀ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਖ਼ਾਲਤਾ ਮਿਸ਼ਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਲਾਗੋਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਹਿਰਦੇ ਫਲਣੀ-ਫਲਣੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ

ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਬੰਦੇ ਫੌਜ ਦੇਖ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਿ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ 26 ਮਈ 1984 ਨੂੰ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਯੂ.ਪੀ. ਵਾਲੇ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਲੁਕ ਗਿਆ, ਇਸ ਸਚਾਈ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡੀ.ਸੀ. ਰਮੇਸ਼ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਫ਼ੌਜੀ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੀ ਲਿਖਤੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਲਾ ਕੇ ਤੇ ਹੋਰ ਉਚੇ ਅਹੁਦੇ ਬਖਸ਼ੇ। ਜਦੋਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਡੀ.ਸੀ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਫੌਜ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ।

ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਖੁੱਸਣ ਦਾ ਡਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪਿਛਲੇ ਤਕਰੀਬਨ ਚਾਈ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੁੱਧ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਰਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਆ ਰਹੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਹੱਥੋਂ ਖੁਸਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਬਣੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬਹੁਤੇ ਰੌਲੇ-ਰੱਪੇ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦੰਗਾ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਚੁੱਕਿਆ ਅਜਿਹਾ ਕਦਮ ਅਕਾਲੀਆਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਸਿਰਦਰਦੀ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਮੁੱਦਾ ਤਿਲਕ ਕੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸਮੇਤ ਸਮੂਹ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸਿਪ ਵੱਲੋਂ ਤਿੱਖਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ

ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸਿਪ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਡਰ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਠੋਕ ਵਜਾ ਕੇ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਮਈ, 2008 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਵਫ਼ਦ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉਪਰ ਇਹ ਮੰਗ ਦੁਹਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਬਣੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਚੋਣ ਵਾਅਦੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਿਆਂ

ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸਿਪ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਾਲੂ ਵੱਚ-ਵੱਚ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਲੋਕਪ੍ਰੀਤਤਾ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੀ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਉਪਰ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰੀਬ ਛੇ ਸਾਲ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਰਹੀ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਉਸ ਦਾ ਸਰਗਰਮ ਭਾਈਵਾਲ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ? ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਆਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਕਾਲੀ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਇਕ ਵਿਉਂਤਬੱਧ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਉਪਰ ਰੌਲਾ ਵੀ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਚੇਤਾਵਨੀ

ਜਲੰਧਰ: ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਖੜਕ-ਕਿਤਾਬਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਮਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਧਿਰਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉਠਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਵਾਈ ਸਡਿਆ ਦਾ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਪੱਤਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਖ਼ਤ ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਖ਼ਤ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵੀ ਬੜੀ ਸਖ਼ਤ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਇਹ ਖ਼ਤ 19 ਫਰਵਰੀ, 1983 ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਵੀ ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ 21 ਫਰਵਰੀ, 1983 ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਖ਼ਤ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ

ਕਰਦਿਆਂ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬਲਬੀਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਵੀ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਖ਼ਤ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਧਾਰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਉੱਗਲੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਝਾਉਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਮਝੌਤੇ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਵੀ ਹਰ ਵਾਰ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਬਾਰੇ ਬਿੜਕਦੇ ਰਹੇ। ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਬਲਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸਿਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਤੌਰਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਲੀਡਰਸਿਪ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖ਼ਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ, 'ਐੱਸ ਐੱਸ ਡਿਗਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।। ਅਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੋ ਖੜਗ ਤੁਪਕ ਤਬਰ ਅਰੁ ਤੀਰ ਸੈਫ ਸਰੋਹੀ ਸੈਥੀ ਯਹੈ ਹਮਾਰੈ ਪੀਰ।।੩।। ਰਾਜਨੀਤੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਾ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਬੋਲੇ ਕੰਨਾਂ ਤਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਤੋਂ, ਸਿੱਖ ਦੁਖੀ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਚਿੱਠੀ ਦੁਆਰਾ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ 'ਬੋਲੇ ਕੰਨਾਂ' ਦਾ ਅੱਖਰ ਸੁਣ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਬੋਲੇਪਨ ਦੀ ਸਿੱਧਤਾ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਦੱਸਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਾ। ਖ਼ਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੋਲੇਪਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਸਤੇ, ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਟਰਾਂਸਮੀਟਰ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ,

ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦਾ ਖ਼ਤ
ਸਿੱਖ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਕਹਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਦਰਜਾ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਪੱਕਤਾ ਸਹਿਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੈਦ ਤੇ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਬੋਲੇ ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਤ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਬਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਬਰ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਬਰ ਨਾਲ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਬਰ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਭਰ ਜਾਵੇ ਤਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ 'ਚੂੰ ਕਾਰ ਅਜ਼ ਹਮਾ' ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜ਼ਸਤ।।

ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬ ਸਮਸੀਰ ਦਸਤ' ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਸਤੇ ਅਜੇ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਜਾਂ ਮਹੀਨੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਤ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰਨਾ, ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕਾਤਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ, ਐਸ.ਪੀ. ਡੀ.ਆਰ. ਭੱਟੀ, ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਮਾਂਗਟ ਪਟਿਆਲਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਡੀ.ਸੀ. ਹੁਕਮ ਰੂਪੀ ਖੰਭਾਂ ਹੇਠ ਲਕਾਉਣਾ, ਬੋਲੇ ਤੇ ਗੂੰਗੋਪਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਾਂਗਾ। -ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ (19-2-83)

ਲੰਗਰ ਹਾਲ ਦੀ ਰਸੋਈ ਦਾ ਠੇਕਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਖੜਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਢਾਡੀ ਸਭਾ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੂਹ ਸਥਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਲੰਗਰ ਘਰ ਦੀ ਰਸੋਈ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਕੰਮ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਢਾਡੀ ਸਭਾ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਵਜੋਂ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲਾਂ 'ਤੇ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਵੀ ਕੱਢਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਰੋਸ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਗੋਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਲੰਗਰ ਘਰ ਦੀ ਰਸੋਈ ਦੀ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕੰਪਨੀ ਕੋਲੋਂ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਉਸਾਰੀ ਸਮੇਂ ਸਿਗਰਟ ਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਵੱਡੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਲੰਗਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਢਾਡੀ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਢਾਡੀ ਸਭਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਐਮ.ਏ ਸਾਬਕਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਹਾਲ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਸਭਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਹ ਇਮਾਰਤ

ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅੱਜ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਉਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਬਣੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਕਿਵੇਂ ਗਲਤ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨਿਵਾਸ, ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨਿਵਾਸ ਆਦਿ ਇਮਾਰਤਾਂ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਬਣਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹਲਕੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰਵਾਉਣ 'ਤੇ ਮਰਨ ਵਰਤ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਢਾਡੀ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਐਮ.ਏ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਬਾਬਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ 17 ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ ਅਣਮਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਰਨ ਵਰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਗੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਢਾਡੀ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸੇ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਇਕ ਸੈਮੀਨਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਆਖਰੀ ਮੌਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਥਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸੈਮੀਨਾਰ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਾਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਐਨ ਆਖਰੀ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਹਾਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ ਹਾਲ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਸੰਗਤਾਂ: ਮੱਕੜ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਢਾਡੀ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕੂੜ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਘਿਉ ਮੰਡੀ ਨੇੜੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ, ਸਹੀਦੀ ਯਾਦਗਾਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਤੇ ਦੁੱਖ ਭੰਜਨੀ ਬੇਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਕਮਰੇ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਬਾਬਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਬਣਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਲੰਗਰ ਘਰ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਤੈਅ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਰਜ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਖੇ ਰੋਜ਼ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਰਧਾਲੂ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਛੇਤੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਭਨਿਆਰਾ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਮੁੜ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਘੋਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਗਿਆਰਾਂ ਸੌ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਭਨਿਆਰਾ ਵਾਲੇ ਦੀ ਵਿਵਾਦਤ 'ਭਵਸਾਗਰ ਸਮੁੰਦਰ ਅਮਰ ਬਾਣੀ' ਨਾਮੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਤੱਥ ਖੋਜੇ ਜਾਣਗੇ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਪੈਨਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਉਪ-ਕੁਲਪਤੀ ਡਾਕਟਰ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਸ਼ਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪ ਕੁਲਪਤੀ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਟੱਡੀ ਸੈਂਟਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਤ ਸਦਨ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਐਕਟਿੰਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਾਲਜ, ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾਕਟਰ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਇਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਪੈਨਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਘੋਖੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤਰੁਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਇਹ ਹੁਕਮ ਭਨਿਆਰਾ ਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਉਕਤ ਗ੍ਰੰਥ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੇ ਵਿਤਰਣ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦਾਇਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ: ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਟ ਕਹਿਲੂਰ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਖਰੀਦੀ ਗਿਆਰਾਂ ਸੌ ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਸਦਕਾ 11 ਵਿੱਖੇ ਤਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਦਿਲਜੀਤ ਭਿੰਡਰ ਨੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੀਰਭੱਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਦਿਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 1734 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ 12 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਾਹੌਰ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਟ ਕਹਿਲੂਰ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ 1100 ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪੈਰਵਾਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁੱਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 11 ਵਿੱਖੇ ਹੀ ਬਾਕੀ ਬਚੀ ਹੈ।

ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ਿਆਂ ਹੇਠ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਪਿਛਲੀ ਧੁਮਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚੋਂ 100 ਵਿੱਖੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰੂਸ਼ਾਲਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਦਕਿ ਹੁਣ ਸਿਰਫ 200 ਵਿੱਖੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ਗਈ ਹੈ।

ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦੂਮਾਜਰਾ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਨਵੀਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਨਵੀਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਫਿਲਹਾਲ ਠੰਢੇ ਬਸਤੇ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੋ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਏ ਝਗੜੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਾ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਬਾਰੇ ਫਿਲਹਾਲ ਹੋਰ ਸੁਝਾਅ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਕੁਝ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੁਝਾਅ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਖੁੰਭਾਂ ਵਾਂਗ ਨਿਤ ਨਵੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰ ਇਕ ਲੈਟਰ ਪੈਡ ਤੇ ਮੋਹਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼, ਸੰਵਿਧਾਨ,

ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਗਿਣਤੀ ਆਦਿ ਦੱਸਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਸੱਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਫੇਸਬੁੱਕ ਤੇ ਹੋਰ ਸੋਸ਼ਲ ਸਾਇਟਸ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਭੱਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਣ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ

ਨਾਲ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਸਾਦਲ ਦੇ ਖਾਰਾ ਚੱਕ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਜੁੱਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਭੱਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਅਗਲੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਸਮੇਂ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਲਈ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਇਕ ਆਗੂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਲਾਉਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਉਹ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਾਜੋਆਣਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਈ ਰਾਜੋਆਣਾ ਦੀ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛਿਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਭਾਈ ਰਾਜੋਆਣਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੈ। ਹਾਸਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਬਾਬਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਖਿਆ ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਡਾਕਟਰ ਨਿਰੰਤਰ ਭਾਈ ਰਾਜੋਆਣਾ ਦੀ ਵੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੂਤਰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਰਾਜੋਆਣਾ ਨੇ ਬਾਬਾ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਕਮਲਦੀਪ ਕੌਰ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੀ ਹੈ, ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਾਈ ਜਾਵੇ।

Punjab Times

Established in 2000
15th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388
Email:punjabtimes1@sbcglobal.net
www.punjabtimesusa.com

Editor:

Amolak Singh Jammu

Astt. Editors:

Jaspreet Kaur

Kuljeet Singh

Graphics:

Mandeep Singh

Our Columnists

Ashok Bhaura

Tarlochan Singh Dupalpur

Baljit Basi

Major Kular

California

Shiara Dhindsa

661-703-6664

New York

Iqbal S. Jabowalia

917-375-6395

Circulation

Harbhajan Singh

917-856-5229

Photographer

Kamaljit Singh Viridi

Ph. 847-502-2703

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 95 ਡਾਲਰ

ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 450 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ
ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ
ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ
ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ
ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ
ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.

Sameway Punjab Times
does not necessarily endorse
the claims made in the
advertisements published in
Punjab Times.

All disputes subject to
Chicago jurisdiction.

ਕਿਸੇ ਤਣ ਪੱਤਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਵਾਦ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਾਰੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਵਿਵਾਦ ਮੁੜ ਭਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਹਿਬਾਨ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਠੰਢੇ ਬਸਤੋਂ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਕਈ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਮੁੜ ਸੋਧ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਣਾਉਣਾ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਜਥੇਦਾਰਾਂ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਬਣਾ ਕੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਵਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 2010 ਵਿਚ ਸੋਧ ਕੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਮੂਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਗੁਰਪੁਰਬ ਤੇ ਹੋਰ ਤਿਥ-ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਬਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ

ਮੰਗਲ TUESDAY	1 19 ਫ਼ਰਵਰੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 19	8 26 ਫ਼ਰਵਰੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 26	15 2 ਫ਼ਰਵਰੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 2	22 9 ਫ਼ਰਵਰੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 9	29 16 ਫ਼ਰਵਰੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 16
ਬੁਧ WEDNESDAY	2 20 ਫ਼ਰਵਰੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 20	9 27 ਫ਼ਰਵਰੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 27	16 3 ਫ਼ਰਵਰੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 3	23 10 ਫ਼ਰਵਰੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 10	30 17 ਫ਼ਰਵਰੀ ਫ਼ਰਵਰੀ 17

ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸੋਧ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸੁਝਾਅ ਭੇਜੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਜੋਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੂਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ, ਪਛਾਣ, ਰੀਤ ਤੇ ਵਿਹਾਰ ਦਰਸਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣ ਬਾਰੇ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਖਿੰਡਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। 2003 ਵਾਲੇ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਸਿੱਖਾਂ, 2010 ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਕਰਮੀ

ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਈ ਧਿਰਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵੀ ਜ਼ਿਓਰਜੀਅਨ ਜਾਂ ਰੋਮਨ (ਈਸਵੀ) ਕੈਲੰਡਰ ਤੇ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੀ ਮਿਥ ਚੰਦਰਮਾ ਚਾਲ ਤੋਂ ਅਲੱਗ, 1998-99 ਵਿਚ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਿੱਖ ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਨੇ ਸੂਰਜ ਚਾਲ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1469 ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਤੋਂ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸ. ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਸਹਿਬਾਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਰਬ ਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦਾਂ ਦੀ ਤਰੀਕ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 1982 ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਿਹਾੜੇ ਇਕੋ ਦਿਨ 22 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਆ ਗਏ ਸਨ।

ਸ. ਪੁਰੇਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ 2003 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ

ਮਾਨਤਾ ਤਾਂ ਮਿਲ ਗਈ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸੇ ਰੋਮਨ ਕੈਲੰਡਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਤਾਲਮੇਲ ਸਹੀ ਨਾ ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੋਮਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦੋਹਰੀ ਵਾਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਕੁਝ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਮ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਭੰਬਲਭੂਸਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ, ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਜਦਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਸਥਾਨਕ ਸਿੱਖ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਸਨ।

ਸੰਤ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਸਿੱਖ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚ ਏਕੇ ਦੀ ਮਨਸ਼ਾ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ 2010 ਵਿਚ ਇਹ ਸੋਧਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਿਵਸ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪੁਰਬ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਪੁਰਾਣੀ ਬਿਕਰਮੀ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪੱਕੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਰੋਸ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਿਵਸ ਮੂਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ (2003) ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮਨਾਉਣੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁੜ ਦੁਬਿਧਾ ਬਣ ਗਈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਮਨਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਰਮਿਕ ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਮੌਕੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ ਬਿਕਰਮੀ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗ ਸਬੰਧੀ ਉਠੀ ਚਰਚਾ ਉਪਰੰਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ (ਮੂਲ) ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੈਲੰਡਰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਦਰਜ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬੈਠਕ 'ਚ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ ਠੰਢੇ ਬਸਤੋਂ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਠੇਕੇ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਲਾਮਬੰਦ

ਪਟਿਆਲਾ: ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਚੁਕਵਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮੋਹਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੁਹਿੰਮ ਸੱਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 20 ਮਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਸਵਾ ਸੌ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ। ਮਿਲੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸੱਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੀਆਂ 20 ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਚੁਕਵਾਉਣ ਲਈ ਮੁਹਰੇ ਆਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਸਾਲ ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਵਧਦਾ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਸਾਲ 2010-11 ਦੌਰਾਨ 89 ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਦਰਜਨ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ 2011-12 ਵਿਚ 119 ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਠੇਕੇ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ

ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀਆਂ 43 ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਵਾਰ ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿਚੋਂ 124 ਮਤੇ ਪਾਸ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਹ ਮਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਬਕਾਰੀ ਤੇ ਕਰ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੁਰਾਹ ਲਾਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਐਤਕੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 79 ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੀਆਂ ਹਨ। 12

ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਰਨਾਲਾ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਸੱਤ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨਾਲ ਪਟਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੀਜਾ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਰੂਪਨਗਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਸਮੇਤ ਮੁਹਾਲੀ, ਬਠਿੰਡਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੇ ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੇ ਮਤੇ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਦੋ-ਦੋ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੇ ਮੋਗਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ-ਇਕ ਪੰਚਾਇਤ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮਤੇ ਪਾਏ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਜੇ ਹੋਰ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਇਹ ਮਤੇ ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਐਕਸਾਈਜ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਜ਼ੁਆਇੰਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੀਲਮ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਜਿਥੇ 124 ਮਤੇ ਆਉਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਤਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਕਤਾ ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਵਾਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਘੇਰਾ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪਰ ਸ. ਬਾਦਲ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਸਾਂਝੀਦਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 49 ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਆਗੂਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ 1984 ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ 14 ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਹੋਏ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਦੋਂ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰਾਨਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਸਿਪਾਹੀ ਬਗ਼ਾਵਤ

ਕਰ ਗਏ ਤੇ 18 ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤੇ ਕਈ ਮਾਰੇ ਵੀ ਗਏ ਪਰ ਕੀ ਬਾਦਲ ਇਕ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਰਹਿਣ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ?

ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਗਲਤ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਤੇ ਇਵੇਂ ਹੀ ਖਾਤਕੂਵਾਦ ਦੌਰਾਨ 35,000 ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਨਿੰਦਾਜਨਕ ਸੀ।

ਬਾਦਲ ਤੋਂ 'ਪੰਥ ਰਤਨ' ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਜਾਵੇ: ਖਹਿਰਾ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸਾਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ 10 ਜੂਨ 1984 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ. ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਭੋਪਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਹਿੱਲ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੰਚਮਤੀ ਦੇ ਗੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪੁਖਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਸਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੀ ਸ. ਬਾਦਲ ਆਮ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ. ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਇਕ ਫੋਟੋ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ. ਬਾਦਲ 3 ਜੂਨ 1984 ਨੂੰ ਗਿੱਦਤਬਾਹਾ ਹਲਕੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਗੁਰੀ ਸੰਗਰ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਿਥੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਗਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕਰਨ ਗਏ ਸਨ। ਫੋਟੋ ਵਿਚ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰਾ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਅਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਡਾ. ਕਿਹਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ

ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ

ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ

ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ

ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਦਰਸਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ

ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ

ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ

ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ

ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ

ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ

ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ

ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਆੜਾ

ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ

ਦਰਸਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ

ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੁਰਾ

ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਸਦਮਾ, ਭਰਾ ਸੁਰਗਵਾਸ

ਸਟਾਕਟਨ (ਬਿਊਰੋ): ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫਰੀਮਾਂਟ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਡੂੰਘਾ ਸਦਮਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਜਿੰਦਰ) ਗੋਰਾਇਆ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਨਾਲ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ 49 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਪਤਨੀ ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਦੋ ਧੀਆਂ-ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਤਰਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਗਗਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ।

ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਜਿੰਦਰ)

ਸ ਵ ਰ ਗੀ ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ ਇਕ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕਰੀਬ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਰਣਸੀਹ ਕੇ ਮੀਰਾਂ, ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਗਏ ਸਨ। 8 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਖਤਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾ ਨਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਉਪਰੰਤ ਪਿੰਡ ਰਣਸੀਹ ਕੇ ਮੀਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕੋਈ 25 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਸੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਸਟਾਕਟਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਲਾਪਭੇ ਸੁਭਾ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਕਾਫੀ ਵਸੀਹ ਸੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਸ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਫੋਨ 408-896-4518 ਜਾਂ ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਫੋਨ 408-515-9185 ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਟੁੱਟ ਦਾ ਭਰਾ ਸੁਰਗਵਾਸ

ਸੈਨ ਹੋਜੇ (ਬਿਊਰੋ): ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫਰੀਮਾਂਟ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅਜਕਲ੍ਹ ਇੰਡੀਆਨਾ ਰਹਿੰਦੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਅਕਾਦਮੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਟੁੱਟ ਨੂੰ ਉਸ ਵਕਤ ਡੂੰਘਾ ਸਦਮਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟੁੱਟ ਦਾ ਲੰਬੀ 9 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਟੁੱਟ, ਦੋ ਬੇਟੀਆਂ - ਕਮਲਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਇੰਦਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਾਤਾ ਸਵਰਨ ਕੌਰ, ਭਰਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਟੁੱਟ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਟੁੱਟ, ਭੈਣਾਂ ਇੰਦਰਪਾਲ ਕੌਰ ਮਾਨ, ਗੁਰਬਚਨ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੈਨ ਹੋਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਸਵਰਗੀ ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟੁੱਟ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸਸਕਾਰ ਹੇਵਰਡ ਦੇ ਚੈਪਲ ਆਫ ਚਾਈਨਜ਼ (ਮਿਸ਼ਨ ਬੁਲੇਵਾਰਡ) ਫਿਊਨਰਲ ਹੋਮ ਵਿਚ 16 ਫਰਵਰੀ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਪਰੰਤ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੈਨ ਹੋਜੇ ਵਿਖੇ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਤੋਂ 4 ਵਜੇ ਤਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਬੀਬੀ ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਟੁੱਟ ਫੋਨ 408-647-3273, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਟੁੱਟ ਫੋਨ 317-702-5051 ਜਾਂ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਟੁੱਟ ਫੋਨ 209-649-4295 ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

House For Sale

One Kanal double story house in Mohali, Punjab for sale. 5000 sq. feet covered area. Poush NRI neighborhood facing a park. Call 925-577-7154

ਤੰਦੂਰੀਏ, ਕੱਰੀ ਕੁਕ ਅਤੇ ਡਿਸ਼ ਵਾਸ਼ਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਆਇਓਵਾ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਚਲਦੇ ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਤੰਦੂਰੀਏ, ਕੱਰੀ ਕੁਕ ਅਤੇ ਡਿਸ਼ ਵਾਸ਼ਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਘ ਫੋਨ: 515-291-1961

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

National Truck Driving School

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਅਤੇ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕੰਪਨੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 35 ਸੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ

- *ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
- *ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/ਜੋਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
- *ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
- *2-3 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

Call For Special Price

Kashmir S. Thandi
Office: (866) 933-3038
Balhar S. Ranu Cell:916-502-7733
Yuba City Ph:530-419-5058

1816 Main Ave., Sacramento CA, 95838

ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਦੀ ਤੰਗੀ ਹੈ?

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਲੋਡ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜੋ, ਤੁਰੰਤ ਅਦਾਇਗੀ ਪਾਓ।

- *ਸਸਤੀਆਂ ਦਰਾਂ
- *ਇਕ ਵਾਰ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ
- *ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ

Rates as low as 2.0%

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਪਾਲ ਫੋਨ 1-800-705-3863

Trucking Companies-Improve Your Cash Flow

*Low Rates *One-Time Discounts *No Minimums

Call Paul at 1-800-705-3863

Transportation Funding Group, Inc.

Minneapolis, MN 55426

ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਮੁੜ ਡਟੀ ਨਵਜੋਤ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਕੱਤਰ (ਸਿਹਤ) ਡਾ. ਨਵਜੋਤ ਕੌਰ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤੰਬਾਕੂ ਤੋਂ ਵੈਟ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਵਾਪਸ ਨਾ ਲਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਜ਼ਿਰਾਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੈਟ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਮਦ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਲਿਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਮਦ ਬਾਰੇ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੂਚਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੰਬਾਕੂ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਦਸ ਲੱਖ ਲੋਕ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਸਤਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਭਾਅ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੈਟ ਘੱਟ ਕਰਕੇ ਭਾਅ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜ ਦੇ 16

ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਤੰਬਾਕੂ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਐਲਾਣਾਂ

ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਡਰਾਮਾ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਤੰਬਾਕੂ 'ਤੇ ਵੈਟ ਦੂਜੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡਾ. ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ।

ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ-ਮਾਣ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡਣ ਵਿਚ ਇਕ ਮਿੰਟ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਗੇ। ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਕੀ ਲੱਭੂ ਲੈਣੇ ਨੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸ. ਸਿੱਧੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ. ਸਿੱਧੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ. ਸਿੱਧੂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਭਾਜਪਾ ਹਾਈਕਮਾਂਡ ਨੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਅਣਗੋਲਿਆ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮਲ ਸ਼ਰਮਾ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਚੋਣ ਲੜਣਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਨੂੰ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਣ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਜਟ ਇਜਲਾਸ 3 ਨੂੰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਇਜਲਾਸ 3 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵੇਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਜਲਾਸ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਰਾਜਪਾਲ ਸ਼ਿਵਰਾਜ ਪਾਟਿਲ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਹੋਏਗਾ ਜਿਸ 'ਤੇ 2 ਜਾਂ 3 ਦਿਨ ਬਹਿਸ ਹੋਏਗੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਹਲਕਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਇਜਲਾਸ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬਜਟ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਖਰਚਾ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਬਜਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਪਏ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼

ਪਟਿਆਲਾ: ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜਕਾਲ ਬਾਰੇ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਲਿਖਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬੰਦ ਅਲਮਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਣਛੋਹੇ ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਭਾਗ ਕੋਲ ਪਏ ਹਨ। ਫਾਰਸੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਅਣਛੋਹਿਆ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਫਕੀਰ ਸੱਯਦ ਐਜਾਜ਼ੁਦੀਨ ਨੇ ਆਖੀ। ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਰਹੇ ਫਕੀਰ ਐਜਾਜ਼ੁਦੀਨ, ਫਕੀਰ ਇਮਾਮੁਦੀਨ ਤੇ ਫਕੀਰ ਨੂਰਦੀਨ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ

'ਰਿਸੋਰਸਫੁੱਲ ਫਕੀਰ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੈਕਚਰ ਦੇਣ ਆਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜਕਾਲ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਧੀਆ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਨ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਫਕੀਰ ਸਈਦ ਐਜਾਜ਼ੁਦੀਨ ਨੇ 'ਰਿਸੋਰਸਫੁੱਲ ਫਕੀਰ ਥਰੀ ਮੁਸਲਿਮ ਬੁਦਰਜ਼: ਐਂਡ ਦਾ ਸਿੱਖ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਲਾਹੌਰ: ਨਾਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਮੌਕੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫਕੀਰ ਐਜਾਜ਼ੁਦੀਨ ਦੇ 640 ਸਫਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਰੋਜ਼ਨਾਮੇ (ਡਾਇਰੀ) ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਬਾਰੇ 40 ਤੋਂ 50 ਸਫਿਆਂ ਵਿਚ ਵੇਰਵਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਭਾਰਤ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵੀ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹੋਣ।

ਬਾਦਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 10 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕੀਤਾ: ਬਾਜਵਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਚੋਣ ਮਨੋਰਥ ਪੱਤਰ ਵਿਚ 10 ਲੱਖ ਨਵੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਲਟ ਪਿਛਲੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਰੀਬ 10 ਲੱਖ ਹੁਨਰਮੰਦ ਤੇ ਗੈਰਹੁਨਰਮੰਦ ਲੋਕ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੇ 2012 ਦੌਰਾਨ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ 10 ਲੱਖ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਆਰਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਸੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰੈਗ੍ਰੈਸਿਵ ਪੰਜਾਬ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਸਮਿੱਟ ਤੇ ਹੁਣ 16 ਤੋਂ 19 ਫਰਵਰੀ ਦੌਰਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਸਮਿੱਟ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਬਦਹਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਭਖਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹਟਾਉਣ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਨਾਟਕ ਹੀ ਹਨ।

ਸ. ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 18,770 ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਰੀਬ 10 ਲੱਖ ਕਾਮੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ 40 ਲੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ 2007 ਤੋਂ 2012 ਦੌਰਾਨ 1.50 ਲੱਖ

ਸੁਖਬੀਰ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ: ਖਹਿਰਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜੁੱਡਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪਰਚਾਵੇ ਤੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਉਪਰ ਲੁਟਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕੌਂਸਲ ਤੋਂ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ. ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਲੰਡਨ (ਯੂ.ਕੇ.) ਵਿਚ ਸਾਲ 2012 ਦੌਰਾਨ ਹੋਈਆਂ 30ਵੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਮੌਕੇ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰੀ ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਘੋਖ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਪੋਰਟਸ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸੱਤ ਦਿਨ ਦੀ ਲੰਡਨ ਯਾਤਰਾ ਲਈ 32.44 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਲੰਡਨ ਦੇ ਹੋਟਲ ਮੈਰੀਅਟ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਠਹਿਰਣ ਦੇ 4.90 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਪੈਕੇਜ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਥੋਮਸ ਕੁੱਕ ਐਂਡ ਟਰੇਵਲ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ 16.75 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਬਿਜ਼ਨਸ/ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਦੀਆਂ ਏਅਰ ਟਿਕਟਾਂ ਲਈ 9.32 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸ. ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸ. ਬਾਦਲ ਦੇ ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਨੇ 18 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਿਆ।

ਇਸ ਦੌਰੇ ਦਾ ਮੰਤਵ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਕੈਂਸਰ ਨਾਲ ਸੱਤ ਲੱਖ ਮੌਤਾਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤ ਵਾਸੀ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ

ਤੇ ਆਹਾਰ ਨਾਲੀ ਸਬੰਧੀ ਕੈਂਸਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ 32.6 ਕਰੋੜ ਭਾਰਤੀ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਚਪੇਟ ਵਿਚ ਆਏ ਪਰ ਇਲਾਜ ਮਗਰੋਂ

ਵਿਚੋਂ 25 ਫੀਸਦੀ 25 ਤੋਂ 60 ਸਾਲ ਉਮਰ ਵਰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁੱਲ ਮੌਤਾਂ ਵਿਚ 32.8 ਫੀਸਦੀ ਮੌਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਤੇ 22.9 ਮੌਤਾਂ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੀ.ਬੀ. ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਕੁਲ ਮੌਤਾਂ ਵਿਚੋਂ 10.7 ਫੀਸਦੀ ਟੀ.ਬੀ. ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ, 10.2 ਫੀਸਦੀ ਅਸਥਮਾ, 9 ਫੀਸਦੀ ਟਿਊਮਰ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ, 5 ਫੀਸਦੀ ਮੌਤਾਂ

ਡਾਇਰੀਆ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਖਾਂ ਭਾਰਤੀ ਲੀਵਰ ਸਬੰਧੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੀਵਰ ਟਰਾਂਸਪਲਾਂਟ ਲਈ ਦਾਨੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਦੇ ਹੈਪਾਟਾਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ 2 ਲੱਖ ਭਾਰਤੀ ਲੀਵਰ ਫੇਲੂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਛਾਤੀ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵਧਦੀ

ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੈਕਟਰ 32 ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਡਾ. ਸੋਨੀਆ ਅਨੁਸਾਰ 20 ਤੋਂ 30 ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਵਿਚ ਛਾਤੀ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅੱਠ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਔਰਤ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਪੱਛਮੀ ਸਾਧਨਾਂ ਤੇ ਸਟਾਈਲ ਕਾਰਨ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਲ 2025 ਤੱਕ ਛਾਤੀ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁਗਣੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਸੱਤ ਲੱਖ ਭਾਰਤੀ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ 2012 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ 3.56 ਲੱਖ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ 3.26 ਲੱਖ ਔਰਤਾਂ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਮਰ ਗਏ। ਸੰਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ 10 ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਨੂੰ ਕੈਂਸਰ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਫੇਫੜਿਆਂ, ਬੁੱਲਾਂ, ਪੇਟ

ਠੀਕ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਫੋਰਟਿਸ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਡਾ. ਆਰ.ਕੇ. ਜਮਵਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਤੀਜੀ ਮੌਤ ਦਿਲ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਕਾਰਨ ਹਰ ਸਾਲ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੁਦਰਤੀ ਮੌਤਾਂ ਦਾ 35 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਕਹਿਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀਆਂ 'ਤੇ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਕਹਿਰ ਰੁਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2013 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕੈਂਸਰ ਰਾਹਤ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਲਈ 5565 ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਿਰਫ ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਮੁੱਚਾ ਪੰਜਾਬ ਇਸ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਲ 2013 ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਪੱਖੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਂਸਰ ਰਾਹਤ ਫੰਡ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ

ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 634 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਜਦੋਂਕਿ ਸਾਲ 2012 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 593 ਸੀ। ਸਾਲ 2013 ਵਿਚ ਰਾਹਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ 75 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਜਦੋਂਕਿ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ 520 ਮਰੀਜ਼ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਰਾਹਤ ਫੰਡ ਲਈ ਮਿਲੇ, ਜਦੋਂਕਿ ਸਾਲ 2012 ਵਿਚ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੈਂਸਰ ਰਾਹਤ ਲੈਣ ਲਈ ਇਕ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਲਈ 622 ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 451, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ 397, ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ 371, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ 350, ਸੰਗਰੂਰ 334, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ 243, ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ 241, ਤਰਨਤਾਰਨ 231, ਮਾਨਸਾ 227, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ 219, ਮੋਗਾ 193, ਕਪੂਰਥਲਾ 179, ਫ਼ਾਜ਼ਿਲਕਾ 177, ਬਰਨਾਲਾ 154, ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ 153, ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ 120, ਰੂਪਨਗਰ 104, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ 97, ਫ਼ਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ 95 ਕੈਂਸਰ ਪੀੜਤਾਂ ਨੇ ਰਾਹਤ ਫੰਡ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਡਾਕਟਰੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਮਰੀਜ਼ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਣੇਬਾਣੇ ਵਿਚ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸਿਆਸੀ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਬਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੇਸ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪੁਖਤਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੱਬਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੇ ਕਾਰਕੁਨ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਖ਼ਾਸਕਰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਬੁਝੇਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਫ਼ਰਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਦਰਜ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਅਣਜਾਣ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ (ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ.) ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਗਈ ਹੈ।

ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਤਹਿਤ ਜੁਰਮ ਖ਼ਾਸਕਰ ਦੇਸ਼ ਧ੍ਰੋਹ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹੀ ਡੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਰਜ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ

ਦਿਲਚਸਪ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਖ਼ਾਸਕਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਲੇ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਵੱਖਵਾਦੀ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਆਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਿਨਾਂ-ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਈਂ ਕਈ-ਕਈ ਕੇਸ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਲਾਤ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਵੀ ਪੈਚੀਦਾ ਰਹੇ ਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ,

ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਹੀ ਖ਼ੁਦ ਮੰਨ ਵੀ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਖ਼ੁੱਖ਼ਰ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਹਾਲੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਕ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਮੁਕਦਮੇ ਵਿਚ ਹਾਈਕੋਰਟ ਕੋਲ ਇਕ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜੱਜ ਕੋਲੋਂ ਫਟਕਾਰ ਵੀ ਖਾਧੀ ਹੈ। ਇਸ

ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ 1993 ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਬੰਬ ਧਮਾਕਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਪ੍ਰੋ. ਦਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬਾਰੇ ਪੱਕੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਬੇਅੰਤ ਹੱਤਿਆ ਕੇਸ ਦੇ ਬੁਝੇਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸਹਿ ਦੋਸ਼ੀ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ਼ ਮੀਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਪੱਕੀ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਵਾਈ ਆਰੰਭ ਕਰਦਿਆਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕੋਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਵੀ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਰਿਹਾਈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੈਰੋਲ ਬਾਰੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਿੱਢੇ ਗਏ ਬਲਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚਾਰਾਜੋਈ ਵੀ ਵੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਹੈ ਪਰ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਰਜ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭੰਬਲਭੁਸਾ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਫਾਈਲਾਂ ਥੱਲੇ ਦੱਬੇ ਕੇਸ ਤਹਿਤ

ਮੁੜ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਮਿਸਾਲ ਉੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੇਲ੍ਹ ਨਾਭਾ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਸਿਆਸੀ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਰਾਹਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਹਾਕਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਲਾਖਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਵਾਰਾ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਤਿਹਾਤ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ ਅਦਾਲਤੀ ਪੇਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਕਰੀਬ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਭੇਜੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਐਸ.ਐਸ. ਬੈਂਸ ਨੂੰ ਹਾਲਤ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਤਬਾਹ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਮੰਗੋ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਇਥੋਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦੰਗਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਸਾਡੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ। ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਕਾਮਿਨੀ ਲਾਉ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਬੀ.ਐਸ. ਜੂਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦੇਣ ਜਿਹੜੇ ਤਬਾਹ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ 24 ਫਰਵਰੀ ਦਾ ਦਿਨ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਨੰਗਲੋਈ ਥਾਣੇ ਅਧੀਨ ਹੋਏ ਚਾਰ ਕਤਲਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਸੁਣਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੇਸ 1991 ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਚਾਅ ਧਿਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਏ ਦਸ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਜਵਾਬ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਦੇਣ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਪੁਲਿਸ

(ਕਾਨੂੰਨ) ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼੍ਰੀ ਜੂਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਆਪ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੂਨ ਵੱਲੋਂ ਕੇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਵੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਜੂਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਅਪੀਲ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਮਗਰੋਂ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਜੂਨ ਦੀ ਕਤਲੇਆਮ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਿਯੁਕਤੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਕਤਲੇਆਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤ ਉਦੋਂ ਕੁਝ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਈ ਵਾਰ ਉਠੀ, ਪਰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੈਰਵੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮੰਗ ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ।

ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਵੱਲੋਂ ਫਾਈਲ ਨਾ ਦਿਖਾਉਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸਾਲ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਥੋਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਉਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚ ਸਬੰਧਤ ਮੁਕੱਮਲ ਫਾਈਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਜੇ.ਆਰ. ਆਰੀਅਨ ਸਾਹਮਣੇ ਜੁਆਬੀ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸੱਜਣ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਦੇ ਧਿਰ ਦੇ ਗਵਾਹ ਤੇ ਤਤਕਾਲੀ ਡਿਪਟੀ ਸਕੱਤਰ (ਗ੍ਰਹਿ) ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਵਿਸ਼ਵੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਜਨਵਰੀ, 2010 ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ

ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਵਕੀਲ ਅਨਿਲ ਸਰਮਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਖ਼ਲ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਢੁੱਕਵੀਂ ਜਿਹਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਮੁੱਦੇ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ,

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਪੀ ਮੰਗੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਹੀ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਮਿੰਨੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਜਨਹਿੰਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਅਦਾਲਤ ਸਾਹਮਣੇ ਗਵਾਹੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨਾ ਆਉਂਦੇ।

ਗਾਇਕ ਕੇ.ਐਸ. ਮੱਖਣ ਬਸਪਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ: ਗਾਇਕ ਕੇ.ਐਸ. ਮੱਖਣ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ. ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਸਥਾਨਕ ਮਿਲਟਰੀ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਮੈਂਬਰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਨਰਿੰਦਰ ਕਸ਼ਿਅਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਲਈ ਜਾਤੀ ਤੌੜੇ-ਸਮਾਜ ਜੌੜੇ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਦੇ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅਣਗੌਲੇ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰਕੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ

ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉੱਤਰੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ 400 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜੇ ਕਰੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸੀਟ ਲਈ ਵਾਲੀਆ, ਖ਼ੁਫ਼ਰ ਸਾਹਿਬ ਜਨਰਲ ਸੀਟ ਲਈ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਪਟਿਆਲਾ ਲਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਧੀਮਾਨ ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਾਤ ਪਾਤ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਟਿਕਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸ੍ਰੀ ਕਸ਼ਿਅਪ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੁਖੀ ਲੋਕ ਦੂਸਰੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਸਪਾ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਚਲਾਏ ਭਾਰਤ ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਕੱਦਮਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਜੂਨ 1984 ਦੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਭਾਰਤ ਤੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰੇਗਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲੇ ਬਾਰੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜੀ ਮਦਦ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਤੇ ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਦੇ ਮੁਖੀ ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਜੂਨ 1984 ਦੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਮਦਦ ਕਰਕੇ

ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨਾਲ ਘੋਰ-ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁਆਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਕੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਮੁੜ

ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਹਾਲੇ ਭੁੱਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਕੋਲੋਂ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਖੋਹਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸ਼ਾਸਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਜਬਰੀ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਸਾਈ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਉੱਨਤੀ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਲਾਮਿਸਾਲ

ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਕੋਲ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਆਖ਼ਰ ਅਜਿਹੀ ਕੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਠੋਸ ਪੁੱਜੀ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਕੋਲੋਂ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਕੋਲੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗੇ। ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ.ਕੇ. ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਖੁਲਾਸੇ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਚਨਚੇਤੀ ਤੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਕੋਲੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਅਲੋਚਨਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਸ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ ਮੰਦਭਾਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਜੂਨ 1984 ਵਿਚ ਇਹ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਹੀਦੀ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸੀ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣ ਲਈ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਅਚਨਚੇਤੀ ਹੋਈ ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਰਨ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਫੌਜੀ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ, ਬੱਚੇ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਆਸਾਰ

ਟੋਰਾਂਟੋ: ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਕੰਸਰਵੇਟਿਵ ਸਰਕਾਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਵਿਚ ਵੱਡੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਰੌਅ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਮਤਾ 'ਸੀ-24' ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਤੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਦਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਲਈ ਆਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੇ ਨਿਯਮ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਨਿਬੜਨ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰੇਗਾ। ਆਵਾਸ ਮੰਤਰੀ ਕ੍ਰਿਸ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਨੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸਿਰਫ ਪਾਸਪੋਰਟ ਸਹੂਲਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹੂ ਵੀ ਹੈ। 1977 ਤੋਂ ਬਣੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਵੇਂ

ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਪਰਮਾਨੈਂਟ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ (ਪੀ।ਆਰ.) ਨੂੰ ਛੇ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਟੈਸਟ ਵੀ ਔਖੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਮੰਤਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਤੇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਇਹ ਬੈਕਲਾਗ 3 ਲੱਖ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਵਿਚੋਂ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੱਕ ਲਮਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤਿਵਾਦ, ਜਾਸੂਸੀ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇਵੇਗਾ। ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ

ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡੀਆਈ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵੀ ਰੋਕੇਗਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਸਿਰਫ ਖਾਸ ਸਥਾਨਕ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਟੋਰਾਂਟੋ ਵਿਚ ਆਵਾਸੀ ਨਿੱਜ-ਵਕਾਲਤ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਮੋਢੀ ਅਰੀਆਨਾ ਅਡੀਬਰਾਡ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਆਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਤੁਲ ਹੈ। ਇਰਾਨ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਅਰੀਆਨਾ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਆਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਵਾਲੇ ਹੱਕ ਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਣੇਪਾ ਟੂਰਿਜ਼ਮ 'ਤੇ ਲੱਗੇਗੀ ਲਗਾਮ

ਟੋਰਾਂਟੋ: ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਆਵਾਸ ਮਹਿਕਮਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਵੀ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਹੈ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਇਥੇ ਸਿਰਫ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਗਾਅ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਆਵਾਸ ਮੰਤਰੀ ਕ੍ਰਿਸ ਅਲੈਗਜ਼ੈਂਡਰ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਰਾਹ ਲੱਭਣ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਬੱਚੇ ਜੰਮਣਾ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੈਨੇਡਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਤਵ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦਿਵਾਉਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਐਕਟ ਵਿਚ ਸੋਧਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਤਾ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਮਗਰੋਂ ਪਿਉ ਨੇ ਕੀਤੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ

ਮੁਹਾਲੀ: ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਲਾਂਡਰਾਂ ਵਿਚ ਗ਼ਰੀਬੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਏ ਪਿਤਾ ਨੇ ਦੋ ਪੁੱਤਾਂ ਸਣੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ (38), ਗੌਰਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਜੱਗੀ (14) ਤੇ ਹਰਸਦੀਪ ਸਿੰਘ (12) ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੱਗੀ ਅੱਠਵੀਂ ਤੇ ਹਰਸ ਪੰਜਵੀਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਸਮੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਿਮਾਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਖ਼ਬਰਸਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਪੇਕੇ ਪਿੰਡ ਮਲਕਪੁਰ ਪਹੁੰਚੀ (ਖਰਤ) ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿਚੋਂ ਬੈੱਡ ਦੇ ਗੱਦੇ ਖੋਲ੍ਹਿਓ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨੋਟ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗ਼ਰੀਬੀ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਹਾਸਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ

ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸੌਣ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ। ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ 70 ਸਾਲ ਦੀ ਦਾਦੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਬੇਟਿਆਂ ਨਾਲ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਰੀਬ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਗਤਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਲ ਘੁੱਟ ਕੇ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੇ ਸਲਫਾਸ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਹਰਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਕਾਫੀ ਭੱਜ ਨੱਠ ਕੀਤੀ ਪਰ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਧੁੱਤ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਸਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿਹਾੜੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਪੇਟ ਪਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਚੁਲ੍ਹਾ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਚੱਲਣ-ਫਿਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਔਖਾ ਸੀ। ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਉਹ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਵੀ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੁਲ੍ਹਾ ਬਦਲਣ ਸਮੇਤ ਪੂਰੇ ਇਲਾਜ 'ਤੇ ਢਾਈ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਹ ਕਾਫੀ ਤੰਗ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਘਰ ਦਾ ਖਰਚਾ ਜਗਤਾਰ ਦੇ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚੋਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਂ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਤੇ ਹੋਰ ਭੱਤਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਸੀ।

ਦੇਵਯਾਨੀ ਵੱਲੋਂ ਕੇਸ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪੀਲ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਭਾਰਤੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਦੇਵਯਾਨੀ ਖੋਬਰਗੜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਿਲਾਫ ਵੀਜ਼ਾ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦਾ ਕੇਸ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕੇਸ ਬੇਤੁਕਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਚਲਾਉਣਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਪ੍ਰੀਤ ਭਰਾੜਾ ਵੱਲੋਂ ਦੇਵਯਾਨੀ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਰੱਦ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਮੰਗ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਦੇ ਵਕੀਲ ਡੇਨੀਅਲ ਅਰਸੈਕ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੁਵੱਕਿਲ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਸੀਡੇਨੀਅਲ ਨੇ 17 ਸਫਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਖੋਬਰਗੜੇ 'ਤੇ ਕੇਸ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੋਟ ਹਾਸਲ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਛੱਡਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਹ ਡਿਪਲੋਮੈਟ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਨਾ ਉਦੋਂ ਤੇ ਨਾ ਹੁਣ ਕੇਸ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਫਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਭਰਾੜਾ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਖੋਬਰਗੜੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਫੋਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਖੋਬਰਗੜੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨੌਕਰਾਣੀ ਨੂੰ ਜਾਅਲੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀਜ਼ਾ ਦੁਆਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਨਿਊਯਾਰਕ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਭਾਰਤ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚਾਲੇ ਸਬੰਧ ਕਾਫੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵੱਲੋਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਰਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ 'ਤੇ ਸਖਤੀ

ਕੈਨਬਰਾ: ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਟੋਨੀ ਐਬਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 50 ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਰਸਤੇ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਣ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਲ 2008 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਰਸਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਜੋ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣ ਦੇ ਨਿਯਮ ਸਖਤ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਬਰਾਡਕਾਸਟਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਜਲ ਸੈਨਾ ਨੇ ਇਰਾਨ,

ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੇ ਨੇਪਾਲ ਤੋਂ ਪੁੱਜੇ 34 ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਦੇ ਟਾਪੂ ਜਾਵਾ 'ਤੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਤਸਕਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਇਸ ਪਾਸੇ ਦਾ ਰਾਹ ਛੱਡ ਦੇਣ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਰਸਤੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੱਦਣ 'ਤੇ ਵੀ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਇਸ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਸਮੁੰਦਰੀ ਰਸਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਪਾਣੀਆਂ 'ਚ ਧੱਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਓਲੰਘਣਾ ਹੈ।

ਮਲੇਸ਼ੀਆ 'ਚ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ

ਮਾਡੀਵਾੜਾ: ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗਏ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਵਰਕ ਵੀਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਧੱਕੇ ਖਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਧਾ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਤੇ ਐਂਟੀ ਕਰਾਈਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਘਲੋਟੀ ਨੇ ਦਿੱਤੀ। ਸ. ਘਲੋਟੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਆਉਣ ਲਈ ਗਲਤ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਰੱਜ ਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਏਜੰਟ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਟੂਰਿਸਟ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਅਲੀ ਵਰਕ ਵੀਜ਼ੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕੁਝ ਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕੁਝ ਘੱਟ ਪੈਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਵੀਜ਼ਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵੀਜ਼ੇ ਦੀ ਮਿਠਾਅ ਨਹੀਂ ਵਧਾਈ ਜਾਂਦੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਹੀ ਏਜੰਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਪਲਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਇਥੇ ਵੀ ਠੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਰਹਿੰਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਵੀਜ਼ਾ ਦਿਵਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਇਥੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਆਏ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੰਤਵ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਸੰਘਰਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਬੱਚੀ ਦੀ ਮੌਤ

ਬਠਿੰਡਾ: ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਈ।ਜੀ।ਐਸ. ਮਹਿਲਾ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਬੱਚੀ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਗਈ। ਮੋਗਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੰਬੀਰਾ ਭਾਈ ਦੀ ਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਆਪਣੀ 14 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਬੱਚੀ ਰੂਥ ਨਾਲ ਬਠਿੰਡਾ ਦੀ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਟੈਂਕੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਧਰਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਜਾਈਆਂ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਖੋਹ ਲਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਠੰਢ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਬਠਿੰਡਾ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਜਾਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਪਏ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਟੈਂਟਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰਜਾਈਆਂ ਜਾਂ ਦਰੀ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ। ਉਧਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਲੂਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੱਚੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਲਨਿਊਟ੍ਰੀਸ਼ਨ ਦਾ ਇਲਾਜ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਬੱਚੀ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਂਦਿਆਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ

ਉਠਾਉਣਗੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਵਾਸਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖੇਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਦੇ

ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਹਮਾਇਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਰ ਸਮਾਂ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੌਰਾਨ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸਬੰਧੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਖਿਲਾਫ ਇਕ ਕੇਸ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਨਹਟਨ ਫੈਡਰਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਬਰਾਇਨ ਕੋਰਾਨ ਨੇ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ 21 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 6 ਫਰਵਰੀ ਤੱਕ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਪਤਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਦੋ ਤੋਂ ਨੌਂ ਸਤੰਬਰ, 2013 ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਾਂਧੀ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਆਏ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਲ ਹਿੰਦ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਲੋਅਨ ਕੈਟਰਿੰਗ ਕੈਂਸਰ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਇਲਾਜ ਲਈ ਆਏ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਨਿਊਯਾਰਕ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜਸੀ ਨਕਸ਼ਾ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਇਹ ਚੁਸਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਬੰਨੇ ਫਸਦਾ ਜਾਪੇ, ਉਦੋਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਇਹੋ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਖੜੇ ਪੈਰ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ। 'ਰੱਬ ਨੇੜੇ ਕਿ ਘਸੂਨ' ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹੀ ਨਾਲ ਖੜੇ ਦਿੱਸਣਗੇ, ਪਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭਾਜਪਾ ਜਾਂ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ।

ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਮੁੰਦਰ ਮੰਥਨ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਮਸਾਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਤੱਕ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਤਰੀਕਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਜਾਂ ਖੁੱਸਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਹੋ-ਸਾਹ ਹੋਏ ਪਏ ਹਨ। ਮਾਮਲਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋ ਰਾਜਸੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਸੌ ਪੰਝੀ ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਵੀ ਸਰਗਰਮ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਖਤ ਸਾਂਭਣ-ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸੋਚਣਾ ਤੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਜਸੀ ਨਕਸ਼ਾ ਹਾਲੇ ਪੂਰਾ ਡੋਲਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਚੋਣ ਜੰਗ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੱਦਾਂ ਤੇ ਕੁਝ ਇਰਾਦਿਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਗਰਮ ਧਿਰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਫੇਕੇ ਫੁਲਾਏ ਗੁਬਾਰੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਥਾਂ ਨਿਰਾ ਝੂਠ ਗੂੰਠਣ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਹ ਹਿੱਕ ਠੋਕ ਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਜਪਾਈਏ ਜੋਤੀਦਾਰ, ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਭਾਈ ਵੀ, ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਹਫਤੇ ਇਹ ਮੁਲੰਮਾ ਵੀ ਲੱਭ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਅਠਾਈ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਫੱਜ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਛੱਟਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਵਕਤ ਕਰਨਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਜ਼ਾਕ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਗਰੀਬ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਵੱਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਗਏ ਹਨ।

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਇਹ ਚੁਸਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਬੰਨੇ ਫਸਦਾ ਜਾਪੇ, ਉਦੋਂ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਇਹੋ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਖੜੇ ਪੈਰ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸੰਮੇਲਨ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੜਾ ਹੈ। 'ਰੱਬ ਨੇੜੇ ਕਿ ਘਸੂਨ' ਦੀ

ਕਹਾਵਤ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹੀ ਨਾਲ ਖੜੇ ਦਿੱਸਣਗੇ, ਪਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਭਾਜਪਾ ਜਾਂ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਦਾ। ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਸ ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਵੱਧ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਬਾਦੀ ਡੇਢ ਫੀਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਚੋਣ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਇਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦਸ ਫੀਸਦੀ ਹਨ, ਕਾਂਗਰਸ ਟਿਕਟਾਂ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਦੂਸਰੀ ਵੱਡੀ ਧਿਰ

ਥਾਂ ਸਫਾਈਆਂ ਦੇਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬੀਬੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵੱਲੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਆਪ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜੁੱਡਲੀ ਦੇ ਵਲਾਵੇਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸਾਂਝ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਹਾਰ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਇਸ ਜੁੱਡਲੀ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਉਹੀ ਜੁੱਡਲੀ

ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਸਭ ਦਾ ਇਸ ਵਕਤ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਤੁਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਇਸ ਨਾਲ ਵਧੀ ਹੈ। ਕਈ ਉਘੇ ਲੇਖਕ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਾਲੇ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਦਾਅ ਉਤੇ ਲਾ ਕੇ ਇਸ ਨਾਲ ਆ ਜੁੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਬੜੇ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਸਲੋਂ ਨਵੀਂ ਉਠੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਈਮਾਨਦਾਰ ਅਕਸ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ

ਭਾਜਪਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੀ ਟਿਕਟ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਇੱਕ ਸੌ ਬਿਆਸੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਖਰੀ ਵਾਰੀ ਇੱਕ ਸੀਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੇਸੂ ਭਾਈ ਪਟੇਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ 16 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਦੀ ਇੱਕ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੋਦੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਜਨੂੰਨ ਦੀ ਕਾਂਗ ਚੜ੍ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਵਕਤ ਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਵਕੀਲ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਉਸ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਨਿਤਾਈ ਜਾਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵੀ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਹੁਣ 'ਹਾਈ ਕਮਾਨ' ਕੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ 'ਲੋਅ ਕਮਾਨ' ਵੀ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਮੁਸਕਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਦਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਅਕਸ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੀਬੀ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਦਾਮਾਦ ਰਾਬਰਟ ਵਾਡਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੋਦਿਆਂ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਓੜਕ ਛੋਹ ਲਈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ

ਪੂਰੀ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਉਹ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਜਾਂ ਹਾਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸੰਨਿਆਸ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਬਿਸਤਰਾ ਬੰਨ੍ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਉਸ ਜੁੱਡਲੀ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀ ਆਏ ਦਿਨ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਦਿਓ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ

ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ

ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਭਲਕੇ ਮੈਂ ਇਸ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬੈਠਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਰਾਹੁਲ ਨੇ ਆਣ ਬਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰੇਗਾ ਵੀ ਕਿਉਂ?

ਤੀਸਰੀ ਧਿਰ ਅਜੇ ਵੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਮੋਰਚਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਗਿਆਰਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੇ ਜੁੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਸੁਣੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਜਪਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਨਤਾ ਦਲ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਦੇ ਲੋਕ ਟੁੱਟਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਆਉਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਬੰਦੇ ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲ ਆਏ ਸਨ, ਲਗਭਗ ਓਨੇ ਕੁ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਟੁੱਟ ਕੇ ਓਧਰ ਵੀ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਯੂ ਪੀ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਵੱਡੀ ਢਾਹ ਲਾਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੋ ਬੇੜੀਆਂ ਦਾ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਆਦਤ ਕਾਰਨ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੀਸਰੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਕਦੀ ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਜਿਹੜੀ ਸਰਗਰਮੀ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਇਸ ਵਾਰ ਸੀ ਪੀ ਆਈ ਦੇ ਕਾਮਰੇਡ ਬਰਧਨ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਅਸਤੀਫੇ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਹਮਦਰਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਮੰਤਰੀ ਬੀਬੀ ਅਨੰਦੀ ਬੇਨ ਪਟੇਲ ਹੈ। ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਛੱਡੀ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਵਾਪਸੀ ਕਰ ਲਈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਵਾਪਸੀ ਕੀਤੀ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਤੇ ਇਸ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਵਕਤ ਉਸ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਬਿਆਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਵਾਪਸੀ ਉਤੇ ਕਾਟਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਅਨੰਦੀ ਬੇਨ ਪਟੇਲ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਆਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਮੰਮੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸਾਡੇ ਕੈਰੀਅਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਵਾਪਸ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਆ ਜਾਓ। ਵੱਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਘੜੀ ਅਨੰਦੀ ਬੇਨ ਪਟੇਲ ਦਾ ਪਤੀ ਕੀ ਕਰੇਗਾ, ਇਸ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਵੀ ਗਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਇਸ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿਚ ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਗੂ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਈਮਾਨਦਾਰ ਆਗੂ ਬਚਿਆ-ਖੁਚਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ 'ਕਾਮਰੇਡ' ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਲਿਆ ਹੈ। 'ਮੈਂ ਹੀ ਮੈਂ' ਦੀ ਇਹ ਰੱਟ ਉਹ ਆਪ ਨਹੀਂ ਲਾ ਰਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੱਬੇ-ਸੱਜੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੁਝ ਸਲਾਹਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਘੜੀ ਤੱਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਗੇ ਕਿ ਕੰਨੀ ਖਿਸਕਾ ਜਾਣਗੇ। ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੇਸ਼ ਇਸ ਵਕਤ ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ ਚੋਣ-ਮੰਥਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਇਹ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਧਿਰਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਮਾਇਆਵਤੀ ਬੀਬੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਤੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਢਾਈ ਕੋਹ ਮਿਲ ਕੇ ਚੱਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਸੀਟਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਆ ਜਾਣੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਤਲੇ ਨਿਬੇੜੇ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿੱਧਰ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਖਿਲਾਰਾ ਕੁਝ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਨੇ ਖਿੱਲਰ ਗਏ ਪਿੜ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਧਿਰ ਦੇ ਗੁੰਝਾ ਮਾਰ ਜਾਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਭਾਜਪਾ ਵਾਲੇ ਅੱਧੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਲੱਭਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਪੱਟਾਂ ਉਤੇ ਥਾਪੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਨੀਲ ਪਾਈ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਧਿਰਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਜ ਸੰਭਾਲ ਲਵੇਗੀ। ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਵੀ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਿਰਫ ਸਾਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸਿਵਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਚੋਣ ਪੈਂਤੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਲਓ ਅਤੇ 50 ਮਿੰਟ ਮੁਫਤ ਲਓ

10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ

AMANTEL.COM

\$25 ਵਿਚ 2600 ਮਿੰਟ (43.5 ਘੰਟੇ) ਘਰ ਦੇ ਫੋਨ ਅਤੇ ਸੈਲ ਫੋਨ ਲਈ ਇਕੋ ਰੇਟ

ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰਵਿਸ, ਜਿੰਨੀ ਕਾਲ ਕਰੋਗੇ ਓਨੇ ਹੀ ਮਿੰਟ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਢੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋ।

24/7 Customer Service Available ਟੌਲ ਫਰੀ ਨੰਬਰ 1-888-652-6268
Same rate for lanline and mobile. 732-983-4332/4333

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 15 ਫਰਵਰੀ 2014

ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਰੁਲਦੇ ਮੁੱਦੇ

ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਕ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਉਬਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਕਈ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ; ਖਾਸ ਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਫਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਰਾਹੁਲ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਫੈਲ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਤੱਕ ਜਾ ਅੱਪੜਿਆ। ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਇਸ ਭਏ ਹੋਏ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਜਾਨ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਖੁਦ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਉਸ ਦੌਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਦਾ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲ ਧਿਰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਖਿਲਾਫ ਕਿੱਲੁਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਫਸੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਨਿੱਬੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਉਤੇ ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਸਾਬਤ ਲਈ ਅੱਡੀ-ਚੋਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਕਾ ਨੀਲਾ ਤਾਰਾ ਦੀ ਕਥਿਤ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਲੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਉਭਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਤਾ ਕੁ ਘੋਖ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਵਿਚਾਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਇਕਪਾਸ਼ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁੱਦਾ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ-ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਉਬਲ-ਪੁਬਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਖਰਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਿੱਟੇ ਦੇ, ਫਿਰ ਓਹਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ ਕਿ ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਆਗੂਆਂ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਕੋਤਾਹੀ ਕਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਆਖਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਲੀਤੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ ਗਏ, ਤੇ ਵਿਹਦਿਆਂ-ਵਿਹਦਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਵੀ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸ਼ਣਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸਿਆਸਤ ਮਸਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਅਪੜਨ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਅੜਿੱਕਾ ਬਣਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਹਾ, ਮੌਕੇ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਤਹੂ ਧਿਰਾਂ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਨਿਤ ਦਿਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਦੌਰ ਦੀ ਇਕ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਤਾਕਤ ਸਾਲ-ਦਰ-ਸਾਲ, ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਚੜ੍ਹਤ ਤੋਂ ਡਾਢੀ ਔਖੀ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਫਿਤਰਤ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਨੇ ਕੋਈ ਕੋਝੀ ਚਾਲ ਚੱਲਣੀ ਹੀ ਸੀ, ਇਹ ਤੈਅ ਹੀ ਸੀ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀ ਚਾਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਲਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਇਕ ਜੁੱਟ ਤੇ ਇਕ ਜਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਬੌਧਿਕ ਬੁਲੰਦੀ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ। ਕੋਝੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਈਜਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਾਂਝੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਨੇ ਹੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੌਰ ਉਤੇ ਤਰਦੀ ਜਿਹੀ ਨਿਗੂ ਮਾਰਦਿਆਂ ਵੀ ਐਨ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਲਾਮਬੰਦੀ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਕਿੰਨ ਖੱਬੜੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਨੇ ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੀ ਟੱਕਰ ਨੂੰ ਤਿਕੋਣੀ ਟੱਕਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਖੁੰਝੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪੈਰਾਂ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹੈ, ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇਹ ਦਲ ਚਿਰਾਂ ਦਾ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਲ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਕਾਇਆ-ਕਲਪ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਇਆ-ਕਲਪ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਹੇਤਿਆ ਦਾ ਕਾਇਆ-ਕਲਪ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨੂੰ ਜੋ ਵਾਹ ਲੱਗੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਸ਼ਾਇਦ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਹੋਣੀ ਵੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਜਾਪ ਰਹੀ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਨਿੱਜੀ ਹਿਤਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿਸੇ ਇਕ-ਅੱਧ ਧੜੇ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧੜੇ ਉਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਢੁੱਕਦਾ, ਚੋਣ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਇਸ ਹਮਾਮ ਵਿਚ ਸਭ ਨੰਗੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਅੱਖੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਬਦਲ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਜਦੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਧਿਰ ਦੇ ਕਦਮ ਵੀ ਅਗਾਂਹ ਪੁੱਟਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਲੋਕ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰਨ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਧਿਰਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਜੀਦਗੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਪਰਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਅਜਿਹੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੂਰੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲੈਣ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਫਿਰ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਖਾਜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਣਗੀਆਂ।

ਅਦਾਲਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬੇਇਨਸਾਫੀ!

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ 27 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਗੋਧਰਾ ਵਿਚ ਰੇਲ ਦਾ ਡੱਬਾ ਸੜਨ ਅਤੇ 59 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਕੱਢਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸਥਾਪਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਇਕੋ-ਇਕ ਆਦਮੀ ਸੰਜੀਵ ਭੱਟ (ਤਤਕਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ) ਨੇ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਕਹੀਆਂ ਉਕਤ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣੇ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ 9 ਸਾਲ ਤੱਕ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਮੋਦੀ ਖਿਲਾਫ ਚੋਣ ਵੀ ਲੜੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਗਵਾਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ।

ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਬੀ.ਜੀ. ਗਨਾਤਰਾ ਨੇ ਜ਼ਕੀਆ ਜਾਫਰੀ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਦਾ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 2002 ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 2000 ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਪਿਛਲੀ 'ਵਡੇਰੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼' ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਦੋਂ ਦਾ ਹੀ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੇਤੂ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ 1984 ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ 1984 ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ

ਪ੍ਰਫੁੱਲ ਬਿਦਵਈ

ਅਸਫਲਤਾ ਕਾਰਨ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦੋਸ਼ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। 2002 ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ 30 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਗਨਾਤਰਾ ਦੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਅਜੇ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚਲੇ ਕੁਝ ਲੇਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਹਿਣ ਲਈ ਸਿਰਫ ਉਸ ਇਕੋ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ 27 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਗੋਧਰਾ ਵਿਚ ਰੇਲ ਦਾ ਡੱਬਾ ਸੜਨ ਅਤੇ 59 ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਚ

ਅਤੇ 166 ਅਧੀਨ ਕੇਸ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਗਨਾਤਰਾ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸਿਰਫ 27 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਹੋਰ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਗੋਧਰਾ ਘਟਨਾ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਇਹ ਲਾਸ਼ਾਂ ਹਿੰਦੂਤਵਵਾਦੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਖੁਫੀਆ ਚਿਤਾਵਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ, ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਤਿਹਾਈਆਂ ਭੀੜਾਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦੇਣਾ, ਫਾਇਰ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਹੀਣ ਕਰਨਾ, ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਲਾਗਾਤਾਰ ਕਤਲੇਆਮ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮਾਂ ਤੋਂ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਆਦਿ; ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ੍ਰੀ ਗਨਾਤਰਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਭੜਕੇ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਕ ਖੋਜਕਰਤਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ 'ਪ੍ਰੈਰਕ ਤੱਥਾਂ' ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੰਗੇ ਆਪਣੇ-

ਆਪ ਨਹੀਂ ਭੜਕੇ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਹਿੰਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰੀ ਜਿਥੇ ਭਾਜਪਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਉਥੇ ਹੀ ਵਾਪਰੀ ਜਿਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਚੋਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗਨਾਤਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਨਸਲੀ ਸਫਾਇਆ' ਅਤੇ 'ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ' ਆਦਿ 'ਵਿਦੇਸ਼ੀ' ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂਇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ 'ਕਾਲੇ ਪੱਥੇ' ਵਾਂਗ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਫਿਰਕੂਕਰਨ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੌਮੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ 2002 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਗੁਜਰਾਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਅਸਫਲਤਾ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ।' ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਕ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ 'ਗੁਜਰਾਤ ਸੜਦਾ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਨੀਰੋ ਬੰਸਰੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।' ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਦੰਗਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਹੋਏ ਕਤਲੇਆਮ ਪ੍ਰਤੀ ਕਦੇ ਪਛਤਾਵਾ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਕਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ, ਨਿਆਂਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਚੇ ਨੂੰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਖੋਰਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਜਰਾਤ ਕਾਂਗਰਸ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੱਖ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨਾਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਵਤੀਰਾ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੀ 'ਬੀ ਟੀ ਮ' ਵਜੋਂ ਵਿਚਰ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਕੋਈ ਭਵਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਵੱਲੋਂ ਭਾਜਪਾ 'ਤੇ ਲਾਏ ਗਏ 'ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ' ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏਗੀ। ਉਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਵੀ 11 ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਉੱਭਰੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਾਜ਼ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਦਬਾਅ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਆਉਂਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਚੋਣ ਸਰਵੇਖਣਕਾਰਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 206 ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ 100 ਤੱਕ ਸਿਮਟ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ, ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੰਮਲ ਲਹਿਰ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੱਖਣੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ 154 ਸੀਟਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਗਈ ਸੀ। 1999 ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਘਟ ਕੇ 114 ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਤਾਂ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਪਾਰਟੀ ਇਹ ਭਰਮ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ ਕਿ ਨਹਿਰੂ-ਗਾਂਧੀ ਘਰਾਣਾ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਯੁੱਗ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਚੰਗਾ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦਲੇਰੀ ਭਰੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਦਿਆਂ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਕ ਵਿਆਪਕ ਆਧਾਰ ਵਾਲੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਟੀਮ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਖੁਦ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰੇ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ-ਮੋਨਟੇਕ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ-ਪੀ. ਚਿਦੰਬਰਮ-ਰਘੂਰਾਮ ਰਾਜਨ ਟੋਲੀ ਵੱਲੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਾਲੇ ਨਵਉਦਾਰਵਾਦ' ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤਿਆਗਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰ ਪੱਖੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ 'ਨਰੇਗਾ' ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਵਰਗੇ ਕਦਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਸ਼ੀਲਾ ਤੌਰ ਦਿੱਤੀ ਘਰ ਦੇ ਰਾਹ ਮੀਆਂ

ਦਿੱਲੀ ਤਖਤ ਲਈ ਭਖੀ ਏ ਰਾਜਨੀਤੀ, ਰੋਜ਼ ਨਵੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਘੜਨ ਲੱਗੇ। ਮੋਦੀ ਚਾਹ ਕੱਪਾਂ ਦੀ ਲਾਈ ਝੜੀ ਐਸੀ, ਵੈਰੀ ਦੇਖ ਕੇ ਕੋਤਲੀਆਂ ਸੜਨ ਲੱਗੇ। ਰਾਹੁਲ ਨੇ ਵੀ ਕੀਤੀ ਫਿਰ ਚਾਹ-ਨੀਤੀ, ਕਹਿੰਦਾ ਵਿਚ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾ ਆ ਜਾਇਓ, ਹੱਟੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮੋਦੀ ਦੀ ਚਾਹ ਵਾਲੀ, ਫਿਰਕੂ ਸੋਚ ਨਾਲ ਲੜੀਆਂ ਨਾ ਜੋੜ ਜਾਇਓ, ਦੋਵੇਂ ਸਮਝਦੇ ਲੋਕੀ ਸ਼ਰੀਫ ਬਹੁਤੇ, ਜੋ ਵੀ ਕਹਾਂਗੇ ਮੰਨੀ ਤਾਂ ਜਾਣਗੇ ਹੀ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਉਤਲੀ ਜਦ ਹੋਣ ਹੁੰਦੀ, ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਿਰ ਪਛਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਪੁੱਛੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨ ਕਰ ਕੇ, ਸ਼ੀਲਾ ਤੌਰ ਦਿੱਤੀ ਘਰ ਦੇ ਰਾਹ ਮੀਆਂ, ਲੋਕਾਂ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ, ਪੈਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਏ ਸੋਟਾ ਠਾਹ ਮੀਆਂ।

ਅਤਿਵਾਦ ਨੇ ਢਾਹ ਲਿਆ ਹੈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮੁਲਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁਲਕ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਧੋਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਦਾ ਰੋਣਾ ਪੱਲੇ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਇਹ ਮੁਲਕ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਮੁਹਾਜ਼ਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਵਸਨੀਕ ਹੈ; ਦਰਅਸਲ ਵਡੇਰਿਆਂ, ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ, ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰੇ ਹੋਏ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ

ਤਹਿਰ ਮਹਿਮੂਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ

ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਭ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਇਮਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁਲਕ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ, ਅਮਨ-ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਇਥੇ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਜ਼ਿਹਨੀ ਪਾਗਲਪਨ ਹੈ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਬਿਲਕੁਲ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਏ? ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਨਰਕ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਏ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਅਜਿਹਾ ਮੁਲਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕੀ ਲੀਡਰਾਂ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਮਾਯੂਸ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੁਲਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ, ਮਾਲੀ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ, ਤਾਲੀਮੀ ਅਦਾਰੇ ਸਿਥਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਅਮਨ-ਪਸੰਦ ਲੋਕ ਸਖ਼ਤ ਸਦਮੇ ਤੇ ਖੌਫ਼ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਦਾਰੇ (ਸਿਵਲ ਤੇ ਫ਼ੌਜੀ) ਸੂਹੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ, ਸ਼ਹਿਰ, ਵੱਡੀਆਂ ਮਾਰਕੀਟਾਂ, ਹਸਪਤਾਲ, ਮਸਜਿਦਾਂ, ਮਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਅਧਿਆਪਕ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਲਕੀ ਮਾਹਰ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੀ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਬਿਲਕੁਲ ਭੰਬਲਭੂਸੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਏ? ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਇਹ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਨਰਕ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਏ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਅਜਿਹਾ ਮੁਲਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕੀ ਲੀਡਰਾਂ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਮਾਯੂਸ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੁਲਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ, ਮਾਲੀ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ, ਤਾਲੀਮੀ ਅਦਾਰੇ ਸਿਥਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ 69 ਤੋਂ ਵਧ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਨਸਾਨੀ ਖੂਨ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਖੇਡ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਤੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਤਾਲਿਬਾਨ ਜਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਅਤਿਵਾਦੀ ਤਨਜ਼ੀਮਾਂ ਫੜ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹੱਥੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਇਸ ਖੂਨੀ ਅਤਿਵਾਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 15 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫ਼ੌਜੀ ਅਫਸਰ ਤੇ ਜਵਾਨ ਇਸ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਹੱਥੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਗੁਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ 69 ਤੋਂ ਵਧ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਨਸਾਨੀ ਖੂਨ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਖੇਡ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸਰਾਂ ਤੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਤਾਲਿਬਾਨ ਜਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਅਤਿਵਾਦੀ ਤਨਜ਼ੀਮਾਂ ਫੜ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਸਿਰ ਲਾਹ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਕੱਲੇ-ਕੱਲੇ ਨੂੰ ਲੰਮਿਆਂ ਪਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਫੜੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਹਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੰਝ ਹੀ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਵਿਖਾ-ਵਿਖਾ ਕੇ ਸਭ ਦੇ ਸਿਰ ਧੜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਿਸਾ ਖਾਲੀ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਕੇਵਲ 15 ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋ ਆਤਮਘਾਤੀ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਿਸ ਕਾਰਨ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਭਖਦੀ ਹੋਈ ਸਵਾਰ 'ਚ ਬਦਲ ਗਏ। ਇਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਸਭ ਦੁਕਾਨਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਕਈ-ਕਈ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਪਲਾਜ਼ੇ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿਆਮਤ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ। ਨਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਦੁਕਾਨਾਂ ਰਹੀਆਂ, ਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰਹੀ, ਤੇ ਨਾ ਬਾਕੀ ਅੱਧ ਮਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਆਸ ਰਹੀ। 1990 ਤੋਂ ਕਰਾਚੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਕਰਾਚੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ

ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਬੰਦਰਗਾਹ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਰਜਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਟਾਰਗਟ ਕਿਲਰ' ਹਲਾਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਨਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਕੌਣ ਤੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਅਗਵਾ/ਫਿਰੋਤੀ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਡਕੈਤੀਆਂ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ

ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਸਿਆਸੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਟਾਰਗਟ ਕਿਲਿੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੈਂ ਕੋਈ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਰਿਹਾ, ਬਲਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਮਿਲ ਮਾਲਕਾਂ ਤੇ ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਜਮਾਤਾਂ, ਤਾਲਿਬਾਨ ਤੇ ਡਕੈਤਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਭੱਤਾ (ਜਗੂ ਟੈਕਸ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕੇਵਲ ਅਮੀਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ

ਰੇੜ੍ਹੀ ਲਾ ਕੇ ਸੌਦਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਭੱਤਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਭੱਤਾ ਲੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹਿਲਾਂ ਚਿੱਠੀ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ 'ਚ ਗੰਨ ਦੀ ਇਕ ਗੋਲੀ ਵੀ ਲਪੇਟ ਕੇ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਭੱਤਾ ਦਿਓ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੋਲੀ ਖਾਣ ਤੇ ਮੌਤ ਗਲ ਲਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਓ। ਭੱਤਾ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਭੱਤੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਹੱਥ-ਬੰਬ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ

ਤੱਕ ਕਿ ਰਾਕੇਟ ਲਾਂਚਰ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ 'ਤੇ ਰਾਕੇਟ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਫਿਰ ਵੀ ਭੱਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਲਾਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਜਾਂ ਦੁਕਾਨ ਵੀ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਰਾਚੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਤਿੰਨ ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਜਗੂ-ਟੈਕਸ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਮੀਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਕਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਵਾ ਕੀਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਘਰ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੋਟ ਦੇ ਜਾਓ, ਤੇ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਲੈ ਜਾਓ। ਫਿਰੋਤੀ ਦਾ ਇਹ ਨਵਾਂ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਾ ਕੇਵਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੰਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਘਰ ਵਾਲੇ ਰੁਪਏ ਲੈ ਕੇ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫੜੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰੋਤੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਵਿਚ

ਦੇਸ-ਪਰਦੇਸ

ਕਈ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਤੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਫ਼ੌਜ (ਜਲ ਸੈਨਾ) ਦੀ ਸੂਹੀਆ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਕਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹੱਥ ਹੈ। ਕਰਾਚੀ ਅੰਦਰ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਭਰਤੀ ਸਿਆਸੀ ਬੁਨਿਆਦਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਕਰਾਚੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਧਾਕ ਬਣਾਉਣ, ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਖੌਫ਼ ਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੱਫ਼ਨਾਕ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਮੁਸਲਮਾਨ। 'ਇਸ ਘਰ ਕੋ ਆਗ ਲਗੀ ਘਰ ਕੇ ਚਰਾਗ ਸੇ।' ਮਰੇ ਹੋਇਆਂ ਦੇ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਜਨਾਜ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮਰਦਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕਾ ਸ਼ੇਰਗੜ੍ਹ 'ਚ ਨਮਾਜ਼ੇ-ਜਨਾਜ਼ਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਆਤਮਘਾਤੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, 28 ਬੰਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ 57 ਗੰਭੀਰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਨੇ ਕਈ ਕੇਂਦਰੀ ਤੇ ਸੂਬਾਈ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ, ਸੈਂਕੜੇ ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਮਜ਼ਹਬੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਹਲਾਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਅਮਨ-ਪਸੰਦ ਲੋਕ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਜਾਣ ਕਿੱਥੇ? ਅਮਨ-ਪਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਮੁਲਕ 'ਚ ਘੇਰ-ਘੇਰ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਕਈ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਈ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ। ਇਹ ਮੁਲਕ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਥੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਇਹ ਮੁਲਕ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਖੱਫ਼ਨਾਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਗਵਾਹ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਜ਼ਾ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਦਰਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਲਾਹ ਕੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਪਹਾੜਾਂ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਮੁਲਕ ਦੇ ਰਖਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਲੱਥ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕੌਣ ਬਚਾਏਗਾ? ਆਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਰਿਆਸਤ ਬਚਾਉਣ 'ਚ ਅਸਫ਼ਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਤਾਲਿਬਾਨ ਬਾਰੇ ਦੁਚਿੱਤੀ ਛੱਡਣ

ਖ਼ਤਰੇ ਹੇਠ ਆਏ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ 7 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਖ਼ਤਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਨੀਤੀ ਘੜ ਲਵੇ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੇ ਫ਼ੌਜੀ ਅਤੇ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਤੰਤਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਮਾਂ ਲੱਗਾ ਸੀ? ਇਸ ਅਮਲ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੇ ਇਰਾਕ ਅਤੇ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਹੋਈ, ਪਰ 9/11 ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਤਿਵਾਦੀ ਅਮਰੀਕਾ ਉਤੇ ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖ਼ਤਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਜਿਹੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਹੈ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਵ-ਨਿਯੁਕਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਿਲਾਵਲ ਭੁੱਟੋ ਜ਼ਰਦਾਰੀ ਨੇ ਟਵਿਟਰ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਜਿਹਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਉਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿੱਠ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।" ਨੌਜਵਾਨ ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਇਸ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੀਨੀਅਰ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਡਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂ ਸਿਆਣਪ ਵਰਤਦਿਆਂ ਉਹ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ

ਆਰਿਫ਼ ਨਿਜ਼ਾਮੀ

ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਇਜ਼ਕਦੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਸਿਫ਼ ਅਲੀ ਜ਼ਰਦਾਰੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਖ਼ੁਦ ਅਤਿਵਾਦ ਖਿਲਾਫ਼ ਢੁਕਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਦੇ ਰਹੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਸਥਿਤੀ ਅਜਿਹੇ ਮੌਜ 'ਤੇ ਆ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਗੱਲ ਸਿਰਫ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਚਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਵਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਹੈ।

ਸਵੈ-ਜਲਾਵਤਨੀ ਵਿਚ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਰਹੇ ਮੁਤਾਹਿਦਾ-ਕੌਮੀ-ਮੁਵਾਮੈਂਟ ਦੇ ਮੁਖੀ ਅਲਤਾਫ਼ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਾਲਿਬਾਨੀਕਰਨ 'ਤੇ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ

ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤਾਲਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਸ਼ਰੀਅਤ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਠੋਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ ਦੇ ਵੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵੀ ਉਲਟ ਹੈ। ਤਹਿਰੀਕੋ-ਤਾਲਿਬਾਨ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਦੌਰ ਛੇੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜਿੰਨੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਤਨੇ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮੀਆਂ ਸਮੇਤ ਇਕ ਸੌ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਬੰਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਕਈ ਸਿਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੌੜ ਨੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਪੰਜਾਬ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਕੁਝ ਘੱਟ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਦੇ ਤੱਕ ਚੱਲ ਸਕੇਗਾ? ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ (ਨਵਾਜ਼) ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਘੜਨ ਪੱਖੋਂ ਹਨੇਰੇ

ਵਿਚ ਹੀ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਤਿਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੀ ਗਾਇਬ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨਿਸ਼ਾਹ ਅਲੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਫੂਕ ਕੱਢ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਨੀਤੀ ਦਾ ਖਰੜਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਫ਼ੌਜੀ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ਨੇੜੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਬੰਨ੍ਹ ਨੇੜੇ 25 ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੀਤੀ ਖਰੜੇ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਲਈ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੈਬਨਿਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜਨਰਲ ਰਹੀਲ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤਿਵਾਦ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀ

ਦਾ ਖਰੜਾ ਅਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਬੜ੍ਹਾ ਯਤਨ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕੋਲ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਪਸ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਕੀਕੀ ਖ਼ਤਰੇ ਹੇਠ ਆਏ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ 7 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਖ਼ਤਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਨੀਤੀ ਘੜ ਲਵੇ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਖਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੇ ਫ਼ੌਜੀ ਅਤੇ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਤੰਤਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸਮਾਂ ਲੱਗਾ ਸੀ? ਇਸ ਅਮਲ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਨੇ ਇਰਾਕ ਅਤੇ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਹੋਈ, ਪਰ 9/11 ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਤਿਵਾਦੀ ਅਮਰੀਕਾ ਉਤੇ ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ

ਖ਼ਤਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਜਿਹੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਹੈ। ਜਨਰਲ ਕਿਆਨੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਫ਼ੌਜ ਅਤਿਵਾਦ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸੰਕੀਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜੀ ਰਹੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਨੁਕਸ ਸਨ। ਅੱਧੇ ਅਧੂਰੇ ਯਤਨਾਂ ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਕਾਰਨ ਤਾਲਿਬਾਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ। ਜਿਥੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਸਬੰਧੀ ਫ਼ੌਜ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਰਹੀ, ਉਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਬਚਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਟਕਰਾਅ ਵਾਲਾ ਰਾਹ ਹੀ ਅਪਣਾਇਆ। ਕਿਆਨੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਜੇ ਫ਼ੌਜ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰੀ ਵਜ਼ੀਰਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਹਿਰੀਕੋ-ਤਾਲਿਬਾਨ ਖਿਲਾਫ਼ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿੱਢੀ ਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਤਿਵਾਦ ਫੈਲਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਕਲੇਗਾ। ਅਫ਼ਗ਼ਾਨ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹਮਾਇਤ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ (ਨਵਾਜ਼) ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਦੁਚਿੱਤੀ ਤੋਂ ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਉਭਾਰੇ। ਗੱਲਬਾਤ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਰਹੀਲ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਅਤੇ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਨੂੰ ਰਣਨੀਤੀ ਸਬੰਧੀ ਇਕਸੁਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਭੂਤ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ

ਸੋਚਿਆ, ਪਿੰਡ ਆਈ ਹਾਂ ਤਾਂ ਭੂਆ ਦੇ 'ਠੀਕਰ' ਬਾਗ ਵੱਲ ਭੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਆਵਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਠੀਕਰ ਬਾਗ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਗਏ ਹੋਵੋਗੇ। ਅੱਗੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕਣਕ ਤੇ ਗੁੜ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੱਟ, ਮੱਟੀਆਂ, ਮੋਪ, ਚਾਟੀਆਂ, ਪਾਣੀ ਲਈ ਘੜੇ, ਦੁੱਧ ਕਾੜੂਨ ਲਈ ਦਧੂਨੇ, ਕਾੜੂਨੀਆਂ, ਝੱਕਰੇ-ਝੱਕਰੀਆਂ ਤੇ ਤੌੜੀਆਂ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਬਹੁਤ ਫਰਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਟੁੱਟਦੇ ਤੇ ਤਿੜਕਦੇ ਭੀ। ਇਕ ਦੋ ਠੀਕਰ ਤਾਂ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਘਰ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਆਰ ਲਾਈ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਲਈ ਪਾਣੀ ਰੱਖਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਦੀ ਇਕ ਨੁਕਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਬਗੀਚੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸ਼ਿਕਾਗੋ 'ਚ ਇਸ ਸਾਲ ਜਾਣੇ ਠੰਡ ਅਤੇ ਬਰਫ ਦਾ ਕੜ ਹੀ ਟੁੱਟਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਵਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਬਰਫ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਵਿਛੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੇਵ ਦੇ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੁੱਕੀ ਬਰਫ ਜਦੋਂ ਹਵਾ ਨਾਲ ਉਡਦੀ ਹੈ, ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤੇ ਹਨੇਰੀ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਉਡਦੀ ਹੋਵੇ। ਕੋਸੀ ਧੁੱਪ ਨੂੰ ਬਸ ਤਰਸ ਹੀ ਗਏ

ਦਹਾਕੇ ਭੀ ਰੋਤੇ ਦੀ ਮੁੱਠੀ ਵਾਂਗ ਕਿਰ ਗਏ। ਖੂਹ 'ਤੇ ਜੋ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ, ਉਹ ਮਸਾਂ ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਬਾਲਤੀ ਪਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪਾਲ ਜੀ ਕਰ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਪਾਲ ਕਦੀ ਹਲਟ ਦੀ ਪੈੜ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ, ਕਦੀ ਬੇਰੀ ਨਾਲ ਲਟਕਦੇ ਬਿਜੜੇ ਦੇ ਘਰ ਗਿਣਦੀ, ਤੇ ਕਦੀ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦੀ ਪੀਪਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਦੇ ਕੰਨ ਕੋਲ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਵਜਾ ਕੇ ਦੌੜਦੀ।

ਆਪਣਾ ਪਾਣੀ ਜਿਸਤੀ ਟੱਬ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਕੇ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ਰ ਲਈ ਤੁਰ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਜਦ ਟਿੱਡ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਗਿਰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਰਨਾਂ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਉਹ ਰੰਗ ਜੋ ਅਸਮਾਨ ਉੱਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਪੀਪ ਵਿਚ ਦਿਸਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਮੈਂ ਭੂਆ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ, "ਮਾਈ ਬੁੱਢੀ ਦੀ ਪੀਪ ਟੁੱਟ ਗਈ ਐ। ਉਹਦੀਆਂ ਰੋਸ਼ਮੀ ਡੌਰਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਘੁਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।" ਪਾਣੀ ਜਦੋਂ ਟਿੱਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਟੱਬ

ਕਿਰਪਾਲ ਕੌਰ
ਫੋਨ: 815-356-9535

ਹਾਂ। ਅੱਜ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਧੁਪ ਨਿਕਲੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਇਕੱਲੀ ਬੈਠੀ ਬਾਗ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸਾਂ। ਬਾਗਰ ਪਈ ਬਰਫ ਉੱਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਤਿਲੁਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਖੁਮਾਰੀ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ। ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਿੱਘਾ ਹੱਥ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ ਭੀ ਕੋਈ ਨਿੱਘੀ-ਮਿੱਠੀ ਛੋਹ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰੀ, ਉਸ ਪਿਆਰੀ ਛੋਹ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣਦੀ ਰਹੀ। ਉਹ ਨਿੱਘ ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਤਿ ਪਿਆਰੇ ਦਾ। ਕੁਝ ਪਲ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲੀਆਂ। ਸੀਸੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸਵਰਗ ਦਾ ਝੁਟਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਰਤਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ, ਦੇਖਿਆ ਮੱਧਮ ਕਿਰਨਾਂ ਬਰਫ ਦੀ ਚਮਕ ਨਾਲ ਢਲਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਭੀ ਗੁਆ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਤੇ ਢਲਦੇ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਲਾਲੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। 'ਪਿੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਜਿਹਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਗੋਬੀ ਬਟਨ 'ਤੇ ਹੱਥ ਪੈ ਗਿਆ। ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ, ਆਪਣੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹੰਢਾਏ

ਸਾਹਮਣੇ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਦੇ ਖੇਤ ਜਿਹੜੇ ਹਲਟ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪੈਂਦੇ ਸਨ, ਪਾਣੀ ਜਾਣਾ ਔਖਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਹਲ ਨਾਲ ਐਨੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹਲ ਚਲਾਉਣਾ ਔਖਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਇਕੋ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਵੀ ਰੱਬ ਆਸਰੇ। ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਤਾਂ ਫਸਲ ਪਲ ਜਾਂਦੀ। ਉਥੇ ਅਕਸਰ ਚਰੀ ਤੇ ਮੂੰਗੀ ਬੀਜਦੇ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਖੇਤ ਖਾਲੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਪੂਰਬ ਦੀ ਖਿਤੀ ਨੂੰ ਖੁਬਰੇ ਕੁਦਰਤ ਰਾਣੀ ਸੁੱਚੀ ਕਰਦੀ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਪੌਚਾ ਫੇਰਦੀ, ਸਾਡੇ ਖੇਤ ਭੀ ਉਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ। ਮੈਂ ਦੇਖ ਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੀ, "ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਸੋਨੇ ਦੇ ਹੋ ਗਏ।" ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਦਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਿਰਨਾਂ ਖੂਹ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸੇ ਦੀ ਫਸਲ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸੁਨਹਿਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਫਸਲ 'ਤੇ ਪਏ ਤਰੇਲੇ ਦੇ ਤੁਪਕੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਚਮਕਦੇ। ਮੈਂ ਬੋਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਦੌੜੀ ਫਿਰਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦੀ, "ਦੇਖੋ! ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਕਿੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਲਗਦੇ, ਕਿੰਨੇ ਮੋਤੀ ਚਮਕਦੇ।" ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਇਆ ਜੀ ਭੂਆ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, "ਇਹਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਕਿਉਂ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈਂਦੀ ਏ?" ਭੂਆ ਕਹਿੰਦੀ, "ਇਹਨੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ, ਛੇਤੀ ਉਠਣ ਦੀ ਆਦਤ ਤਾਂ ਬਣ ਜਾਵੇ।"

'ਤੁਕ ਤੁਕ ਤੱਲੇ' ਵਾਲੇ ਖੂਹ ਦੀ ਇਕ ਤਸਵੀਰ।

ਉਧਰ ਮੇਰਾ ਸੋਨਾ ਤੇ ਮੋਤੀ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਮੇਰਾ ਗਲਾ ਭੀ ਖੱਕ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਚਲੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੀ। ਭੂਆ ਭੀ ਲੱਸੀ ਪਿਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਛੰਨੇ ਤੇ ਝੱਕਰੀ ਪੈਂਦੀ ਹੁੰਦੀ। ਟਿੱਡਾਂ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀਆਂ। ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ

ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ, ਮਿੱਠਾ ਜਿਹਾ ਸੁਰ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ। ਫਿਰ ਟੱਬ ਵਿਚੋਂ ਚਲੇ ਵਿਚ, ਤੇ ਚਲੇ ਵਿਚੋਂ ਆੜ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ। ਤਿੱਠਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਧੁਨਾਂ, ਆਪਸ 'ਚ ਰਲ ਕੇ ਅਨੋਖਾ ਰਾਗ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਲਟ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ 'ਤੁਕ ਤੁਕ ਤੱਲੇ' ਦਾ ਸਾਥ, ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਅਨੋਖੀ ਮਸਤੀ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਤਾਂ ਅੱਜ ਦੀ ਯਾਦ-ਯਾਤਰਾ ਵੇਲੇ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਰੇ-

ਭਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿਚ ਸੁੱਧ ਤੇ ਸਵੱਛ ਹਵਾ ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਅਸਮਾਨ ਖੱਲੇ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰੀ ਖਿਚ ਸੀ। ਉਸ ਖਿਚ ਦਾ ਹੀ ਅਸਰ ਸੀ ਕਿ ਟਿੱਡਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਸਤੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਸੀ। ਹਲਟ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਤੁਕ ਤੁਕ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਾਗ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਉਹ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਦੀਆਂ ਸਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਸੇ ਨੂੰ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜੀ 'ਤੁਕ ਤੁਕ' ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਅਨਹਦ ਸਾਜ਼ ਹੀ ਵੱਜਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਨਾਦ, ਰਾਗ ਤੇ ਸਾਜ਼ ਸਭ ਕੁਝ ਅੱਜ ਭੀ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਜੀਵ ਹਨ ਪਰ... ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬੂਲ ਤੇ ਸਜੀਵ ਅੱਖਾਂ ਲਈ ਅੱਜ ਉਥੇ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੈ... ਬਸ ਮੋਟਰਾਂ, ਬੰਬੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਟਰੈਕਟਰ। ਖੇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਕੀਆਂ ਬਦਲ ਗਈਆਂ। ਭੂਆ, ਤਾਇਆ, ਚਾਚੇ ਅਤੇ ਬੇਜੀ ਬਾਉ ਜੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰੀ ਖੇਡ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਧਰਤੀ ਦੀ ਯਾਦ 'ਕੱਲੇ-ਕੱਲੇ' ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਯਾਦ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਭੀ ਖੂਹ ਦੀਆਂ ਟਿੱਡਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾਣੀ ਪਲਟਣ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦੀਆਂ।

ਸੋਚਿਆ, ਪਿੰਡ ਆਈ ਹਾਂ ਤਾਂ ਭੂਆ ਦੇ 'ਠੀਕਰ' ਬਾਗ ਵੱਲ ਭੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਆਵਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਠੀਕਰ ਬਾਗ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਗਏ ਹੋਵੋਗੇ। ਅੱਗੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕਣਕ ਤੇ ਗੁੜ ਸਾਭਣ ਲਈ ਭੜੋਲੀਆਂ, ਮੱਟ,

ਸੀ। ਹਰ ਵੱਡੇ-ਛੋਟੇ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਇੰਨੇ ਕਲਾਤਮਿਕ ਵੰਗ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ; ਤੇ ਇਸ ਬਾਗ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਬੂਟੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਇਸ 'ਤੇ ਪੈਂਦੀ, ਤਾਂ ਅਗਲਾ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਭੂਆ ਨੇ ਸੂਰਜਮੁਖੀ, ਸਤਵਰਗ, ਗੋਦਾ, ਗੁਲਾਬ, ਚਮੇਲੀ, ਲਾਜਵੰਤੀ... ਹੋਰ ਨਾਮ ਹੁਣ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ... ਕੁਆਰ, ਤੁਲਸੀ, ਨਿਆਜ਼ਬੋ, ਪੁਦੀਨਾ। ਕਈ ਬੋਲਾਂ ਭੀ। ਇਕ ਬੋਲ ਨੂੰ ਭੂਆ ਗਲੋਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭੂਆ ਦਾ ਇਹ ਬੁਟੈਨੀਕਲ ਗਾਰਡਨ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਬਗੀਚਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੱਟ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਬੀਬੀ ਤੋਂ ਕੁਆਰ ਲੈ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ! ਕਿਸੇ ਦੇ ਫੋੜਾ ਨਿਕਲਦਾ, ਬੀਬੀ ਤੋਂ ਕੁਆਰ ਲੈ ਕੇ ਗਰਮ ਕਰ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ! ਉਲਟੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਬੀਬੀ ਤੋਂ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਲੈ ਕੇ ਉਬਾਲ ਕੇ ਦੇ ਦਿਓ! ਬੁਖਾਰ ਹੈ, ਫਿਰ ਭੀ ਤੁਲਸੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਰਮ ਚੰਦ ਹਕੀਮ ਨੇ ਤੁਲਸੀ ਦਾ ਕਾੜਾ ਦੱਸਣਾ, ਨਾਲ ਕਹਿ ਦੇਣਾ, "ਤੁਲਸੀ ਬੀਬੀ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਲੈਣਾ।" ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਿਗਰ ਖਰਾਬ, ਗਲੋਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬੀਬੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੌਂਢ ਨਾਲ ਕਾੜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਆਵੇਗਾ। ਤਾਈ ਸੰਤ ਕੌਰ ਬੀਬੀ ਕੋਲੋਂ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਮੰਗਦੀ, "ਬੀਬੀ, ਵੈਦ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸੌਂਢ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।" ਪੰਡਿਤ ਤੇਲੂ ਰਾਮ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਪੂਜਾ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲ ਚਾਹੀਦੇ ਹੁੰਦੇ।

ਦੀਵਾਲੀ, ਦੁਸਹਿਰਾ ਆਉਣ 'ਤੇ ਭੂਆ ਗੋਰੂ ਫੇਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬਾਗ ਚਮਕਾ ਦਿੰਦੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਭੂਆ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ। ਭੂਆ ਦੱਸਦੀ, "ਦੇਖ ਯੀਏ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੋਸ਼ਮੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਸਲ, ਫੁੱਲ ਤੇ ਬੂਟਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਈ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਅਵੱਲਾ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ। ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਨੇ ਤਾਂ ਜਿੱਧਰ ਸੂਰਜ ਜਾਊ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਰੱਖਣਾ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਜੁਆਲਾ ਗਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ 'ਮੈਂ ਰਾਂਝਾ-ਰਾਂਝਾ ਕਰਦੀ ਆਪੇ ਰਾਂਝਣ ਹੋਈ।' ਆਹ ਦੁਪਹਿਰ ਖਿਤੀ... ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਜਦ ਸੂਰਜ ਚਮਕਦਾ ਹੋਵੇ।

ਅੱਜ ਉਸ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਸੁੰਨ ਪਈ ਹੈ। ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿੱਠਾਂ। ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਕਬੂਤਰ ਗੁਟਕਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਲੂ ਕੌੜੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ! ਭੂਆ ਦੇ ਭਤੀਜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪਰਦੇਸ ਜਾ ਵਸਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ-ਹਵੇਲੀਆਂ ਛੱਡ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੋਠੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਬਚਪਨ ਜੋ ਅੱਜ ਭੂਤਕਾਲ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭੁਲੇਖੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮਨ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਾਵਿ-ਜਗਤ

ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਠੰਡਤੀ ਛਾਂ

ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਮਿੱਠਤੀ ਛਾਂ।
ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਦੀ ਛਾਂਵੇਂ ਮਾਂ
ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਛਾਂਵੇਂ ਮਾਂ
ਸਵਰਗਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਹਾਂ।
ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਠੰਡਤੀ ਛਾਂ।

ਦੇ ਕੇ ਜਨਮ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਾਏ
ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦਿਖਾਈ।
ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਦੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ
ਬਸ ਤੇਰੀ ਹੀ ਰੁਸ਼ਨਾਈ।
ਰੱਬ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਤੂੰ ਮਾਏ।
ਲਾਡ ਲਾਡਾਵੇਂ ਖੂਬ ਤੂੰ ਮਾਏ।
ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ ਕੋਈ ਨਾ।
ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਮਿੱਠਤੀ ਛਾਂ।

ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਵੇ ਲਾਡਾਂ ਦੇ ਨਾਲ
ਤੂੰ ਕਈ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ।
ਪਾਲ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕੀਤਾ
ਕਿਨੇ ਲਾਡਾਂ-ਚਾਅਵਾਂ ਨਾਲ।
ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਲਿਆ ਮੈਂ ਮਾਏ।
ਜੀਣਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਮੈਂ ਮਾਏ।
ਲੈ ਕੇ ਤੇਰੀ ਛਾਂ।
ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਠੰਡਤੀ ਛਾਂ।

ਤੂੰ ਦਿੱਤੇ ਨੇ ਸੁੱਖ ਨੀ ਮਾਏ

ਝੱਲ ਕੇ ਦੁੱਖ ਹਜ਼ਾਰਾਂ।
ਤੇਰੀਆਂ ਲੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਨੀ ਮਾਏ
ਠੰਡੀਆਂ ਵਗਣ ਹਵਾਵਾਂ।
ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਹੁੰਝੂ ਵਗੇ ਨਾ।
ਤੇਰੇ ਨੇੜੇ ਦੁੱਖ ਕਦੇ ਮਾਂ,
ਆਉਣ ਨਾ ਦਿਆਂ।
ਮਾਂ ਤੇਰੀ ਠੰਡਤੀ ਛਾਂ।
-ਦਿਲਪ੍ਰੀਤ ਮਾਨ, ਕਲੋਵਿਸ
ਫੋਨ: 559-291-7116

ਮਾਈ

ਮਾਈ ਨੀ ਮੇਰੀ ਮਾਈ
ਅਸੀਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਲਗਾਈ।
ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਬੋਟਾਂ ਵਾਂਗ ਅਸੀਂ
ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿਚ ਚੀ ਚੀ ਲਾਈ।
ਮਾਈ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਾ ਹਾਂ
ਪਰ ਸੁਣਦੀ ਨਹੀਂ ਦੁਹਾਈ।
ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਵਿਹੜਾ 'ਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ
ਦੁਨੀਆਂ ਚੁਪ ਕਰਾਵਣ ਆਈ।
ਮਾਈ ਮੇਰੀ ਠੰਡਤੀ ਛਾਂ ਵਰਗੀ
ਮੈਨੂੰ ਮਿਸ਼ਰੀ ਘੋਲ ਪਿਲਾਉਂਦੀ
ਆਪ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੀ ਏ,
ਮੈਨੂੰ ਦੇਂਦੀ ਦੁੱਧ-ਮਲਾਈ।
ਜੇ ਮਾਈ ਤੋਂ ਮੈਂ ਰੁੱਸ ਜਾਂਦਾ
ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਨਾਉਂਦੀ,
ਮਾਈ ਦਾ ਕਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ
ਭਾਵੇਂ ਦੇਵਾਂ ਉਮਰਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ।
ਮਾਈ ਬੜੇ ਈ ਲਾਡ ਲਾਡਾਉਂਦੀ
ਲੋਰੀ ਜਾਂਦੀ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾਈ।

ਜੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ
ਮਾਈ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਈ।
-ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਡਿਟਰਾਇਟ

ਸੰਨਾਟਾ

ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ ਦਈਏ
ਇਕੱਤ ਕੀ ਸਾਡੀ
ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਪਾ ਕੇ ਯਾਰੀ
ਕੰਡਿਆਲ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ।

ਬੜੇ ਮੌਸਮ ਲੰਘ ਗਏ
ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ
ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਹੋਰਫੇਰ 'ਚੋਂ
ਬਹਾਰ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ।

ਪਾਲੀ ਸੀ ਅਸਾਂ ਸਾਂਝ
ਦਿਲ ਜਾਨ ਇਕ ਕਰ ਕੇ
ਤਾਂ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ
ਪਿਆਰ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ।

ਇੰਨੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹ ਗਏ,
ਹੁਣ ਧਰਤੀ ਨਾ ਝੱਲਦੀ
ਇਸੇ ਲਈ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਦੀ
ਇਕ ਠਾਹਰ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ।

ਆਖਦੇ ਨੇ ਲੋਕ ਕਲਮ ਸਾਡੀ
ਮੋਤੀ ਹੈ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬੀਜਦੀ
ਲੱਗੇ ਕਿਸੇ ਸਾਜਿਸ਼ ਲਈ
ਸ਼ਿਕਾਰ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ।

ਅਜੇ ਨਜ਼ਰ ਹੈ ਧੁੰਦਲੀ
ਨਾ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਉਠਾਲਦੀ
ਅਸੀਂ ਤੇ ਤੀਜੇ ਨੇਤਰ ਦਾ
ਦਵਾਰ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ।

ਬਾਹਰ ਬੜੀ ਹੈ ਰੋਸ਼ਨੀ
ਮਹਿਫਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਹੈ
ਬੱਸ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸੰਨਾਟੇ ਲਈ
ਸੰਤਾਰ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ।
-ਦੇਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗੁਰਾਇਆ
ਫੋਨ: 571-315-9543

ਕੇਜਰੀਵਾਲ

ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਕੇ
ਬਹਿੰਦਾ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਹਿੱਕ ਤਣਕੇ
ਪੂਛ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਫੜਕੇ
ਵਟਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦਾ ਏ।
ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ
ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਛਾਈ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਸੀ ਭੀਤਾਂ ਹੋ 'ਗੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ
ਤੇ ਸਭ ਨੇ ਕਰ ਲਿਆ ਏਕਾ।
ਇਕ ਆਮ ਆਦਮੀ ਬਣ ਗਿਆ
ਸਾਰੇ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨੇਤਾ।
ਦਾਗੀ ਅਫਸਰ ਫੜ ਫੜ
ਰੇਲ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦਾ ਏ।
ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ...।
ਉਹਨੂੰ ਆਪ ਸੋਨੀਆ ਬੋਲੀ

ਘਰ ਆ ਕੇਜਰੀਵਾਲੇ।
ਆਠ ਮੈਂਬਰ ਲਓ ਹਮਾਰੇ
ਤੂ ਜਾ ਸਰਕਾਰ ਬਨਾ ਲੇ।
ਉਹ ਮੋਦੀ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ
ਹੇਠਾਂ ਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਏ।
ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ
ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਛਾਈ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੋ ਮੇਰੇ 'ਤੇ
ਆਖੀ ਜਾਵੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਲਾਹ ਲਾਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸਿੱਟ ਦੁੰ
ਖੂਨ ਪੀਣੀਆਂ ਜੋਕਾਂ ਨੂੰ।
ਰਾਹ ਦੇ ਰੋੜਿਆਂ ਨੂੰ
ਉਹ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟਾਈ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਬੱਤੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੇ
ਕਰੇ ਵਾਧੂ ਖਰਚੇ ਆ।
ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ
ਉਹਦੇ ਨਾਂ ਦੇ ਚਰਚੇ ਆ।
ਹਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲ
ਉਹ ਹੱਥ ਮਿਲਾਈ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਰੱਬ ਕਰੇ ਕਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗੂੰ
ਉਹ ਵੀ ਖਿਲ ਜਾਵੇ।
'ਰਾਜ' ਜੇ ਕਿਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ
ਐਸਾ ਆਗੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।
ਚੀਮਨੇ ਵਾਲਿਆ ਹਰ ਕੋਈ
ਗੁਣ ਉਹਦੇ ਗਾਈ ਜਾਂਦਾ ਏ।
ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ...।
-ਰਾਜ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖੀ ਦਾ ਨਿਊ ਯਾਰਕ 'ਚ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ): ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਉਘੇ ਆਗੂ ਅਤੇ ਕੁਲ ਹਿੰਦ ਲੁਬਾਣਾ ਸਮਾਜ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖੀ, ਜੋ ਇਨ੍ਹੀ

ਸ. ਲੱਖੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਕਦਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੇਗੋਵਾਲ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਰ ਭਿੰਦਾ ਬੇਗੋਵਾਲੀਆ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ

ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚਖੰਡ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਬਿਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੇ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਸ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਮੰਜ਼ਿਲਾਂ ਛੋਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਵਾਰਥੀ ਤੱਤਾਂ ਵਲੋਂ ਮੀਡੀਏ ਵਿਚ ਉਡਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਕੁਲ ਹਿੰਦ ਲੁਬਾਣਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਲੁਬਾਣਾ ਬਰਾਦਰੀ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ। ਮਿਆਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੱਲ

ਦਿਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਹਨ, ਦਾ ਇਥੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜਵੰਤੇ ਸ਼ਾਮਲ

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇਕ ਮਿੰਨੀ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾਈ। ਜਲਾਲਪੁਰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਓਂਕਾਰ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲਪੁਰ ਨੇ ਸ. ਲੱਖੀ

ਹੋਏ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮਪੁਰ ਨੇ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਿਆਂ ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੱਖੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਮਿਆਣੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਵਾ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ ਨੇ ਸ. ਲੱਖੀ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਿਆਂ ਪਿੰਡ ਮਿਆਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਸਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਬਾਬੂ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਿਆਣੀ ਵੈਲਫੇਅਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ 26 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਮਿਆਣੀ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਟਰਨਾਮੈਂਟ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸ. ਲੱਖੀ ਪਾਸੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਕੁਲ ਹਿੰਦ ਲੁਬਾਣਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਮਰੀਕਾ ਇਕਾਈ ਦੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ ਨੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸ. ਲੱਖੀ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਉਘਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ

ਵੀ ਉਹ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁਰੱਬੀਆ, ਮਾਸਟਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬੱਬੀ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੀਰਾ, ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸਕੱਤਰ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੰਮਰਾ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੱਲੂ, ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲਾ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿੰਗੂ, ਕੁਲਦੀਪ ਖੋਸਲਾ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟੱਲਾ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਐਮ ਟੀ ਏ ਸਿੱਖਸ 'ਸਿੱਖ ਵਿਰਾਸਤ ਦਿਹਾੜਾ' ਅਪਰੈਲ 'ਚ ਮਨਾਵੇਗੀ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਬਿਊਰੋ): ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੇ ਰੇਲਵੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਿੱਖ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਐਮ ਟੀ ਏ ਸਿੱਖਸ ਵਲੋਂ ਸਿੱਖ ਵਿਰਾਸਤ ਦਿਹਾੜਾ ਆਉਂਦੇ ਅਪਰੈਲ ਮਹੀਨੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਇਥੇ ਹੋਈ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਟਾਈਮ ਸਕੁਏਅਰ ਦੇ ਯੂਨੀਅਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਹੋਈ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕੀ ਮੂਲ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਪਾਨੀ, ਜਰਮਨ, ਰੂਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਉਤੇ ਮਾਣ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਉਤੇ ਮਾਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਯਥਾਯੋਗ ਹਿੱਸਾ ਖਾਉਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਮਰਪੁਰੀ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉਤੇ ਚਰਚਾ ਉਪਰੰਤ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਚਾਰੂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਥੇ ਜੰਮੀ ਪਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦਾ ਹੋਰ ਕਾਰਗਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਇਥੇ ਜਾਰੀ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਪੰਜਾਬੀ

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚ ਤੀਜੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਉਭਰੇਗਾ-ਸਿੱਧੂ ਦਮਦਮੀ

ਅਟਲਾਂਟਾ, ਜਾਰਜੀਆ (ਬਿਊਰੋ): ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸੀ ਮੰਚ ਤੇ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ 'ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ' ਇਕ ਤੀਜੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਉਭਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਈ ਇਕ ਅਹਿਮ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਇਥੇ 'ਸਿੱਖ ਅਮਰੀਕਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਫ ਜਾਰਜੀਆ' ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਇਕ ਮਿਲਣੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਪੰਦਰਾ-ਰੋਜ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸਿੱਧੂ ਦਮਦਮੀ ਨੇ

ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੜ ਇਕ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜੋ ਕਰ

ਸਿੱਧੂ ਦਮਦਮੀ

ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀਆਂ। ਇਹ ਪੁਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਿ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦਾ ਹਾਲ ਵੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਸਿੱਧੂ ਦਮਦਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਸਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣ ਸਕੀ। ਵੋਟਾਂ ਤੱਕ ਇਹੀ ਪੁਛਾਵ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੀ

ਗਿਆ, ਹੁਣ ਵੀ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਨਵੇਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਾ ਦਾ ਸੁੱਖ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਣਿਆ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਕੀਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੱਤਿਆ।

ਇਸ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਿੱਧੂ ਦਮਦਮੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ) ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਵਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਇਥੋਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡ ਕੇ ਵਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਧਨੀ ਹੋਣਗੇ। 'ਲੇਖਕ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਬਦ' ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਮਹਿਮਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

ਸਿੱਧੂ ਦਮਦਮੀ ਦੀ ਇਸ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਣਜੀਤ ਰਾਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਨਿੱਗਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ।

ਸਿੱਧੂ ਦਮਦਮੀ ਦੀ ਇਸ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਣਜੀਤ ਰਾਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਨਿੱਗਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ।

ਸਿੱਧੂ ਦਮਦਮੀ ਦੀ ਇਸ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਣਜੀਤ ਰਾਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਨਿੱਗਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ।

ਸਿੱਧੂ ਦਮਦਮੀ ਦੀ ਇਸ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਣਜੀਤ ਰਾਣਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਨਿੱਗਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ।

ਦੀਵਾਲੀ ਮੌਕੇ ਛੁੱਟੀ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲੋਂ ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਮੌਕੇ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਛੁੱਟੀ ਐਲਾਨਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹਾਲੇ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਵਸੇ ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੇਅਰ ਬਿੱਲ ਡੀ ਬਲਾਸੀਓ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲੇ ਤਕ ਦੀਵਾਲੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਦੋ ਹੋਰ ਤਿਉਹਾਰਾਂ (ਈਦ ਤੇ ਚੀਨੀ ਨਵੇਂ ਸਾਲ) ਮੌਕੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵਿਚ ਮਕਾਨ ਵੇਚਣ/ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਾਂ ਕਰਨ ਗਿੱਲ

Ph: (734) 612-9984

Either Buying or Selling a Home in Michigan "Always Go with the Winner"

COLDWELL BANKER

44644 Ann Arbor Road Plymouth, MI 48170
Email: KarnGill@Hotmail.com
Website: www.KarnGill.com

BJ Digital Video & Photos
BROADCAST HD FILM QUALITY
Ph.718-441-6516 Cell No.646-403-7334

Blu-ray DVD

All Work In Digits!
Wedding, Birthday, Ring Ceremony, Sweet Sixteen & All Others Function

Experience 25 Year

Ph. 718-441-6516 Cell No. 646-403-7334

ORIGINAL MOVIES
718-441-6516

WOODHAVEN MANOR

Caterers & Banquet

ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦੇ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਓ
ਆਪਣੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਨਾਓ

- 936 People Capacity
- Free Parking

- Biggest Hall in Queens
- Luxury in Affordable Price

Call: 718-805-8500 - Cell: 347-601-5707

Mandeep's Direct: 718-928-4611

96-01 Jamaica Ave., Woodhaven, NY 11421

www.WoodhavenManorNY.com

ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਪਲਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਕਾਊ ਹਨ

Citgo Gas Station For Sale in Ypsilanti, MI

Has Subway, Car Wash, Post Office, Check Cashing, Garage (Leased For \$4000 P.M.), Fuel Supply on Flat Commission (\$9150 P.M.), 4600 Sq. Ft. Store 2.84 Acres Land Beer & Wine Possible
Price: \$3.20 Million

Shell Gas Station In Waterford, MI

4000 Sq. Ft. Store 0.92 Acre Land. Granite Counter Tops. Built in 2000, Completely Remodeled in 2011, Domino's Pay Rent: \$2500 P.M., Beer, Wine & Diesel
Price: \$850,000

Supermarket in Romulus, MI

Near Metro Detroit Airport, 15000 Sq. Ft. Store, Sale \$250,000 P.M., Selling, Beer, Wine, Liquor, Meats & Fresh Products
Price: \$ 1.10 Million

Strip Mall/Plaza in Canton, MI

Approx. 30,000 Sq. Ft. Plaza Ideal/Perfect Corner to Start Up Indian Supermarket. Tenants Include Jett Pizza, Liquor Store, Chinese Restaurant.
Price: \$ 2.00 Million

Liquor Store In Canton, MI (Business Only)

Weekly Sale: \$17000-\$18000, Rent: \$5300 P.M.
Price: \$350,000 +Inventory

Shell Gas Station in Livonia, MI

Located on very busy intersection Brand new pump. All lights are LED.
Price: \$550,000
 Land Contract Available With \$200,000 Down.

For All Types Of Loans, Commercial & Residential Buying/Selling Home or Commercial Property in Michigan, Call

Raj Shergill, Realtor

Cell: 734-751-4455

Bus: 734-981-5333

Fax: 734-981-5311

rajsshergill@yahoo.com

www.LandMarkAdvantage.com

LandMark Realty

41637 Ford Road, Suite A, Canton, MI 48187

H K TRANSPORT INC

Division of HK Incorporated

1401 West Ray St, Indianapolis, IN 46221
 Ph: 317-408-3211, web: www.hktransportinc.com

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਸਾਰੀਆਂ 48 ਸਟੇਟਾਂ ਲਈ, ਡਰਾਈ ਫਰੇਟ, 100% ਨੋ ਟੱਚ, ਨਵੇਂ ਨਕੋਰ ਟਰੇਲਰ ਡਾਇਰੈਕਟ ਡਿਪੋਜ਼ਿਟ, ਮੈਡੀਕਲ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ 5000 ਡਾਲਰ ਸਾਈਨ-ਇਨ ਬੋਨਸ

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਲਈ

92% ਫਲੈਟ ਡਿਸਪੈਚ
 30 ਸੈਂਟ/ਗੈਲਨ ਤੱਕ ਫਿਊਲ ਡਿਸਕਾਊਂਟ ਨਵੇਂ ਨਕੋਰ ਟਰੇਲਰ
 ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਾਇਰ ਰਿਬੇਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹਰ 15 ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਦਾਇਗੀ

ਡਰਾਈਵਰ ਲਈ

42 ਸੈਂਟ ਤੱਕ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ
 95% ਲੋਡ ਯਾਰਡ 'ਚ ਹੁੱਕ ਐਂਡ ਡਰਾਪ ਨਵੇਂ ਨਕੋਰ ਟਰੇਲਰ
 ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਟਰੱਕ ਹਰ 15 ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਤਨਖਾਹ

ਲੋੜੀਂਦੀ ਜੋਗਤਾ:

■ ਕਲਾਸ ਏ ਸੀ ਡੀ ਐਲ ਅਤੇ ਸਾਫ-ਸੁਥਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਵੇ ■ ਉਮਰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 23 ਸਾਲ
 ■ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 2 ਸਾਲ ਦਾ ਓ ਟੀ ਆਰ ਅਤੇ ਕੁਲ 5 ਸਾਲ ਦਾ ਤਸਦੀਕਯੋਗ ਤਜਰਬਾ ਹੋਵੇ।

ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ 'ਲੀਜ਼ ਟੂ ਬਾਈ' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਲਾਭ ਵੀ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹੋ

ਡਾਇਰੈਕਟ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ ਅਤੇ ਪੰਪ 'ਤੇ ਫਿਊਲ ਰਿਬੇਟ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਫੋਨ 317-408-3211

ਜਾਂ ਵੈਬ ਸਾਈਟ www.hktransportinc.com 'ਤੇ ਅਰਜੀ ਭਰੋ

Spiceland Truck Plaza

5809 S. State Road 3, Spiceland, IN 47385 (Exit 123 off I-70)

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣਾ

ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ

24 ਘੰਟੇ 7 ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ

ਤਾਜ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ

Guaranteed 100% pure diesel no bio diesel.
 100% ਪਿਓਰ ਡੀਜ਼ਲ, ਕੋਈ ਬਾਇਓ ਡੀਜ਼ਲ ਨਹੀਂ

ਹਰ ਗੈਲਨ 'ਤੇ 10
 ਸੈਂਟ ਬਚਾਓ, ਖਰਚ
 ਘਟਾਓ, ਪੈਸੇ ਬਚਾਓ

Fuel for Less!

Save

10¢

*Offer subject to change without notice.

Get Your Card from the Cashier

www.fuelmaster.net/rewards

Ph: 317-291-2300, ext. 22

ਕਿਸਤ 6

ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ-ਵਫ਼ਾ

ਅੱਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖ਼ਾਂ ਜੋਗੀ

ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬਾਰੇ ਅੱਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖ਼ਾਂ ਜੋਗੀ ਨੇ ਇਕ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ 1913 ਵਿਚ ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਮ 'ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ ਵਫ਼ਾ' ਲਿਖੀ ਸੀ। 37 ਪੰਨਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਉਰਦੂ ਨਜ਼ਮ ਸਾਕਾ ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਦਿਲ ਕੰਬਾਊ ਘਟਨਾ ਦੀ ਝਾਕੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਜ਼ਮ ਦੇ 110 ਬੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਬੰਦ ਦੇ 6-6 ਮਿਸਰੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਇਹ ਨਜ਼ਮ ਨੂੰ ਮਰਸੀਏ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਨੂੰ ਖੂਬ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮਰਸੀਏ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਦਭੁਤ, ਰੌਦਰ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਰਸਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਮੁਹਾਰਤ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ 1915 ਵਿਚ ਸਾਕਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ 'ਗੰਜਿ-ਸ਼ਹੀਦਾਂ' ਨਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਨਜ਼ਮ ਵੀ ਲਿਖੀ। 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਅੱਲ੍ਹਾ ਯਾਰ ਖ਼ਾਂ ਜੋਗੀ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ ਰਚਨਾ 'ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ-ਵਫ਼ਾ' ਲੜੀਵਾਰ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਲੇਕਿਨ ਯਿਹ ਦੋ ਸਮਰ ਹੈਂ ਮਿਰੇ ਨੌ-ਨਿਹਾਲ ਕੇ

51

ਕਹਤੀ ਥੀਂ ਜੀ ਮੇਂ ਲੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹੋਂ ਕਿਸ ਤਰਫ਼ ਕੇ ਜਾਉਂ।
ਬੇਟੇ ਕੇ ਔਰ ਬਹੁਓਂ ਕੇ ਯਾਰਬ ਮੇਂ ਕੈਸੇ ਪਾਉਂ।
ਲਖਤ-ਏ-ਜਿਗਰ ਕੇ ਲਾਲ ਯਿਹ ਦੋਨੋਂ ਕਹਾਂ ਛਿਪਾਉਂ।
ਤੁਰਕੋਂ ਸੇ, ਰਾਜਪੂਤੋਂ ਸੇ ਕਿਉਂ ਕਰ ਇਨ੍ਹੋਂ ਬਚਾਉਂ।
ਬਿਪਤਾ ਜੀਅਫ਼ੀਓਂ ਮੇਂ ਯਿਹ ਕਯਾ ਮੁਝ ਪਿ ਪੜ ਗਈ।
ਥੀ ਕੌਨ ਸੀ ਘੜੀ ਮੇਂ ਪਿਸਰ ਸੇ ਬਿਛੁੜ ਗਈ।
(ਜੀਅਫ਼ੀਓਂ=ਬੁਢੇਪਾ)

52

ਬੱਚੋਂ ਕਾ ਸਾਥ ਰਾਹ ਕਠਨ ਸਰ ਪਿ ਸ਼ਾਮ ਹੈ।
ਸੁਨਸਾਨ ਦਸਤ ਚਾਰਸੂ ਹੂ ਕਾ ਮਕਾਮ ਹੈ।
ਹੋਤਾ ਕਹਾਂ ਪਿ ਦੇਖੀਏ ਸ਼ਬ ਕੇ ਕਯਾਮ ਹੈ।
ਖਾਦਿਮ ਹੈ ਔਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹਮਰਾਹ ਗੁਲਾਮ ਹੈ।
ਗੰਗੂ ਰਸੋਈਯਾ ਹੈ ਫ਼ਕਤ ਸਾਥ ਰਹ ਗਯਾ।
ਲੇ ਦੇ ਕੇ ਰਹਬਰੀ ਕੇ ਯਿਹ ਹੈਹਾਤ ਰਹ ਗਯਾ।
(ਦਸਤ=ਜੰਗਲ, ਚਾਰਸੂ=ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ, ਹੂ=ਡਰ,
ਰਹਬਰੀ=ਰਾਹ ਵਿਖਾਉਣਾ, ਹੈਹਾਤ=ਅਫ਼ਸੋਸ)

53

ਆਤੇ ਬੇ ਸ਼ੇਰ ਸਾਮਨੇ ਗਰਦਨ ਕੇ ਡਾਲ ਕੇ।
ਤਕਤੇ ਹਿਰਨ ਭੀ ਆਜ ਹੈਂ ਆਖੋਂ ਨਿਕਾਲ ਕੇ।
ਨੈਰੰਗ ਹੈਂ ਤਮਾਮ ਜਮਾਨੇ ਕੀ ਚਾਲ ਕੇ।
ਤੇਵਰ ਹੈਂ ਬਨ ਮੇਂ ਬਦਲੇ ਹੁਏ ਹਰ ਸ਼ਗਲ ਕੇ।
ਦਰਪੇਸ਼ ਅਨਕਰੀਬ ਕੋਈ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ।
ਖਤਰੇ ਮੇਂ ਦਿਖ ਰਹੀ ਮੁਝੋਂ ਬੱਚੋਂ ਕੀ ਜਾਨ ਹੈ।
(ਨੈਰੰਗ=ਛਲ, ਜਾਦੂਗਰੀ, ਸ਼ਗਲ=ਗਿੱਦੜ,
ਦਰਪੇਸ਼=ਸਾਮ੍ਹਣੇ)

54

ਪੂਰਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਗਾ ਇਰਾਦਹ ਹੁਜ਼ੂਰ ਕਾ।
ਕਰਤਾ ਪੁਰੁਖ ਕਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਾ, ਗੁਫ਼ੂਰ ਕਾ।
ਹੈ ਸਖ਼ਤ ਇਮਤਿਹਾ ਯਿਹ ਕਿਸੀ ਬੇਕੁਸੂਰ ਕਾ।
ਹਾਫ਼ਿਜ਼ ਤੋਂ ਆਪ ਹੀ ਹੈ ਦਿਲ-ਏ-ਨਾਸਬੂਰ ਕਾ।
ਪਯਾਰੇ ਪਤੀ ਕੇ ਪਹਲੇ ਹੀ ਮੈਂ ਹੂੰ ਕਟਾ ਚੁਕੀ।
ਕੁਦਰਤ ਤਿਰੀ ਹੈ ਸਬਰ ਮਿਰਾ ਆਜ਼ਮਾ ਚੁਕੀ।
(ਗੁਫ਼ੂਰ=ਬਖ਼ਸ਼ਣਹਾਰ, ਹਾਫ਼ਿਜ਼=ਰਾਖਾ, ਨਾਸਬੂਰ=ਬੇਚੈਨ)

55

ਲੇਕਿਨ ਯਿਹ ਦੋ ਸਮਰ ਹੈਂ ਮਿਰੇ ਨੌ-ਨਿਹਾਲ ਕੇ।
ਬੇਟੇ ਹੈਂ ਦੋਨੋਂ ਸਰਵਰ-ਏ-ਫ਼ੌਜ-ਏ-ਅਕਾਲ ਕੇ।
ਰਖ ਕਰ ਉਨ੍ਹੋਂ ਕਲੇਜੇ ਮੇਂ ਆਖੋਂ ਮੇਂ ਡਾਲ ਕੇ।
ਬੇਟੇ ਕੀ ਲੇ ਕੇ ਜਾਉਂ ਅਮਾਨਤ ਸੰਭਾਲ ਕੇ।
ਬੇਟੇ ਕਾ ਮਾਲ ਹੈ ਯਿਹ ਬਹੁ ਕੀ ਕਮਾਈ ਹੈ।
ਹੈ ਮੇਰੀ ਲਾਖ ਫਿਰ ਭੀ ਯਿਹ ਦੌਲਤ ਪਰਾਈ ਹੈ।
(ਸਮਰ=ਫਲ, ਸਰਵਰ=ਸਰਦਾਰ)

56

ਮਨਜ਼ੂਰ ਇਸ ਘੜੀ ਜੋ ਤੁਝੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ।
ਹਾਜ਼ਿਰ ਬਜਾਇ ਪੋਤੋਂ ਕੇ ਦਾਦੀ ਕੀ ਜਾਨ ਹੈ।
ਹੂੰ ਸੁਰਖਰੂ ਬਹੁ ਸੇ ਯਹੀ ਦਿਲ ਮੇਂ ਧਯਾਨ ਹੈ।
ਬੀਕਾ ਨ ਇਨ ਕਾ ਬਾਲ ਹੋ ਡਰ ਯਿਹ ਹਰ ਆਨ ਹੈ।
ਵਰਨਾ ਜਵਾਬ ਦੁੰਗੀ ਮੈਂ ਕਯਾ ਇਨ ਕੇ ਬਾਪ ਕੋ।
ਸਦਕੇ ਕਰੂੰ ਮੈਂ ਇਨ ਕੇ ਸਰੋਂ ਪਰ ਸੇ ਆਪ ਕੋ।

57

ਗੰਗੂ ਰਸੋਈਯੇ ਨੇ ਜੋ ਦੇਖਾ ਯਿਹ ਇਜ਼ਤਿਰਾਬ।
ਮਾਤਾ ਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਕੀਯਾ ਇਸ ਨੇ ਯਿਹ ਖ਼ਿਤਾਬ।
ਗਾਓਂ ਮਿਰਾ ਕਰੀਬ ਹੈ ਚਲੀਏ ਵਹਾਂ ਜਨਾਬ।
ਬਾਗੋਂ ਉਠਾ ਕੇ ਆਈਏ ਪੀਛੇ ਮਿਰੇ ਸ਼ਿਤਾਬ।
ਖੇੜੀ ਮੇਂ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ ਯਿਹ ਅਲ-ਕਿੱਸਾ ਸ਼ਾਮ ਕੋ।
ਕੋਠਾ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੇ ਦੀਯਾ ਇਕ ਕਯਾਮ ਕੋ।
(ਇਜ਼ਤਿਰਾਬ=ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ, ਸ਼ਿਤਾਬ=ਛੇਤੀ,
ਅਲ-ਕਿੱਸਾ=ਮੁਖਤਸਰ ਕਿੱਸਾ, ਕਯਾਮ=ਰਹਿਣ)

58

ਦਿਨ ਭਰ ਕੀ ਦੌਤ ਧੂਪ ਸੇ ਸਬ ਕੇ ਬਕਾਨ ਥਾ।
ਮਹਫੂਜ਼ ਹਰ ਤਰਹ ਸੇ ਬਜ਼ਾਹਿਰ ਮਕਾਨ ਥਾ।
ਬਰਸੋਂ ਸੇ ਜਿਸੇ ਖਿਲਾਯਾ ਥਾ ਵੁਹ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਥਾ।
ਖਤਰੇ ਕਾ ਇਸ ਵਜਹ ਨਹੀਂ ਵਹਮ-ਓ-ਗੁਮਾਨ ਥਾ।
ਨੌਕਰ ਕਾ ਘਰ ਸਮਝ ਕੇ ਵੁਹ ਬੋਫ਼ਿਕਰ ਹੋ ਗਏ।
ਲਗ ਕਰ ਗਲੇ ਸੇ ਦਾਦੀ ਕੇ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਸੇ ਗਏ।
(ਮਹਫੂਜ਼=ਸੁਰੱਖਿਅਤ, ਬਜ਼ਾਹਿਰ=ਦੇਖਣ ਨੂੰ)

59

ਮਾਤਾ ਕੇ ਸਾਥ ਡੱਬਾ ਥਾ ਇਕ ਜ਼ੇਵਰਾਤ ਕਾ।
ਲਲਚਾ ਜਿਸੇ ਥਾ ਦੇਖ ਕੇ ਜੀ ਬਦ-ਸਿਫ਼ਾਤ ਕਾ।
ਕਹਤੇ ਹੈਂ ਜਬ ਕਿ ਵਕਤ ਹੁਆ ਆਪੀ ਰਾਤ ਕਾ।
ਜੀ ਮੇਂ ਕੀਯਾ ਨ ਖੌਫ਼ ਕੁਫ਼ ਆਕਾ ਕੀ ਮਾਤ ਕਾ।
ਮੁਹਰੋਂ ਕਾ ਬਦਰਾ ਔਰ ਵੁਹ ਡੱਬਾ ਉਤਾ ਗਯਾ।
ਧੌਖੇ ਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਵੁਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਚੁਰਾ ਗਯਾ।
(ਬਦ-ਸਿਫ਼ਾਤ=ਧੌਖੇਬਾਜ਼, ਆਕਾ=ਮਾਲਕ,
ਬਦਰਾ=ਰੁਪਏ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਥੈਲਾ)

60

ਬਦਜ਼ਾਤ ਬਦ-ਸਿਫ਼ਾਤ ਵੁਹ ਗੰਗੂ ਨਮਕ-ਹਰਾਮ।
ਟੁਕੜੋਂ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਜੋ ਪਲਤਾ ਰਹਾ ਮੁਦਾਮ।
ਘਰ ਲੇ ਕੇ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੋਂ ਕੇ ਆਯਾ ਜੋ ਬਦਲਗਾਮ।
ਥਾ ਜ਼ਰ ਕੇ ਲੂਟਨੇ ਕੋ ਕੀਯਾ ਸਬ ਯਿਹ ਇੰਤਿਜਾਮ।
ਦੁਨੀਯਾ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਨਾਮ ਕੋ ਬਦਨਾਮ ਕਰ ਗਯਾ।
ਦੁਸ਼ਮਨ ਭੀ ਜੋ ਨ ਕਰਤਾ ਵੁਹ ਯਿਹ ਕਾਮ ਕਰ ਗਯਾ।
(ਮੁਦਾਮ=ਸਦਾ, ਬਦਲਗਾਮ=ਆਪ ਹੁਦਰਾ)

(ਚਲਦਾ)

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਲਮ ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ। 'ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਸਾਗਰ' ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਛੋਟੇ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਕਾਲਮ ਲਈ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 22 ਫਰਵਰੀ 2014 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-104

ਤਸਵੀਰ: ਇੰਦਰਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਫਾਬੜਾ

ਸੋਚ ਸਿੱਖੀ ਵਾਲੀ ਇੰਦਾਂ ਦੀ ਕਮਾਇਓ,
ਕਦੀ ਨਾ ਕਤਰਾਇਓ, ਜਮਾਨਾ ਮੰਗ ਕਰੇ ਬੋਲੀਓ!
ਵੱਟ ਮੁੱਛ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਓ,
ਨਾ ਜੁਲਮ ਕਮਾਇਓ, ਇਹ ਹੋਕਾ ਦਿਲ ਭਰੇ ਬੋਲੀਓ!

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-102

ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਧੋਈਏ ਫੱਟੀਆਂ
ਗਾਚੀ ਪੋਚ ਸੁਕਾਵਾਂਗੇ।
ਸਿੱਧੀਆਂ ਸਤੌਲ ਮਾਰ ਲਕੀਰਾਂ
ਪੁਰਨੇ ਫੇਰ ਪੁਆਵਾਂਗੇ।
ਚੌਰੀ ਦੁਆਤ 'ਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਡੋਬ੍ਹੇ
ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਲਿਸ਼ਕਾਵਾਂਗੇ।
ਵਾਰ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਕਰਕੇ ਏਦਾਂ
ਲਿਖਾਈ ਖੁਸ਼ ਖਤ ਬਣਾਵਾਂਗੇ।

-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ

ਫੋਨ: 91-98783-37222

ਅੱਧੀ ਛੁੱਟੀ ਚੁੱਕ ਲੈਣੀਆਂ ਧੌਣ 'ਤੇ
ਧੌਣ-ਪੋਚਣ ਲਈ ਫੱਟੀਆਂ।
ਫਿਰ ਨਲਕੇ 'ਤੇ ਲੱਗਦੀ ਸੀ ਭੀਤ ਬੜੀ।
ਮਲ ਕੇ ਗਾਚੀ ਪੀਲੀ ਪੀਲੀ
'ਸੂਰਜਾ ਸੂਰਜਾ ਫੱਟੀ ਸੁਕਾ'
ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਉਚੀ ਗਾਉਣਾ।
ਬੀਤਿਆ ਪਿਆਰਾ ਬਚਪਨ
ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਦੁਬਾਰਾ ਆਉਣਾ।

-ਗੋਰਾ ਪ੍ਰਜਾਪਤ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ

ਫੋਨ: 718-690-8403

'ਸੂਰਜਾ ਸੂਰਜਾ ਫੱਟੀ ਸੁਕਾ'
ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਗਾਉਂਦਾ।
ਲੈਪਟਾਪ, ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ, ਗੂਗਲ,
ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ।

-ਇੰਦਰਜੀਤ ਮੰਗਾ,

ਪਿਟਸਬਰਗ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।

ਨਲਕੇ ਲਾਗੇ ਬਹਿ ਕੇ
ਫੱਟੀ ਮਲ ਮਲ ਧੋਂਦੇ ਸੀ।
ਲਾ ਕੇ ਗਾਚੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ
ਧੁੱਪੋ ਬਹਿ ਸੁਕਾਉਂਦੇ ਸੀ।

-ਪਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ, ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ

ਫੱਟੀ ਪੋਚਣ ਦਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ ਚਾਅ
ਨੱਚਦੇ ਟੱਪਦੇ ਹੱਸਦੇ ਸੀ ਗਾਉਂਦੇ,
'ਸੂਰਜਾ ਸੂਰਜਾ ਫੱਟੀ ਸੁਕਾ'
ਨਹੀਂ ਸੁਕਾਉਣੀ ਤਾਂ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਹ।
ਪੁਆ ਕੇ ਪੁਰਨੇ ਟੀਚਰ ਪਾਸੋਂ
ਕਲਮਾਂ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਘੜਾ।
ਪੁੰਝਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਪੈਣ ਸੀ ਦਿੰਦੇ
ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਬਣਾ।
ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਂਭੀ ਜਾਂਦੀ
ਜਦ ਟੀਚਰ ਕਹਿਣਾ 'ਵਾਹ ਬਈ ਵਾਹ।'

-ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ, ਕੈਨੇਡਾ

ਫੋਨ: 226-345-7126

ਬੋਰੀ, ਫੱਟੀ, ਬਸਤਾ ਦੇ ਕੇ ਜਦੋਂ
ਮੈਨੂੰ ਸਕੂਲ ਸੀ ਦਾਖਲ ਕਰਾਇਆ।
ਰੋਂਦੇ ਕੁਰਲਾਉਂਦੇ ਨੂੰ ਫੜ ਮਾਸਟਰ ਨੇ
ਹੋਰਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਮੈਂ ਫੱਟੀ ਉਤੇ
ਫਿਰ ਗਾਚੀ ਪੋਚਣੀ ਸਿੱਖੀ।
ਖੁਸ਼-ਖੱਤ, ਫੋਨਾਂ ਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਰਲ ਹੁਣ
ਫੱਟੀ ਦੀ ਫੱਟੀ ਪੋਚ ਦਿੱਤੀ।

-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪਰੀ ਸੈਨ ਹੋਜੇ

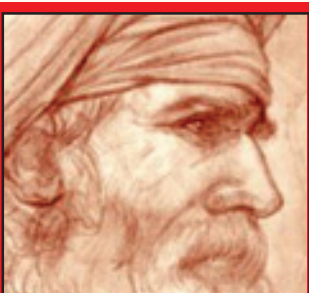
ਫੋਨ: 408-912-3438

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ 101

ਔਖਾ ਹੋਇਆ ਗਰੀਬ ਦਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਤਪਣਾ
ਐਨੀ ਵਧੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ।
ਰੋਟੀ, ਕੱਪੜਾ, ਨੌਕਰੀ, ਘਰ ਮਹਿੰਗੇ
ਐਸਾ ਲੈਂਦੇ ਸਾਧ ਤੇ ਗਾਇਕ ਕੰਜਰ।
ਖੇਤੀ, ਨੌਕਰੀ, ਬਿਜਨਸ ਫੇਲ੍ਹੇ ਹੋ 'ਗੇ'
ਭਸਮ ਮਲ ਕੇ ਬੁਣ੍ਹੇਗਾ ਮੈਂ ਸਾਧ ਲੰਡਰ।

-ਜੁਗਰਾਜ ਗਿੱਲ, ਸ਼ਾਰਲਟ

ਫੋਨ: 704-257-6693

ਸ਼ਿੱਦਤ ਦੀ ਸਿਖਰ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬਾਰੇ ਜਿਸ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਅੱਲਾ ਯਾਰ ਖ਼ਾਂ ਜੋਗੀ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਬੀੜੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਆਏ ਹਨ। ਜੋਗੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਮਨਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਉਤਾਰਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ।

ਆਟਾ ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਦੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚੋਂ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼

ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ: ਨਵੀਂ ਆਟਾ ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਦੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੁੱਚਿਤੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਹੋਰ ਫਾਈਲਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 35 ਤੋਂ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਨਵੇਂ ਕਾਰਡ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਫਾਈਲਾਂ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਡ ਬਣਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨਵੀਂ ਗਿਣਤੀ 20 ਲੱਖ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਕੁੱਲ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 35 ਲੱਖ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਪਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੋ ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਅਨਾਜ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਚਾਰ ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਆਟਾ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਇਕ ਰੁਪਏ ਕਿੱਲੋ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਹਿਸੀਲਾਂ ਅੰਦਰ ਨਵੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ 20 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਾਈਲਾਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੁੱਚਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸੀ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਹੱਥ ਪਿਛੇ ਖਿੱਚ ਲਏ ਤਾਂ ਆਟਾ ਦਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਟਾ ਦਾਲ ਦੇ ਨਵੇਂ ਕਾਰਡ ਅਜੇ ਬਣਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਪਰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ

ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਹਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ ਸੂਚੀਆਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ ਸੂਚੀਆਂ ਹਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਪਿੰਡ ਦੇ 20 ਤੋਂ 30 ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰਾਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਕਾਰਡ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਕ-ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ ਸੂਚੀਆਂ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਬਾਕੀ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। 'ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਨਾਜ ਤੇ ਬੱਲੇ-ਬੱਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ' ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਬਾਰੇ

ਅਜੇ ਤੱਕ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਆਟਾ ਦਾਲ ਸਕੀਮ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਫਰਕ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਜੁਟਾਉਣ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮਾਮੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਕਾਤਲ

ਪਟਿਆਲਾ (ਬਿਊਰੋ): ਪਿੰਡ ਸਨੌਰ ਵਿਚ ਪੱਚੀ ਸਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਹੋਏ ਕਤਲ ਦੀ ਗੱਥੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੁਲਝਾ ਲਈ ਹੈ। ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਠੂ ਦਾ ਕਥਿਤ ਕਾਤਲ ਉਸਦੇ ਮਾਮੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਤਲ ਉਸ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਰੰਜਿਸ਼ ਕਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਰਮਾ ਸ਼ੰਕਰ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸੇਠੂ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸਿਲਾਈ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਜੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਕੁਹਾੜੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦਾ ਲੜਕਾ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿਚ ਹੀ ਰਾਜਗਿਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਉਥੇ ਇੱਕੋ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਦੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਸਬੰਧ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਨੀ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਕਤਲ ਸਬੰਧੀ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੇਲ੍ਹ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਔਰਤ ਨਾਲ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸਬੰਧ ਬਣ ਗਏ। ਬੀੜੀ 5 ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ ਸਨੌਰ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕੁਹਾੜੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਬਿਜਲੀ ਨਿਗਮ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਦੀ ਝਾਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਨਿਗਮ ਵੱਲੋਂ 69000 ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਨਿਗਮ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਡਿਮਾਂਡ ਨੋਟਿਸ ਤਿਆਰ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਤੇ ਹਲਕਾ ਇੰਚਾਰਜਾਂ ਹੱਥੋਂ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਣਗੇ। ਨਿਗਮ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਇੰਜਨੀਅਰ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ ਰਾਜਸੀ ਫੁਰਮਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਜਲੀ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਡਿਮਾਂਡ ਨੋਟਿਸ ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਰਵਾਇਤ ਹੈ। ਅਰਜ਼ੀ ਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਜੇਕਰ ਦਸਤੀ ਡਿਮਾਂਡ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਡੁਪਲੀਕੇਟ ਕਾਪੀ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜਸੀਕਰਣ ਆਗਾਮੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਿਗਮ ਨੂੰ ਚੋਣ ਜਾਬਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਗਮ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਜਨਰਲ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਿੰਨ ਲੱਖ 40 ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਸਾਨ ਅਰਜ਼ੀਆਂ

ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 50 ਫੀਸਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੰਜ ਏਕੜ ਤੱਕ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਹਨ। ਨਿਗਮ ਵੱਲੋਂ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ 69000 ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਆਰੰਭੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਤਕਰੀਬਨ 12.50 ਲੱਖ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਹਿਮ ਤੱਥ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਗਮ ਨੇ ਸਾਲ 1998 ਮਗਰੋਂ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਨਰਲ ਕੋਟੇ ਤਹਿਤ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਨਿਗਮ ਜਾਂ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਟੇ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ) ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਚਲਾ ਕੇ ਵੱਡੇ ਤੇ ਧਨੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ 1.70 ਲੱਖ ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਜਨਰਲ ਕੋਟੇ ਦੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮਾਲਕੀ ਢਾਈ ਤੋਂ ਪੰਜ ਏਕੜ ਤੱਕ ਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ 31 ਦਸੰਬਰ 1996 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੋਰਡ ਤੇ ਹੁਣ ਨਿਗਮ ਨੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪੰਜ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕ ਜਨਵਰੀ 1992 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਰਡ ਤੇ ਹੁਣ ਨਿਗਮ ਨੇ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਣ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਸਬਸਿਡੀ ਦਾ ਵਿੱਤੀ ਬੋਝ ਵੀ ਵਧੇਗਾ।

ਨਵੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਛੁੱਟੀ

ਜਲੰਧਰ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਲ ਛੋਟੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਵਾਰ ਪ੍ਰਚੂਨ ਦੇ ਠੇਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਲਾਟਰੀ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਥਾਂ ਆਨਲਾਈਨ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਮੰਗਵਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਛੋਟੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2014-15 ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੋਂ ਕਮਾਈ ਦਾ ਟੀਚਾ 4500 ਕਰੋੜ ਦਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਹ 3600 ਕਰੋੜ ਸੀ। ਸਾਲ 2011-12 ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਰਾਬ ਤੋਂ 2900 ਕਰੋੜ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ 31

ਮਾਰਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਵੱਡੇ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਚੱਲ ਰਹੀ ਦੱਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ 12,278 ਪਿੰਡ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਵਾ ਸੌ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੇ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਇਹ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਠੇਕੇ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ। ਵਿਭਾਗ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਈਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਾਲੂ ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਮਾਝੇ ਦੇ ਇਕ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਆਗੂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਰੀਆ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਲੜਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਘੇਰਨ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਯਤਨ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਲੰਬੇ ਦਿਨੀਂ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਰਾਏ ਬਣੀ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਇਆ। ਕਾਂਗਰਸ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਹਿਮਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭੱਠਲ ਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੁਲੌ ਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਮਹਿੰਦਰ

ਸਿੰਘ ਕੇਪੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਪੀਸੀ ਚਾਕੋ ਦੀ ਚੇਅਰਮੈਨੀ ਹੇਠ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜ ਪਾਰਲੀਮੈਨੀ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ 3 ਤੋਂ 5 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਹਲਕੇ ਬਠਿੰਡਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਫਰੀਦਕੋਟ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਰਾਹੇ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਅੱਠ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਸੰਸਦ ਇਜਲਾਸ ਖਤਮ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ 29 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਬਕਾ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਲਾ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਗਿਆਰਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੀਜਾ ਬਦਲ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਗਿਆਰਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਂਗਰਸੀ ਤੇ ਗੈਰ-ਭਾਜਪਾ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਗਾਮੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੀਜਾ ਬਦਲ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਲਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਹਿੰਸਾ ਵਿਰੋਧੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਚਾਰ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ, ਜੇ.ਡੀ.ਯੂ., ਏ.ਆਈ.ਏ.ਡੀ.ਐਮ.ਕੇ., ਏ.ਜੀ.ਪੀ., ਝਾਰਖੰਡ ਵਿਕਾਸ ਮੋਰਚਾ, ਜੇ.ਡੀ. (ਐਸ) ਤੇ ਬੀ.ਜੇ.ਡੀ. ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਐਮ) ਦੇ ਆਗੂ ਸੀਤਾਰਾਮ ਯੇਚੁਰੀ ਤੇ ਜੇ.ਡੀ. (ਯੂ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਰਦ ਯਾਦਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਵਿਰੋਧੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਛੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਬਿੱਲਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗਿਆਰਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਿਸੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣਾ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਹਥਕੰਡੇ ਅਪਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਸੈਸ਼ਨ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਗੱਠਜੋੜ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਾਲੇ ਛੇਤੀ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ.ਡੀ.ਯੂ. ਮੁਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜਲਦ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਦਮ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ 'ਚ 7 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ 18,770 ਉਦਯੋਗ ਹੋਏ ਬੰਦ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮਾਤੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਪਿਛਲੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੂਬੇ ਵਿਚਲੀਆਂ 18,770 ਉਦਯੋਗਿਕ ਇਕਾਈਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਉਦਯੋਗ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ

ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਸੂਬੇ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਨਿਵੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਕਈ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ ਵਿੰਗ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਡਾ. ਜਸਦੀਪਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਸੀ ਪਰ ਵਿਭਾਗ 35 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਤੈਅ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ। ਉਦਯੋਗ ਵਿਭਾਗ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਲ 2007 ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 8053 ਛੋਟੇ, ਦਰਮਿਆਨੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਉਦਯੋਗ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ 4 ਨਵੀਆਂ ਮੱਧਮ ਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਹੀ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੇ ਬਟਾਲਾ ਵਿਚ 1864 ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ ਸੱਤ ਮੱਧਮ ਤੇ ਵੱਡੇ ਉਦਯੋਗ ਹੀ ਲੱਗ ਸਕੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 1850 ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ 2007 ਤੋਂ 2013 ਤੱਕ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ 18 ਨਵੇਂ ਉਦਯੋਗ ਹੀ ਲੱਗ ਸਕੇ ਹਨ। ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ 1240 ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਹੀ ਆਏ ਹਨ। ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਚ 1035 ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਨਵਾਂ ਯੂਨਿਟ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਮਾਨਚੈਸਟਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚ 2819 ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ 11 ਨਵੇਂ ਯੂਨਿਟ ਹੀ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਚ 348 ਉਦਯੋਗ

ਬੰਦ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ 18 ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਵਿਚ 111 ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਨਵੇਂ ਯੂਨਿਟ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ 332 ਉਦਯੋਗਿਕ ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਯੂਨਿਟ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ 288 ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਪਲਾਂਟ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਮੋਗਾ, ਰੋਪੜ ਤੇ ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਲੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਉਦਯੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਬਠਿੰਡੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਸੱਤ ਨਵੇਂ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹਲਕੇ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿਚ 768 ਉਦਯੋਗ ਬੰਦ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਨਵਾਂ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

ਜਗਜੀਤ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਭਾਰਤ ਰਤਨ: ਚਿਤਰਾ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਮਰਹੂਮ ਗਜ਼ਲ ਗਾਇਕ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਚਿਤਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਡਾਕ ਟਿਕਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਵਿਛੜੇ ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਚਿਤਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੀਲੀ ਪਈ ਬਸੰਤ

ਬਚਪਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਬਸੰਤ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਾਹ ਭਰਿਆ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ।

ਦੁਸਹਿਰਾ, ਦੀਵਾਲੀ, ਲੋਹੜੀ, ਹੋਲੀ ਸਭ ਧੂਮ-ਧੜੱਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬੇ ਵਾਲੇ ਤਿਉਹਾਰ ਹਨ। ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਤੋਂ ਕਾਹਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਉਤੇ ਮੈਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ, ਉਖੜੀ-ਉਖੜੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ-ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਤੁਰ ਗਏ ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਟੀਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਉਮਰ ਦੀ ਇਕੱਲ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਧਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਸੰਤ?

ਬਸੰਤ ਦੇ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਨਵੀਂ ਪੀਲੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗਦੀ ਹਾਂ।

ਮਾਂ-ਦਾਦੀ ਦੇ ਚੇਤੇ ਮੁਤਾਬਕ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਬਾਈ ਮਾਘ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਸੰਤ ਦਿਵਸ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਪੰਜਾਹ ਬਸੰਤਾਂ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਇਆ, ਮੇਰੇ ਦਾਦਕੇ ਘਰ।

ਮੇਰੀ ਜਨਮ-ਤਿਥੀ 'ਤੇ ਅਕਸਰ ਹੀ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਆ ਚੁਕਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਇਕ-ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਪਿੱਛੋਂ।

ਕਿਧਰੇ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਅਚੇਤ ਕਾਰਨ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਇਸ ਦਿਨ ਦੇ ਉਮਾਹ ਅਤੇ ਖੇਡੇ ਦਾ?

ਸਵੇਰ ਦੀ ਸੈਰ ਦੌਰਾਨ ਫੁੱਲ-ਪੌਦਿਆਂ 'ਚੋਂ ਨਵੀਆਂ ਫੁੱਟ ਰਹੀਆਂ ਕਰੂੰਬਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮੁਸ ਮੁਸ ਜੀਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਂ ਉਗਲ ਜੇਡੀਆਂ ਕੱਚ-ਪੀਲੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਫੁਦਕ-ਫੁਦਕ ਕੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸਰਸਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ-ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਘੋਰ ਸੀਤ ਕਾਰਨ ਗੰਜੇ ਹੋ ਰਹੇ ਰੁੰਡ-ਮਰੁੰਡ ਚੰਪਾ ਦੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਮੁੜ ਫੁਟ-ਫੁਟ ਕੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੰਦਰਾਂ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਚੋਂ ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਦਾ ਅਲਾਪ ਧੁਰ-ਅੰਦਰ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਤਰੰਗੋ-ਤਰੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਨਵੀਂ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਦੀ ਬਸੰਤੀ ਰੌਸ਼ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੰਗਿਉਂ ਕਈ ਬਸੰਤਾਂ ਫਿਲਮ-ਦਰ-ਫਿਲਮ ਲੰਘਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦੂਰ ਪਿੱਛੇ ਅਣਵੰਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਜਾ ਟਿਕਦੀ ਹੈ।

ਬਾਲ-ਵਰੇਸ!

ਉਦੋਂ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਸੋਚ ਭਾਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਲੇਖ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਲਿਖਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕਿਉਂ ਮੰਨਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਕਿਉਂ? ਅਸਾਂ ਨਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਵਿਚ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਕਿਹੜੇ

ਬਾਲ-ਵਰੇਸ!... ਉਦੋਂ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਫਿਰਕੂ ਸੋਚ ਭਾਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਦੀਵਾਲੀ ਦੇ ਲੇਖ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਲਿਖਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕਿਉਂ ਮੰਨਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਕਿਉਂ? ਅਸਾਂ ਨਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਵਿਚ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਕਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ। ਦੁਸਹਿਰੇ ਦੀਆਂ ਝਾਕੀਆਂ, ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੇ ਜਲੂਸਾਂ ਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਦੀਪਮਾਲਾ-ਪੂਜਾ 'ਚ ਸਾਡੇ ਮੁਸਲਮਾਨ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਸਮ ਜਾਂ ਜਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ।

ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ। ਦੁਸਹਿਰੇ ਦੀਆਂ ਝਾਕੀਆਂ, ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੇ ਜਲੂਸਾਂ ਅਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਦੀ ਦੀਪਮਾਲਾ-ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਮੁਸਲਮਾਨ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਸਮ ਜਾਂ ਜਸ਼ਨ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੁੰਦੇ।

ਹੋਲੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਚਕਾਰੀਆਂ ਭਰਦੇ ਅਸਾਂ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ

ਦੀ। ਖੜ੍ਹੇ ਉਤੇ ਚਿਣੇ ਤੰਦੂਰ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਹਲ ਨਾ ਮਿਲਦੀ। ਤਪਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਪੇੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਾਤਾਂ ਢੁਕੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਇਕ ਆਂਦੀ ਇਕ ਜਾਂਦੀ। ਹਾਸਾ-ਠੱਠਾ ਤੇ ਛੇੜਛਾੜ ਵੀ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ। ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਐਨ ਵਿਚਕਾਰ ਸਥਿਤ ਸਾਡਾ ਘਰ ਬਸੰਤੀ ਕਾਰਜਸ਼ਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਰੰਗਣ ਮਗਰੋਂ ਕਲਫ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪਤੀਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਪਕਾਈ ਜਾਂਦੀ ਜਿਸ

ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਖੀ-ਮਿੱਤਰ ਜਾਂ ਵਡੇਰੇ ਉਪਰ ਰੰਗ ਨਾ ਛਿੜਕਿਆ ਜਾਵੇ। ਵਿਆਹਾਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪ੍ਰੀਤ-ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਕੀ ਰਸਦ ਹੀ ਸ਼ੁਗਨ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਵਜੋਂ ਭੋਟਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਰੋਟੀ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਂਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਸ ਬਸੰਤ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਬਸੰਤ ਹੀ ਸੀ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਤਿਉਹਾਰ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮੰਦਰ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂ ਮਸੀਤ ਦਾ ਸਬੰਧ ਘਟੋ ਘਟ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਉੱਕਾ ਨਹੀਂ। ਬਸੰਤ ਦਿਵਸ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਲਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਬਜ਼ਾਰ ਗਰਮ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ। ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਰੰਗ-ਰੰਗਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ।

ਨਵੇਂ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਗਲੀ ਦੇ ਉਚੇ ਖੜ੍ਹੇ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਮੁਹਰੇ ਅੰਗੀਠੀ ਭਖੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਸਰਬ-ਸਾਂਝੇ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਕੜਾਹੇ ਵਿਚ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਕੜਨ ਲੱਗਦਾ। ਸਾਰੇ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਨਿੱਕੇ-ਵੱਡੇ ਜਾਤਕਾਂ ਅਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਰੰਗਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਧਰਮ-ਜਾਤ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਫਿਰ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ-ਮਾਸੀਆਂ, ਚਾਚੀਆਂ-ਤਾਈਆਂ, ਭੂਆ-ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਸਖੀਆਂ-ਸਹੇਲੀਆਂ ਦੇ ਪੱਲੇ-ਚੁੰਨੀਆਂ ਰੰਗਣ

ਵਿਚ ਲਿਸ਼ਲਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਅਬਰਕ ਵੀ ਰਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ, ਮੁੱਠੋ-ਮੁੱਠਾ ਝਮਝਮ ਕਰਦੇ ਪੱਲੇ ਤੇ ਪੱਗਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਾਲਕ ਛੱਡ ਛੱਡ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜ-ਫੜ ਕੇ ਦੌੜਦੇ-ਸੁਕਾਂਦੇ। ਵੱਟ ਕੱਢਦੇ ਅਤੇ ਆਠਰੀਆਂ-ਆਠਰੀਆਂ ਹੀ ਤਹਿ ਕਰ ਕੇ ਕੋਠਿਆਂ ਦੇ ਜੰਗਲਿਆਂ ਅਤੇ ਬਨੋਰਿਆਂ ਉਤੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਆਕੜਨ ਲਈ।

ਰੰਗ ਅਤੇ ਕਲਫ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮਗਰੋਂ ਅਸੀਂ ਬਾਲਕੀਆਂ, ਨੱਢੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਛੁਹ ਲੈਂਦੀਆਂ। ਇਕ ਕੁੜੀ ਪੱਲੇ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਫੁੱਟ ਦੀ ਵਿਥ ਤੋਂ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਨੱਪਦੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਅੰਗੂਠਿਆਂ ਨਾਲ ਦੱਬ ਕੇ ਮਹੀਨ ਮਹੀਨ ਚੋਣਾਂ ਪਾਉਂਦੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਬਣ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਅੰਗੂਠਿਆਂ ਵਿਚ ਕੰਨੀਆਂ ਫਸਾ ਕੇ ਚੋਣਾਂ ਪਾਣ ਲੱਗਦੀ। ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਆਕੜੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਰੋੜੇ ਦੇਂਦੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵੀ ਛਿੱਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਅਸਾਂ ਬਾਲਕੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪੇ ਹੀ ਚੋਣਾਂ ਪਾ ਕੇ ਅਨੰਦ ਆਉਂਦਾ।

ਜੇ ਵੱਡੀਆਂ ਭੈਣਾਂ-ਭਾਬੀਆਂ ਆਪਣੇ ਚੋਣ-ਦੁਪੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਾਉਣ 'ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ

ਕੜਿਆਂ ਅਤੇ ਛਾਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਾ-ਲੰਘਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ-ਅਜ਼ਮਾਈ ਕਰਦੀਆਂ। ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਬਸੰਤੀ ਛੀਟ ਦੇ ਸੂਟਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਦੀਆਂ। ਜੀਨਤ ਮੁਮਤਾਜ਼, ਸੁਰੱਈਆ ਜੁਬੈਦਾ, ਕਮਲਾ, ਕਾਂਤਾ, ਸਸ਼ੀ, ਬਿਮਲਾ, ਰੂਬੀ, ਜੂਲੀਆ ਅਤੇ ਹਰਵਿੰਦਰ, ਸਤਨਾਮ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਾਂ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਕੇ ਇਕੋ ਬਸੰਤੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਅਲਾਪਣ ਲੱਗਦੇ:

ਆਈ ਬਸੰਤ ਪਾਲਾ ਉਡੰਤ

ਸੂਟ ਜਾਂ ਕੁਤਤੀਆਂ-ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸ਼ੌਕ ਜਾਂ ਵਿਚ ਮੂਜਬ ਬੇਸ਼ਕ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵੀ ਪਾ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਪਰ ਪੱਗ-ਚੁੰਨੀ-ਪੱਲਾ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੀਲਾ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਭੈਣਾਂ-ਭਾਬੀਆਂ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਵੀਰ-ਭਰਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਸਤ-ਮਿੱਤਰ ਪਤੰਗਾਂ ਅਤੇ ਡੌਰਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ। ਸਭ ਨੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਗੁੱਡੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਤਰਨਾ-ਕਤਰਨਾ। ਉਹ ਬਾਸਾਂ ਦੀਆਂ ਫਾਕਾਂ ਚੀਰਦੇ। ਗੁੰਦ ਸੇੜਕੇ ਸਲੇਸ਼ ਬਣਾਏ ਅਤੇ ਕੱਚ ਨੂੰ ਮਹੀਨ ਪੀਹ ਕੇ, ਅਰ ਕਪੜ-ਛਾਣ ਕਰ ਕੇ ਸਲੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਲਾਏ। ਹਫ਼ਤਾ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਬਸੰਤ ਦਿਵਸ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦੀ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ। ਹੱਸਦਿਆਂ-ਖੇਡਦਿਆਂ, ਗਾਉਂਦਿਆਂ-ਨੱਚਦਿਆਂ, ਰੀਸਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਨਕਲਾਂ ਲਾਦਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਦਾ ਫਿਰ ਢੋਲ-ਢਮੱਕੇ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਦਾ ਦਿਨ।

ਮਾਂ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਦੇਗ ਵਿਚ ਮਿੱਠਾ ਪੁਲਾਅ ਚਾੜ੍ਹਦੀ। ਰਿੰਨੂੰ ਪੁਲਾਅ ਵਿਚ ਪੀਲੇ ਅਤੇ ਗੁਲਾਨਾਰੀ ਮਿੱਠੇ ਰੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਛੋੜਦੀ। ਉਪਰ ਧੂੜਦੀ ਖੋਖੇ ਦਾ ਚੂਰਾ ਅਤੇ ਬਦਾਮਾਂ ਦਾ ਕੁਤਰਾ ਸਣੇ ਲੱਪ-ਲੱਪ ਪਿਸਤਿਆਂ, ਸਾਵਰੀਆਂ ਅਤੇ ਖੋੜਾਂ (ਅਖ਼ਰੋਟਾਂ) ਦੀਆਂ ਗਿਰੀਆਂ ਦੇ। ਮੇਵਿਆਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਜੁ ਸੀ ਪੋਹੋਹਾਰ। ਘਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਸੀ ਕਟੜਾ ਅਤੇ ਮੇਵਿਆਂ ਦੇ ਬੋਕ ਵਪਾਰੀ ਸਨ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੂਰੀ, ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮਾਮਾ ਜੀ। ਬੋਰਿਆਂ ਦੇ ਬੋਰੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਡੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਤੇ ਅਸੀਂ ਬਾਲਕ ਵੀ ਸੂਏ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਨੇਜੇ-ਪਿਸਤੋ। ਭਰ-ਭਰ ਕੇ ਬਾਲੀਆਂ ਅਸਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਹੱਥ ਭੇਜਦੀ ਮਾਂ ਘਰੋ-ਘਰ। ਕੁਦ-ਕੁਦ ਜਾਂਦੇ ਅਸੀਂ ਬਸੰਤੀ ਚੋਲੇ-ਫਰਾਕਾਂ ਵਿਚ ਨਚਦੇ-ਮਟਕਦੇ। ਘਰੋਂ ਰੱਜ-ਰਜਾ ਕੇ ਜਾ ਵੜਦੇ ਮੰਦਰ ਵੀ। ਬੁੱਕੋ-ਬੁੱਕ ਬੁੰਦੀ ਦਾ ਪਰਸਾਦ ਪੜ੍ਹਛੇਦੇ। ਮੁੜ ਘਰ ਪਰਤ ਕੇ ਮਾਂ ਦੇ ਚੌਲ ਭੰਡਾਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।

ਇਕ ਮੁੱਠ ਖਾਲੀ, ਇਕ ਤਿਆਰ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ ਮਾਂ ਮਿੱਠੇ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਪਰਸਾਦ ਰਾਹ-ਗੁਜ਼ਾਰੂਆਂ ਨੂੰ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗੱਢੇ। ਫਿਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਕੋਠਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਪਤੰਗਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਹੋਣ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਤੰਗ ਨੂੰ ਕੰਨੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਡੌਰ ਦੀ ਫਿਰਕੀ ਪਕੜੀ ਜਾਂਦੀ। ਧਰਤੀ ਦਾ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਡਲੁਕਾਂ ਮਾਰਦਾ, ਫਰਕਦਾ-ਛਿੜਕਦਾ ਵਿਛ ਜਾਂਦਾ ਪੂਰੇ ਅਸਮਾਨ 'ਤੇ ਪਤੰਗੋ-ਪਤੰਗ ਹੋ ਕੇ।

ਦੇ ਕਾਟੇ ਤੇ ਕਾਟਾ ਉਹ ਗਈ ਉਹ ਗਈ ਏਲੀ ਏਲੀ ਏਲੀ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਦੁੜੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੁੜੰਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ, ਮੈਂ ਮੈਂ ਮੈਂ। ਇਹ ਸੀ ਬਸੰਤ ਸਾਡੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ। ਸਾਂਝੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ! ਬਸੰਤ ਪੋਹੋਹਾਰ ਦੀ! ਰਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੋਕੇ ਲਾਏ: ਆਈ ਰੁੱਤ ਬਸੰਤ ਦੀ ਮੂਲੀ ਛੁਡਿਆ ਬੀ ਧੁੱਪਾਂ ਪਰਗਟ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸੀ।

ਕੌਸੀ ਕੌਸੀ ਧੁੱਪ ਫਿਰ ਕੁਝ ਗਰਮਾਉਣ ਲਗਦੀ। ਭਾਰੇ ਗਰਮ ਕੱਪੜੇ ਲਹੁਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਲਹਿਣ ਲੱਗਦੇ। ਕਾਲੀਆਂ ਗਾਜ਼ਰਾਂ ਦੀ ਆਉਂਦ ਨਾਲ ਘੜਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਮਣੀ ਭਾ ਮਾਰਦੀ ਸੂਹੀ-ਘੁਟ ਕਾਂਜੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ। ਡੀਕੀ ਜਾਵੇ ਗਲਾਸੋ-ਗਲਾਸ। ਠੰਢੀ ਰੁੱਤੇ ਖਾਧੀਆਂ ਗਰਮ ਗਜ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਾਧੂ ਸੰਜੋੜੀ ਹੋਈ ਉਰਜਾ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਾਂਜੀ। ਮੁੜ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓ ਨਵੇਂ ਮੌਸਮ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋਣ ਲਈ ਹਰ ਕੋਈ ਤਿਆਰ। ਕੋਇਲ ਦੀ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਕੋਰੀ ਕੋਰੀ ਕੂਕ! ਮੁੜ ਮੋਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਨਿਕਲ ਖੰਭ ਸੁਆਰਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆਂਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ-ਕੀਤੀਆਂ, ਕਤਾਰੋ-ਕਤਾਰ।

ਬਸੰਤ ਹੁਣ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਵਸਦੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸਾਂ ਤੇ ਬਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਲੈ ਕੇ ਧੂਮ-ਧੜੱਕੇ ਦੇ।

ਟੀ.ਵੀ. ਸਾਹਵੇਂ ਸੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਬਾਲਕ ਨੂਡਲਾਂ ਅਤੇ ਆਈਸ ਕਰੀਮਾਂ ਦੇ ਚਟਖਾਰੇ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਬਸੰਤ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਮੇਲਾ ਨਾ ਸਾਂਝੀ ਰੰਗਾਈ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ਾਲਾ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚਿੜਦਾ ਹੈ ਦੇਗਾਂ ਵਿਚ ਮਿੱਠਾ ਪੁਲਾਓ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਘਰ।

'ਹੈਪੀ ਬਸੰਤ, ਹੈਪੀ ਬਸੰਤ' ਦਾ ਰਟਿਆ-ਰਟਾਇਆ ਸਭ ਦਾ ਅਲਪ।

ਪੈਰ ਕਿਧਰੇ, ਹੱਥ ਕਿਧਰੇ, ਧਿਆਨ ਕਿਧਰੇ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਫੋਨਾਂ ਉਤੇ ਅਹਿਮ ਹਸਤੀਆਂ ਤੋਂ 'ਹੈਪੀ ਬਸੰਤ' ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਲੈ ਕੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਰੋਸ-ਪਰਾਸ ਕੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਰ-ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਫਿਲਮ-ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਉਤੇ ਕੈਮਰੇ ਕਲਿੱਕ ਕਰ ਕੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਸਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਬਸੰਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੀਡੀਏ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰ ਕੇ ਖਾਲ-ਮ-ਖਾਲੀ ਪਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੜਦੀ। ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਸਰਦੀ। ਗਲੀਆਂ-ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਪੀਲੀ-ਪੀਲੀ ਹੀ। ਉਸ ਦੀ ਬਸੰਤੀ ਬਹਾਰ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਇਹ ਬਸੰਤ ਕੋਠਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ। ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਖੋਖੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਹੋਮ-ਵਰਕ ਦੇ ਬੋਝ ਹੇਠ ਦੱਬੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਸੁੰਗੜੇ ਸੁੰਗੜੇ ਪਤੰਗਾਂ ਚੜ੍ਹਣ ਵਾਲੇ। ਕੋਠੇ ਵੀ ਬੜੇ ਉਚੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕੀਕੂੰ ਚੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਛੋਹੋ ਬਸੰਤ, ਪਤੰਗੋ-ਪਤੰਗ ਹੋ ਕੇ? ਡਾਕੀ ਪੀਲੀ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਬਸੰਤ!

ਆਓ ਕਰੀਏ ਸਤਿਕਾਰ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ

ਨਰਕ ਤੇ ਸਵਰਗ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹਨ। ਜੇ ਜਾਣੀਏ ਤਾਂ ਵੱਡਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਉਹ ਅਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਮੇਂ ਦੀ ਚੱਕੀ ਚਲਦੀ ਹੋਲੀ ਹੈ ਪਰੇ ਪੀਸਦੀ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਤੋਤਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮਾਪੇ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਹੀ ਤੋਤਲੀ ਜੁਬਾਨ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੇ ਜਾਂ ਮਾਪਿਆਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਚੁੱਕੇ ਤਾਂ ਜਿੰਨਾ ਦੁੱਖ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸੱਸ-ਸਹੁਰੇ ਅੱਗੇ ਜੁਬਾਨ ਲੜਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਲੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਗਰ ਲਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਗਲਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ-ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਸਮਾਂ ਕੱਢੇ। ਨਾ ਮਾਪਿਆਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਚੁੱਕ ਵਿਚ ਆਵੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਹੀ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ, ਨਾ ਕਿ ਕੋਈ ਇੱਕਪਾਸਤ ਕਦਮ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਮੋਹ ਜਾਂ ਵਿਆਹੁਤਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਤਰੇਤਾਂ ਪੈਣ। ਕਈ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਕਮਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬੇਵਜ੍ਹਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ

ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੂੰਹਾਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਰਕ ਸਮਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਸਦਾ ਵਸਦਾ ਘਰ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਪੁੱਤਰ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਮਾਂ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਛੋਟੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹੇ। ਦੂਜਾ ਪੁੱਤਰ ਉਸ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ। ਕਈ ਪੁੱਤਰ ਘਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਨਿਬੇੜਦੇ ਹਨ, ਮਾਂ-ਬਾਪ ਉਸੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਖਿਆਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪਹੀਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਡੇ ਸਕੂਟਰ ਦਾ ਇੱਕ ਟਾਇਰ ਪੈਂਚਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਚੱਲੇਗਾ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਜੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ

ਫਰਕ ਪੈਣ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਵਧਦੇ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਹਦਾ ਗੁੱਸਾ ਤੇ ਗਿਲਾ। ਦੋਸਤੋ, ਬੁੱਢੀ ਉਮਰੇ ਜੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਪੈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਆਉ, ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ ਭੇਜਣ ਦੀ ਨੌਬਤ ਨਾ ਆਉਣ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰੀਏ। ਆਪਣੇ ਹੱਸਦੇ ਵਸਦੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ ਧੀਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਮਾਪੇ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕੱਲ ਤੇ ਤਨਹਾਈ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਚ ਬਿਆਨ ਕਰਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਜੇ ਗਲਤੀ ਹੋ ਵੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਹਦੀ ਸ਼ਰਮ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਆਉ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤਿਆਰੀ ਰੱਖੋ, ਇਹੋ ਹਾਲਤ ਤੁਹਾਡੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

-ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਖੰਨਾ
ਫੋਨ: 91-94630-57786

ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਿੰਨ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਕੇ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਹੈ, ਬਚਪਨ ਜੋ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਹੈ, ਜਵਾਨੀ ਜੋ ਨੱਕ 'ਤੇ ਮੱਖੀ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਤੇ ਅੰਤਿਮ ਪੜਾਅ ਹੈ, ਬੁਢਾਪਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੇ ਸਹੀ ਸਹਾਰਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਦਿਨ ਕੱਟਣੇ ਬਹੁਤ ਔਖੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਉਮਰੇ ਬੰਦਾ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਘਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਓ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਅਲਾਮਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੰਦਾ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਸੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖ ਕੇ ਪੁੱਤਰ ਆਪਣੀ ਝੋਲੀ ਪੁਆਏ, ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਡ ਲੜਾਏ, ਉਹੀ ਔਲਾਦ ਕਈ ਵਾਰ ਏਨੀ ਬੇਗੈਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦੇ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖੂਹ ਦੀਆਂ ਟਿੱਡਾਂ ਸਮਾਨ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਮੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸਾਰੇ, ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੇ ਮਹਿਲ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਪਾਈ ਕਸਤੂਰੀ, ਕੇਸਰ, ਚੰਦਨ ਵਰਗੇ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਾਉ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਹੇ ਪਰਵਦਗਾਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਨਾ ਦੇਵਾਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਨਾ ਦੇਵਾਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਭ-ਬਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਕੂਨ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਤਾਰਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸੁੱਖ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਰਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਰਵਦਗਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਗਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸੁੱਖ-ਸੁਹਾਵਣਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਾਠੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ ਤਿਆਰ, ਹਵਾ ਵਰਗੀ ਤਿੱਖੀ ਚਾਲ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਲਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਮਹਿਲ-ਮਾੜੀਆਂ ਉਸਾਰ ਕੇ ਮਨ ਆਈਆਂ ਰੰਗ-ਰਲੀਆਂ ਮਾਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਅਜਾਈ ਗੁਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪ ਤੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਮੀਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਂਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਅਮੀਰੀ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਆਪਣੀ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਮਸਤ ਅਜਿਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਬੁਢੇਪਾ ਆ ਕੇ ਦੱਬ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,

ਤੁਰੇ ਪਲਾਣੇ ਪਉਣ ਵੇਗ
ਹਰ ਰੰਗੀ ਹਰਮ ਸਵਾਰਿਆ॥
ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ
ਲਾਇ ਬੈਠੇ ਕਰਿ ਪਾਸਾਰਿਆ॥ (ਪੰਨਾ ੪੭੨)
ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਰਮ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਚ-ਨੀਚ, ਭਿੱਟ ਅਤੇ ਸੂਤਕ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਹਿਮ ਅਤੇ ਭਰਮ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਸੂਤਕ ਵਰਗੇ ਵਹਿਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲੱਗੀਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਸੂਤਕ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਈਏ ਕਿ ਸੂਤਕ ਵਰਗਾ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਤਕ ਹਰ ਥਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੋਹੇ (ਗੋਹੇ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨ ਕੇ ਚੌਕਾਂ ਲਿੱਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਲੱਕੜੀ (ਲੱਕੜੀ ਬਾਲ ਕੇ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਨ ਪਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਗੋਹੇ ਅਤੇ ਲੱਕੜੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਨਾਜ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਦਾਣੇ ਹਨ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅੰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਣੀ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਆਪ ਵੀ ਜੀਵ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਹਰ ਇੱਕ ਅੰਦਰ ਜਾਨ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੂਤਕ ਵਰਗਾ ਵਹਿਮ-ਭਰਮ ਕਿਵੇਂ ਪਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਤਕ ਵਿਚ ਪਿਆ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਭਰਮ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਹਿਮ

ਤੁਰੇ ਪਲਾਣੇ ਪਉਣ ਵੇਗ ਹਰ ਰੰਗੀ ਹਰਮ ਸਵਾਰਿਆ

ਅਤੇ ਭਰਮ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਤਕ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

ਜੇਕਰਿ ਸੂਤਕੁ ਮੰਨੀਐ ਸਭ ਤੈ ਸੂਤਕੁ ਹੋਇ॥
ਗੋਹੈ ਅਤੇ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀਤਾ ਹੋਇ॥
ਜੇਤੇ ਦਾਣੇ ਅੰਨ ਕੇ ਜੀਆ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ॥
ਪਹਿਲਾ ਪਾਣੀ ਜੀਉ ਹੈ
ਜਿਤੁ ਹਰਿਆ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਸੂਤਕੁ ਕਿਉਕਰਿ ਰਖੀਐ ਸੂਤਕੁ ਪਵੈ ਰਸੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਸੂਤਕੁ ਏਵ ਨ ਉਤਰੈ
ਗਿਆਨੁ ਉਤਾਰੈ ਧੋਇ॥੧॥ (ਪੰਨਾ ੪੭੨)

ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਲੀ ਸੂਤਕ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਹੇਜ਼ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਮਨ ਦਾ ਸੂਤਕ ਲੋਭ ਹੈ (ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਲੋਭ ਅਜਿਹਾ ਔਗੁਣ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ' ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਕੋਲੋਂ ਚੰਗਿਆਈ ਖੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ), ਦੂਸਰਾ ਸੂਤਕ ਜੀਭ ਦਾ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਸੂਤਕ ਪਰਾਇਆ ਧਨ ਅਤੇ ਪਰਾਈਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਤੱਕਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਸੂਤਕ ਹੈ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਅਤੇ ਚੁਗਲੀ ਸੁਣਨਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਤਕ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਹੋਸਾਂ ਵਰਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੂਤਕ ਦੇ ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਨਰਕ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ,

ਮਨ ਕਾ ਸੂਤਕੁ ਲੋਭੁ ਹੈ ਜਿਹਵਾ ਸੂਤਕੁ ਕੂੜੁ॥
ਅਖੀ ਸੂਤਕੁ ਵੇਖਣਾ ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਪਰ ਧਨ ਰੂਪੁ॥
ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਕੰਨਿ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ॥
ਨਾਨਕ ਹੋਸਾ ਆਦਮੀ ਬਧੇ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਹਿ॥੨॥
(ਪੰਨਾ ੪੭੨)

ਅਗਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੂਤਕ ਵਗੈਰਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਤਕ ਭਰਮ ਹੈ, ਵਹਿਮ ਹੈ ਜੋ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆ ਚੰਬੜਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ, ਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਭਰਮ-ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਤੁਰ ਜਾਣਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਮੌਤ ਵਾਲੇ ਘਰ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਵਾਲੇ ਘਰ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਲੋਕ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵਹਿਮ ਕਰਦੇ ਹਨ)। ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰ ਸਕਣ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਰਥਾਤ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸੂਤਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਭੇ ਸੂਤਕੁ ਭਰਮੁ ਹੈ ਦੁਜੈ ਲਗੈ ਜਾਇ॥
ਜੰਮਣੁ ਮਰਣਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਭਾਣੈ ਆਵੈ ਜਾਇ॥
ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿੱਤੁ ਹੈ
ਦਿਤੇਨੁ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਨ੍ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਿਆ
ਤਿਨ੍ਹਾ ਸੂਤਕੁ ਨਾਹਿ॥੩॥ (ਪੰਨਾ ੪੭੨-੭੩)

ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਪਾਰ ਮਿਹਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਗੁਣ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ (ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਅੰਦਰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਗੁਣ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਿਤਾ, ਸਾਥਾ, ਪਤੀ ਆਦਿ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਉਤੇ ਪਤੀ-ਰੂਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਈ

ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰੀ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਜੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਵੱਸ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਰਥਾਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਮਿਲ ਗਏ ਹਨ,

ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹੀਐ
ਜਿਸੁ ਵਿਚਿ ਵਡੀਆ ਵਡਿਆਈਆ॥
ਸਹਿ ਮੇਲੇ ਤਾ ਨਦਰੀ ਆਈਆ॥
ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਮਨਿ ਵਸਾਈਆ॥
ਕਰਿ ਹੁਕਮੁ ਮਸਤਕਿ ਹਥੁ ਧਰਿ
ਵਿਚਹੁ ਮਾਰਿ ਕਢੀਆ ਬੁਰਿਆਈਆ॥
ਸਹਿ ਤੁਠੈ ਨਉਨਿਧਿ ਪਾਈਆ॥੧੮॥
(ਪੰਨਾ ੪੭੩)

ਇਸ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੂਤਕ ਵਰਗੇ ਭਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਭਰਮ ਅਤੇ ਪਖੰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸੁੱਚਮ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੱਲੋਂ ਵਹਿਮ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ 'ਸੁੱਚਮ' ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਪ ਨਹਾ-ਧੋ ਕੇ, ਸੁੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਸੁੱਚੇ ਚੌਕੇ (ਚੌਕੇ ਨੂੰ ਸੁੱਚਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਗੁਰੂ ਦੇ ਗੋਹੇ ਨਾਲ ਲਿਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਜਮਾਨ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਭਿੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਛੁਹਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੁੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਸੁੱਚੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸੁੱਚੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਗੰਦੇ ਥਾਂ ਅਰਥਾਤ ਛਿੱਡ ਵਿਚ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੁਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਸੁੱਚੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਗੰਦੇ ਥਾਂ ਭਾਵ ਪੇਟ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਸ 'ਤੇ ਆਇਆ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਫਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਨ, ਪਾਣੀ, ਅੰਗ ਅਤੇ ਲੂਣ-ਚਾਰੇ ਹੀ ਦੇਵਤਾ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਘਿਉ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਹੁਤ

ਹੀ ਪਵਿੱਤਰ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਭਾਵ ਪਵਿੱਤਰ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਪਾਪੀ (ਮਨੁੱਖ) ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਬੁੱਕਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਸੁਆਦਲੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁੱਕਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ,

ਪਹਿਲਾ ਸੁਚਾ ਆਪਿ ਹੋਇ
ਸੁਚੈ ਬੈਠਾ ਆਇ॥
ਸੁਚੈ ਅਗੈ ਰਖਿਓਨੁ
ਕੋਇ ਨ ਭਿਟਿਓ ਜਾਇ॥
ਸੁਚਾ ਹੋਇ ਕੈ ਜੇਵਿਆ
ਲਗਾ ਪੜਣਿ ਸਲੋਕੁ॥
ਕੁਹਥੀ ਜਾਈ ਸਟਿਆ
ਕਿਸੁ ਏਹੁ ਲਗਾ ਦੇਖੁ॥ (ਪੰਨਾ ੪੭੩)

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਧਰਮ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ ਏਕਾਂਤ-ਵਾਸ ਵਿਚ ਤਪੱਸਿਆ ਆਦਿ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਬੰਧ ਇਸਤਰੀ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾ ਰੋੜਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜੋਗ ਮੱਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਸੀ। ਜੋਗੀ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਤਿਆਗ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਬਾਘਣੀ ਤੱਕ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਨੂ-ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਨੀਵਾਂ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਨੂ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪਿਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਬੁੱਢਾਪੇ ਵਿਚ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਹੇ। ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ 'ਤੇ ਪੜਾ, ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ, ਵਿਧਵਾ ਹੋਣ ਤੇ ਨਰਕ ਵਰਗਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬੰਧਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੈਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲੀ ਅਜਿਹੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ

ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਬਲਕਿ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਧਿਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਇੱਕ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਉਸੇ ਮੱਧਜੁੱਗੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ 'ਭੰਡਿ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਭੰਡਿ ਸਾਂਚੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਤਰੀ ਵੀ ਉਹ ਸਾਂਚਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੀ ਘਾਤ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤਸੱਵਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਕੁੜਮਾਈ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸਤਰੀ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਘਰ-ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਹੋਰ ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ (ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਧੀ ਰਾਹੀਂ ਤਿੰਨ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਦੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਜਾਣ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਤਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਭਰਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭਤੀਜੇ)। ਜਿਸ ਇਸਤਰੀ ਜਾਤ ਤੋਂ ਰਾਜੇ-ਮਹਾਰਾਜੇ ਤੱਕ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਕਿਉਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ? ਮੰਦਾ ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸਤਰੀ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੈ)। ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਭਾਵੇਂ ਇਸਤਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਮਣੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਖ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸੋਹਣੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ,

ਭੰਡਿ ਜੀਮੀਐ ਭੰਡਿ ਨਿਮੀਐ
ਭੰਡਿ ਮੰਗਣੁ ਵੀਆਹੁ॥
ਭੰਡਹੁ ਹੋਵੈ ਦੋਸਤੀ
ਭੰਡਹੁ ਚਲੈ ਰਾਹੁ॥ (ਪੰਨਾ ੪੭੩)

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਨਿਬਾਹੀ ਪੂਰੀ

ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ ੫
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਨਿਬਾਹੀ ਪੂਰੀ॥
ਕਾਈ ਬਾਤ ਨ ਰਹੀਆ ਉਰੀ॥
ਗੁਰਿ ਚਰਨ ਲਾਇ ਨਿਸਤਾਰੇ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਰੇ॥੧॥
ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਕਾ ਸਦਾ ਰਖਵਾਲਾ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਰਾਖੇ
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਿਉ ਪਾਲਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਗੁਰਦੇਵ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਰਖਵਾਲਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ; ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਿਉ ਪਾਲਾ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਦੁਲਾਰ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ, ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ।
ਵਡਭਾਗੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ॥
ਜਿਨਿ ਜਮ ਕਾ ਪੰਥੁ ਮਿਟਾਇਆ॥
ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ॥
ਜਪਿ ਜੀਵਹਿ ਸੇ ਵਡਭਾਗਾ॥੨॥
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਗਾਵੈ॥
ਸਾਧਾ ਕੀ ਧੂਰੀ ਨਾਵੈ॥
ਅਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਆਪੇ ਦੀਆ॥
ਪ੍ਰਭ ਕਰਣਹਾਰ ਰਖਿ ਲੀਆ॥੩॥
ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ॥
ਇਹੁ ਪੁਰਨ ਬਿਮਲ ਬੀਚਾਰਾ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ॥੪॥
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤਾਂ ਸਦਾ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਤੋਤ ਤਕ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਕੋਈ ਕਮੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਕ ਭੀ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਚਰਨੀ ਲਾ ਕੇ ਭਵ-ਸਾਗਰ

ਤੋਂ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਅਪਨੇ ਦਾਸ ਕਾ ਸਦਾ ਰਖਵਾਲਾ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨੇ ਕਰਿ ਰਾਖੇ
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਿਉ ਪਾਲਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਗੁਰਦੇਵ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ! ਉਹ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਰਖਵਾਲਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ; ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਜਿਉ ਪਾਲਾ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਦੁਲਾਰ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ, ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ।
ਵਡਭਾਗੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਇਆ॥
ਜਿਨਿ ਜਮ ਕਾ ਪੰਥੁ ਮਿਟਾਇਆ॥
ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭਾਇ ਚਿਤੁ ਲਾਗਾ॥
ਜਪਿ ਜੀਵਹਿ ਸੇ ਵਡਭਾਗਾ॥੨॥
ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਗਾਵੈ॥
ਸਾਧਾ ਕੀ ਧੂਰੀ ਨਾਵੈ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਅਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਆਪੇ ਦੀਆ॥
ਪ੍ਰਭ ਕਰਣਹਾਰ ਰਖਿ ਲੀਆ॥੩॥
ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ! ਉਸ ਮਿਹਰਵਾਨ ਮਾਲਕ ਦਾ ਸੇਵਕ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਨ-ਯੂਤੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਅਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਆਪੇ ਦੀਆ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ; ਜਗਤ ਦੇ ਚਰਨਹਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ।
ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ॥
ਇਹੁ ਪੁਰਨ ਬਿਮਲ ਬੀਚਾਰਾ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥
ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ॥੪॥
ਹੇ ਭਾਈ! ਉਸ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਓਟ ਆਸਰਾ ਹੈ; ਇਹੁ ਪੁਰਨ ਬਿਮਲ ਬੀਚਾਰਾ, ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦਾ ਇਹ ਪੁਰਨ ਅਤੇ ਉਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ; ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ, ਹੇ ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਆਮੀ ਜੀਉ! ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ; ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ, ਹੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜੀਉ! ਇਹ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ।
ਆਓ! ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ ਜੀ।
-ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ: 916-687-3536

ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਿੰਤਕ ਨੀਤਸ਼ੇ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ, 'ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਪਾਠਕ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਲੁੱਟਮਾਰ 'ਤੇ ਉਤਾਰੂ ਧਾੜਵੀਆਂ ਵਾਲਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਉਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟੇ ਰੋਲ, ਸਭ ਕੁਝ ਦੀ ਬਦਖੋਈ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।'

ਅਰਵਿੰਦਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'Religion and the Specter of the West: Sikhism, India, Postcoloniality, and the Politics of Translation' ਫਲਸਫਾਨਾ ਤਬੀਅਤ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਕੰਮ ਦੀ ਇੱਕ ਉਤਮ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਮਲ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੁਆਲਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕਾਰਗਰ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਵਿਰਚਨਮੂਲਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਅਣਸਰਦੀ ਲੋੜ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਅਗਾਂਹ

ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਨਦੀਪ ਸਿੰਘ
ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ
ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ।

ਨੂੰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ।

ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲਿਖਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਤ ਅਤੇ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਵਕਫਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵੱਖਰੇਵਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਮਝ ਦੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮਿਆਰਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ, ਮੰਡੇਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਮਝ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ।

ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਜਿਸ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ੋਰੇਆਮ ਝੂਠੀਆਂ ਤੇ ਮਨਘੜਤ ਗੱਲਾਂ ਮੰਡੇਰ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ, ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਮੰਡੇਰ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਤਲਬ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਸਾਡੇ ਹਰ ਖੋਮੇ ਵਿਚ ਭਾਰੂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿੱਘਰੀ ਹੋਈ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਅਸਲ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਧਾਰ ਹੀ ਰੱਖਿਐ ਕਿ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਚੱਜ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਪੈਰ ਲੱਗਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ, ਕੋਈ ਸੰਜੀਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ? ਖੁਦ ਇਹ ਲੋਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਬੌਧਿਕ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਨ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਉਣ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੋਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁਲੇਖਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਸਿੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਣਹੋਏ ਬੰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹੇ ਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਸੁਰੂਆਤ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਦਾ ਅੜਿੱਕਾ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸਥਾਪਤ ਹੋਈ ਕਿ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਬੰਦੇ ਨਿਕੰਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਜੋਗੀ ਸਮਝ। ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗ ਪ੍ਰਤੀ ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕਾ ਬਣੀ ਜਿਸ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਸਿੱਖ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਭੁਗਤਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੱਥਲੇ ਲੇਖ ਦਾ ਮਕਸਦ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ! ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ, ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਢਿੱਲੋਂ ਦੇ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਬਾਰੇ ਸਿੱਟੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹਨ।

ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਪਨਾਏ ਆਧੁਨਿਕਤਾਵਾਦੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪ੍ਰਤੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਈ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਢਿੱਲੋਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੌਰਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਧਰਮ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਤ: ਸਿੱਖੀ, ਭਾਰਤ, ਉਤਰਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਤਰਜਮੇ ਦੀ ਸਿਆਸਤ' ਬਾਰੇ ਸੰਵਾਦ

ਪੜਿਆ ਹੋਵੈ ਗੁਨਹਗਾਰ

ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕ ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਸੰਨ 2009 ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਛਪੀ ਪੁਸਤਕ 'ਧਰਮ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਤ: ਸਿੱਖੀ, ਭਾਰਤ, ਉਤਰਬਸਤੀਵਾਦ ਅਤੇ ਤਰਜਮੇ ਦੀ ਸਿਆਸਤ' ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਤਿੱਖੀ ਚਰਚਾ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਡਾ. ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਖੜੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪਹੁੰਚ ਵੱਲ ਇਕ ਨਿੱਗਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਆਲੋਚਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਉਪਰ ਗੰਭੀਰ ਕਿੰਤੂ ਉਠਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਨਿੱਗਰ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪਹੁੰਚ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਪਹੁੰਚ ਵਜੋਂ ਗਰਦਾਨੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ ਮਗਰਲੇ ਅੱਧ ਵਿਚਲੇ ਸਿੱਖ ਬੌਧਿਕਤਾ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਹਾਵੀ ਰਹੇ ਆਧੁਨਿਕਤਾਵਾਦੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪ੍ਰਤੀ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਗੈਰ-ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਰੁਖ ਧਾਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਮੰਨ ਲੈਣ ਪਿੱਛੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਦੀ ਤਲਖ ਹਕੀਕਤ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪ੍ਰਤੀ ਇਸ ਦੌਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭਾਂਜਵਾਦੀ ਰਵੱਈਆ ਅਪਨਾਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਦੀਆਂ ਪਰੰਪਰਕ ਵਿਆਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਅਲਹਿਦਗੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕਤਾਵਾਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਠੀਕ ਸਮਝ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬੰਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮੋਗ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਬਣ ਬੈਠੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮੋਗਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਅਰਵਿੰਦਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਫਲਸਫਾਨਾ ਬਿਰਤਾਂਤ 'ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਪਕੜ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਅੰਦਰਲੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਕਾਬ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁਰਬਵਾਦ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੇਗਲ ਦੇ ਫਲਸਫਾਨਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਪਨਪਦੀ ਵਿਖਾਈ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਫਲਸਫਾਨਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਅੰਦਰਲੇ ਸੰਕਟ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਉਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਵਿਰਲਾਂ ਦੀ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਕਾਇਨਾਤੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੱਛਮੀ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਖਾਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਤੋਰੀ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਪਿੱਛੇ ਤਰਕ ਇਹੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਧਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਸਥਾਪਤ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਤਰਕ 'ਤੇ ਹੀ ਸੁਆਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਥਾਪਤ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਨਵਿਆਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੰਡੇਰ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਿਆਰਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਕਾਇਆਕਲਪ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ (ਲਗਭਗ ਗੁਜ਼ਰ ਚੁੱਕੀ) ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਢਿੱਲੋਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਰਾਹੀਂ ਪੱਛਮ ਦੀਆਂ (ਸਿੱਖ-ਵਿਰੋਧੀ) ਸਾਮਰਾਜੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਗਲੇਰੀਆਂ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ (ਅਵੇਸਲੋਪਣ ਸਦਕਾ) ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਢਿੱਲੋਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੱਛਮ ਦੀਆਂ ਸਾਮਰਾਜੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਜਰਮਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਹੇਗਲ ਦੇ ਫਲਸਫਾਨਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਹਾਸੇਹੀਣਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਹੇਗਲ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਪੱਛਮੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਢਿੱਲੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਕਈ ਹੇਗਲ ਦੀ ਸਮਝ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਹੀ ਇਸ ਲਈ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹੇਗਲੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੇਗਲੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦਵਿਗਿਆਨ (Indology)

ਤੇ ਫਿਰ ਟਰੰਪ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਮੰਡੇਰ ਦੇ ਹੇਗਲ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਸਾਮਰਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੇਖਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਹੇਗਲ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਿਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਆਇਆ?

ਮੰਡੇਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ, ਬੋਲੀ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਈ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਸਿੱਖ ਵੱਡੇ ਕਾਇਆਕਲਪ 'ਚੋਂ ਲੰਘੇ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਸਤੀਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ

ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ

ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਸਰਬੰਗੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਘੜ ਲਿਆ ਸੀ। ਤਰਜਮੇ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਇਸ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਤਰਜਮੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਹਿਜ਼ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਦਾ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਉਲਥਾ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਤਰਜਮੇ ਦਾ ਅਮਲ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਮਲ ਹੈ। ਉਂਜ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਤੇ ਸਾਢੇ ਉਲਥੇ ਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਹਰ ਉਲਥੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਲਿਖਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਫਰਕ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਆਪਣੀ ਮਿਲਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾਈ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ, ਸਾਹਿਤਕ, ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਕਸਰਤ ਰਿਤਕ-ਰਿਤਕ ਕੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਬੋਲੀ ਦੇ ਖਾਸ ਅੰਦਰਲੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਲਥੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੋਲੀ ਦਾ ਇਹ ਤੱਤ-ਸਾਰ ਲਿਖਤ ਦੀ ਕਾਇਆ ਪਲਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਜੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰਕਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਲਥਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਲਿਖਤ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਬੋਝ ਲੱਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਗੋਡ ਇੱਕੋ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਦੋਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਪ੍ਰਤੀਤੀਆਂ, ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਅਨੁਭਵਾਂ, ਅੱਡਰੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸੰਕਲਪ (concept) ਖੜੇ ਹਨ।

ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਗੋਡ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਇਸਾਈਅਤ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਗਲਬੇ ਹੇਠ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜਨ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰੋਫਿਟ ਜਾਂ ਪੈਗੰਬਰ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸੇਂਟ ਅਤੇ

ਟੀਚਰ ਆਦਿ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਅਰਥ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਜਮੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਸੋਧ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹਾਕਮ ਲੋਕਾਂ ਸਿਰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਪਰੰਪਰਾ ਮੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਹੀ ਨਵੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ।

ਤਰਜਮੇ ਦੇ ਇਸ ਸਿਆਸੀ ਪੈਂਤੜੇ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਬਸਤੀਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਮਨਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮੇਤ ਹਰ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਲਿਖਾਰੀ ਕਰਨ। ਮੰਡੇਰ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਐਨ ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਵਿਆਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮੰਡੇਰ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਅਰਨੈਸਟ ਟਰੰਪ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਮੁਤਾਬਕ ਟਰੰਪ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਪੱਛਮੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਕਾਇਨਾਤੀ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਪੱਛਮੀ ਪਹੁੰਚ ਪੂਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਲਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਪੱਛਮੀ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਵੀ ਇਹੀ ਸਹੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਹੈ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਹੈ।

ਮੰਡੇਰ ਟਰੰਪ ਦੀ ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਤੀ ਪੜਚੋਲੀਆਂ ਰੁਖ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪੱਛਮੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਇਨਾਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਟਰੰਪ ਵੱਲੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਬੇਤੁਕੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਉਸੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਦਿੱਤੇ। ਮੰਡੇਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸੂਖਮਤਾਈਆਂ ਦੀ ਦੀਰਘ ਪੁਣਛਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੁਆਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਖੁਦ ਮੈਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਪੱਛਮੀ ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਤੱਕ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਅਸਲੋਂ ਨਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਟਰੰਪ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਪਿੱਛੋਕੜ ਸਹਿਤ ਵੇਰਵਾ, ਇਸ ਦਾ ਬਰੀਕ ਅਤੇ ਭਰਵਾਂ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਮੌਲਿਕ ਦੇਣ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਸਦਾ ਰਿਣੀ ਰਹਾਂਗੇ। ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਵਾਵੇਲਾ ਤਾਂ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਟਰੰਪ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਕਾਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਕਿਉਂ ਕਿਹਾ। ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟਰੰਪ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ

ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ

ਨਵੇਂ ਮਿਆਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦਾ ਰੁਖ ਹੀ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਟਰੰਪ ਵੱਲੋਂ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਮਿਆਰਾਂ ਤਹਿਤ ਸਿੱਖ ਪੱਛਮੀ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੀ ਜ਼ੋਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਪ੍ਰੋ. ਪੁਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਦੌਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਪੱਛਮੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੀਆਂ ਸੀਮਤਾਈਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੌਰ ਨੂੰ ਛੱਡੋ, ਢਿੱਲੋਂ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ ਖਾਨੇ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਟਰੰਪ ਦੀ ਇਸ ਹਿੰਦਵਿਗਿਆਨ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਪਿੱਛੋਕੜ ਵਿਚ ਜਾਂਦਿਆਂ ਮੰਡੇਰ ਇਸ ਦੇ ਜਰਮਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਹੇਗਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਰਮਨ ਹਿੰਦਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪੁਰਬਵਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ, ਖਾਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਉਤਰਬਸਤੀਵਾਦੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦਾ ਤੋਰਾ ਤੋਰਨ ਵਿਚ ਮੋਢੀ ਚਿੰਤਕ ਐਡਵਰਡ ਸਈਦ ਦਾ ਪੁਰਬਵਾਦ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਜਰਮਨ ਹਿੰਦਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਰਾਬੜੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣੋਂ ਉਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਗਰੋਂ ਰੋਨਲਡ ਇੰਡਨ, ਗਾਇਤਰੀ ਸਪੀਵਾਕ, ਵਿਲਹੈਲਮ ਹੈਲਬਰਾਸ, ਤੇਜਸਵਿਨੀ ਨਿਰੰਜਨਾ, ਜੇਹੰਨਸ ਫੇਬੀਅਨ, ਦਿਪੇਸ ਚੱਕਰਬਰਤੀ ਅਤੇ ਫੇਂਗ ਚਿਅਹ ਵਰਗੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਪੁਰਬਵਾਦ ਦੇ ਜਰਮਨ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵਡੇਰਾ ਮਹੱਤਵ ਦਿੰਦਿਆਂ ਐਡਵਰਡ ਸਈਦ ਦੀ ਇਸ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਰਮਨ ਸਰੋਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਮੰਡੇਰ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਹੇਗਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹੇਗਲ ਦੀ ਅਸਰਅੰਦਾਜ਼ ਲਿਖਤ 'ਤਵਾਰੀਖੀ ਫਲਸਫੇ 'ਤੇ ਵਿਖਿਆਨ' (Lectures on Philosophy of History) ਦੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਵ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀਆਂ ਦੀ ਮੂਲ ਕਿਤਾਬ ਵਜੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਹੇਗਲ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਲਿਖਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਂਝੇ ਨੂੰ ਉਧੇੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਨਾ ਕੇਵਲ ਯੂਰੋਪੀਅਤਾਵਾਦ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਾਹਸ਼ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਉਤਰ-ਪੁਰਬਵਾਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਈਦ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਸੈਕੂਲਰ ਸਾਮਰਾਜ-ਵਿਰੋਧੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਗੀਨ ਨੁਕਸ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਿਆਂ ਮੰਡੇਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਪੁਰਬਵਾਦ ਤੋਂ ਪਾਰਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਹਿਰ 'ਤੇ ਸੈਕੂਲਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਲ ਮਨਸ਼ਾ ਧਰਮ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਜਾਂ ਲਿਤਾਤੀ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਕੇ ਕੰਪਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਮੰਡੇਰ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਉਲਾਰ ਵਿਚੋਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿੱਧਤ ਜਿਹੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਕਾਰਨ ਵਾਲੇ ਪੈਂਤੜੇ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਸੇ ਹੇਗਲਵਾਦ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟਣ ਦਾ ਇਸ ਨੇ ਤਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮੰਡੇਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਵਾਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਉਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਧਿਰ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਹੀ ਤੱਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣੋਂ ਪੱਛੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਹ ਮੰਨਣੋਂ ਉਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਗਲ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡੂੰਘੇ ਗਠਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਵਾਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵੰਨਗੀ ਵਜੋਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਨਾਲ ਨਾਤਾ ਜੋੜਦਾ ਹੈ-ਸਿਆਸੀ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਸੈਕੂਲਰ ਹੈ, ਉਨੀ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵੀ ਹੈ। ਤੀਜਾ, ਹਿਊਮੈਨੀਟੀਜ਼ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਧਰਮ ਅਤੇ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਇਤਿਹਾਸਵਾਦ ਵਿਚਲੇ ਕਦੇ ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਵਿਰੋਧ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਗਲ ਦੇ 'ਧਰਮ ਦੇ ਫਲਸਫੇ 'ਤੇ ਵਿਖਿਆਨ' (Lectures on Philosophy of Religion) ਉਸ ਦੇ 'ਤਵਾਰੀਖੀ ਫਲਸਫੇ 'ਤੇ ਵਿਖਿਆਨ' (Lectures on Philosophy of History) ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਹਿਮ ਹਨ। ਮੰਡੇਰ ਇਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ: (1) ਪੱਛਮ ਦੇ ਹਿੰਦਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਵਾਦ ਵਿਚਲਾ ਵਿਚਾਰ; (2) ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵੰਨਸੁਵੰਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਸਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਬੀਅਰੀ ਦਾ ਸੰਕਟ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਹਿੰਦੂਮੈਨੀਟੀਜ਼ ਦੇ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਮੰਡੇਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਰੋਨਲਡ ਇੰਡਨ, ਗਾਇਤਰੀ ਸਪੀਵਾਕ ਅਤੇ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਫੋਗ ਚਿਅਹ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸੰਕਲਪਕ ਸਾਂਚੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਹੇਗਲ ਦੇ 'ਤਵਾਰੀਖੀ ਫਲਸਫੇ 'ਤੇ ਵਿਖਿਆਨ' ਵਿਚ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਲਿਖਤ ਇਸ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਖਾਕੇ ਨੂੰ ਹੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਤਾਣ-ਬਾਣਾ ਗੁੱਬਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਧਰਮ ਦੇ ਫਲਸਫੇ 'ਤੇ ਵਿਖਿਆਨ' ਵਿਚ ਹੇਗਲ ਕਾਇਨਾਤੀ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਪਲਟਾਅ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚਲੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਨਾਤੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁੰਦਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਮੈਨੀਟੀਜ਼ ਵਿਚ ਭਾਰੂ ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਅੱਖੋਂ-ਪਰੋਖੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹਿੰਦਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਉਨ੍ਹੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਸੰਬੰਧਨ ਨਾਲ ਕਰੀਬੀ ਨਾਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਹੇਗਲ ਦੇ ਉਤਰਬਸਤੀਵਾਦੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੇ ਅਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਤਰਬਸਤੀਵਾਦੀ ਚਿੰਤਨ ਅੰਦਰਲੇ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਉਗਲ ਧਰਦਾ ਹੈ। ਹੇਗਲ ਦੀ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਣਗੌਲੀ ਲਿਖਤ 'ਧਰਮ ਦੇ ਫਲਸਫੇ 'ਤੇ ਵਿਖਿਆਨ' ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਮੰਡੇਰ ਹੇਗਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਅਤਿ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸੂਖਮਤਾ ਵਿਚ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਡੇਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਤਰਬਸਤੀਵਾਦੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਵਿਚੋਂ-ਵਿਚ ਪਨਪ ਰਹੇ ਭਾਰਤੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੀਆਂ ਮਹੀਨ ਤੰਦਾਂ ਦੀ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੈਕੂਲਰ ਇਤਿਹਾਸਵਾਦੀ ਨੁਕਤਾਨਿਗਾਰ ਤਹਿਤ ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਹੀ ਹਾਸੀਏ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੈਕੂਲਰ ਭਾਰਤੀ ਕੌਮਵਾਦ ਦੇ ਗਲਬੇ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣੀ ਨਿਆਰੀ ਹਸਤੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਧਿਰਾਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਲਈ, ਧਰਮ ਦੁਆਲੇ ਉਸਰੇ ਆਪਣੇ ਜਹਾਨ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਰੋਕਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁ-ਟਿਕਾਣਾ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਰ ਸਰੋਕਾਰ ਨੂੰ ਮੂਲਵਾਦੀ ਜਾਂ ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਗਰਦਾਨ ਕੇ ਨਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੰਡੇਰ ਵੱਲੋਂ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੀ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ, ਵਡੇਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਟੋਣ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਦੋਂ ਢਿੱਲੋਂ ਵਰਗੇ ਬੰਦੇ ਮੰਡੇਰ ਨੂੰ ਹੇਗਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਏਜੰਡੇ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਗੱਲ ਹਾਸੇਹੀਤੀ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਦੁਖਾਂਤਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਵੇਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸਕਣ ਦੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਈਮਾਨੀ? ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਸਹੀ ਹਨ। ਢਿੱਲੋਂ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਪਤਾ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਮ-ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵੀ ਕੱਢੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਜਾਬਤੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਐਧਰੋਂ-ਓਧਰੋਂ ਸੁਣ-ਸੁਣਾ ਕੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਤਰੀਕਾਂ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਈ ਰੱਖਣਾ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹੀ ਕੁਛ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ।

ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ ਮੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿ

ਮੰਡੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ: "He states, 'Sikhism must revert to its original peaceful state. True Sikhism is without a desire for sovereignty, a Sikhism that has already renounced politics through interiorization.'" (Page 388)"

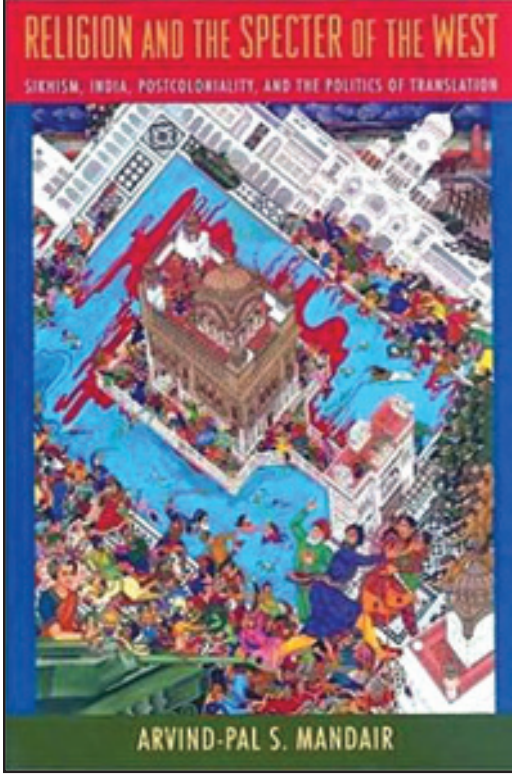
ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਲਈ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਨਿਗੂ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਿ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕੱਟ-ਵੱਢ ਕੇ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਮੂਜਬ ਵਰਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਸਹੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਡੇਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤਰਜਮਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ,

"ਅਮਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਵਾਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਦਾਰ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਰਲੋਵੇਂ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਉਲਥਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਟਾਫਿਜ਼ੀਕਲ ਵਿਰੋਧਤਾਈਆਂ (ਜਨਤਕ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ, ਧਰਮ ਜਾਂ ਸੈਕੂਲਰ) ਰਾਹੀਂ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਧਰਮ ਇੱਕ ਅੰਦਰੂਨੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਹਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜ਼ੋਰ ਹੇਠ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਆਪਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਕਤਵਰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੇਗਲ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ 'ਚੋਂ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਬਹੁਸੱਭਿਆਚਾਰਵਾਦੀ ਰੂਪ ਚਿਤਵ ਲਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਚੌਠੀਅਤ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਲੀਜੀਅਸ (ਧਾਰਮਿਕ ਨਹੀਂ) ਚੌਠੀਅਤ ਸਿੱਧ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਆਵਾਜ਼ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਅੰਤਰਮੁਖਤਾ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਤਾਕਤਵਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਚੌਠੀਅਤ ਦੀ ਆਪਣੀ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਤਬੀਅਤ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਬਣ ਗਈ। ਇੱਕ ਬਹੁਸੱਭਿਆਚਾਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਸਿਰ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਮੜ੍ਹੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਸੱਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲਣ। ਸਿਆਸੀ ਅਮਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਤਾਤਨਾ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਸਿੱਖੀ (Sikhism) ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ 'ਮੂਲ' ('ਅਮਨਪਸੰਦ' ਖਾਸੇ ਵੱਲ ਮੋੜਾ ਪਾਵੇ। 'ਸੱਚ' ਸਿੱਖੀ ਸਿਰਤਾਜ਼ਗੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਿੱਖੀ ਜੀਹਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਢਾਲ ਕੇ ਸਿਆਸਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੱਜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।" (ਮੰਡੇਰ, 2009, ਪੰਨਾ 388)

ਪਾਠਕ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਧਰਮ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸੰਬੰਧੀਕਰਨ (conceptualization) ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੀ ਇਹ ਨਵੀਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਬਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹੀ ਗਈ। ਧਰਮ ਦੀ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਧਰਮ ਨੂੰ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ। ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਜਿਹਤਾ ਮਰਜ਼ੀ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਪਰ ਧਰਮ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਉਲੀਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੇ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਕਾਨੂੰਨ ਉਲੀਕੇ। ਧਰਮ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਮਾਤਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲੇ। ਮੰਡੇਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਰਮਨ ਫਿਲਾਸਫਰ ਹੇਗਲ ਦੀ ਟੇਕ ਲਈ।

ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਮੰਡੇਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸਮਝ ਜਦੋਂ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਇੱਕ ਆਜ਼ਾਦ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਪੰਥ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਪਰਜਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਮੰਡੇਰ ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਹੀ ਰੂਪ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਕੂਮਤੀ ਦਾਬੇ ਤਹਿਤ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਅਸਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਬਦਲੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਇਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲੇ ਵਿਚ ਮੰਡੇਰ ਕੁਝ

ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਮੂਲ', 'ਅਮਨਪਸੰਦ', ਅਤੇ 'ਸੱਚ' ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਪੁੱਠੇ ਕੌਮਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਨਜ਼ੀ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਐਨੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਆਪਣੇ ਨਹੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਉਹ ਬੇਤੁਕੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ? ਪਰ ਢਿੱਲੋਂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਸਗੋਂ

ਇਹ ਪੁੱਠੇ ਕੌਮੇ ਵੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਗੱਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਖੀਰਲੀ ਪੰਕਤੀ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਵਾਲਾ ਨੁਕਤਾ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਮੰਡੇਰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਪੱਕੇ-ਪੈਰੀਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮੰਡੇਰ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਧਰਿਆ। ਜੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵੈਮਾਣ ਤਾਂ ਹੋਵੇ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣ ਜੋਗੀ ਸੋਝੀ ਤਾਂ ਹੋਵੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਿੱਲੋਂ ਨੂੰ ਮੰਡੇਰ ਦੇ 'ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ' ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਉਥੇ ਵੀ 'ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ' ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਹਸਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਤਵਾਨ ਹਸਤੀ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੈ, ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਿਲੀਜਨ (ਧਰਮ ਨਹੀਂ) ਬਣਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧ ਵੀ।

ਢਿੱਲੋਂ ਦਾ ਅਗਲਾ ਵੱਡਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਢਿੱਲੋਂ ਜਿਹਤਾ ਸ਼ਬਦ, 'Weaker' ਜਾਂ 'ਕਮਜ਼ੋਰ' ਮੰਡੇਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਬੇਅਦਬੀ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿੱਖ ਲਈ ਬੇਹੱਦ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੈ ਤੇ ਸਰਾਸਰ ਗਲਤ ਹੈ। ਪਰ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਗੱਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਨਿੱਕਲਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਐਨਾ ਕੁ ਹੈ ਕਿ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਗੱਲ ਮੈਕਲਾਉਡ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਮੰਡੇਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਕਲਾਉਡ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਸਾਂਚੇ ਵਿਚ ਢਾਲ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਿਚ ਫਰਕ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਸਿਹਮਤੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਜਾਹਰ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੈਕਲਾਉਡ ਵੱਲੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਿੱਟਿਆਂ 'ਤੇ ਸਿੱਧੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਕੇਂਦਰ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਦੌਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ

ਹੈ। ਮੈਕਲਾਉਡ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਦੇ, ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਨਿਹਿਤ, ਸਥਿਰ ਬਿੰਦੂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਾਲ ਦੇ ਹੇਗਲੀ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਪੈਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੈਕਲਾਉਡ ਇੱਕ ਪਰਪੱਕ ਖਿਣ ਤੋਂ ਤੁਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਦੌਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਣ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਮੁਤਾਬਕ ਦਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸੇ ਪੂਰਨਤਾ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਹਨ। ਕਾਲ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੋਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵੱਖਰੀ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਉਂਦਿਆਂ ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਕਾਲ ਦੇ ਹੇਗਲੀ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਵਿਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ, ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ਢਿੱਲੋਂ ਲਈ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਇਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਾਰੀਕ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪੜ੍ਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਿੱਲੋਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ 'Idolatry' (ਬੁੱਤ-ਪੂਜਾ) ਦਿਸ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚੋਂ ਬੁੱਤ-ਪੂਜਤੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਰੁਖ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਾਲ ਦੀ ਅਰਥਮੂਲਕ ਦੁਬਿਧਾ ਦੇ ਗਿਰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਤੇ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਲ ਦੀ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਵਜੋਂ, ਜੋ ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵੇਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆਂ ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਪਾ ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਪ੍ਰਤੀ ਯਕੀਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਸਮੇਂ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਸਾਡੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ, ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਅੰਤਮ ਲਕਸ਼ ਵਜੋਂ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਰਥ ਮੌਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿਚ ਮੰਡੇਰ ਇਸ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਿਖੇਧ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੁਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਕਾਲ ਦੀ ਉਸ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਨਿਖੇਧ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹ ਕਰਨ ਦਾ ਖਦਜ਼ਾ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਕਾਲ ਇੱਕ ਹਸਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਆਪੇ ਵਿਚ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਆਪਾ ਜਿਹਤਾ ਕਿ ਸਦਾ ਹੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਮੰਡੇਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਚੰਗੀ ਹਸਤੀ ਇੱਕ ਸਵੈਮੋਹੀ ਆਪੇ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਾਲ ਨੂੰ ਸਦਾ ਬਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ

ਮੈਟਾਫਿਜ਼ੀਕਲ ਰੂਪ ਅੰਗੇ ਨਿਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇੱਕ ਨੁਕਤੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਦਿਸਦੇ ਜਹਾਨ ਜਾਂ ਕਾਲ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹਾ ਭੇਦ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਦਵੈਤਵਾਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮੈਟਾਫਿਜ਼ੀਕਲ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਉਲਝੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਮੰਡੇਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲ ਦਾ ਪੱਛਮੀ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੇਗਲੀ, ਸੰਬੰਧ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਦੌਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਘਰ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਿਆਰਾਪਣ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੱਛਮੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਸਥਾਪਤ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੰਡੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਬੁੱਤਪੂਜਤੀ ਤੋਂ ਖਹਿਤਾ ਛੁਡਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਾਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬੁੱਤ-ਪੂਜਤੀ ਦੇ ਬਦਲਵੇਂ ਰੂਪ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਐਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਮਹਿਬੂਬ ਸਾਹਿਬ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਬੁੱਤ ਤੋੜ ਕੇ ਅਸੀਂ ਬੁੱਤਾਂ ਦੇ ਯਾਰ ਰਹੇ ਵੇ ਲੋਕਾਂ।
(ਬਨਾਂ ਦੀ ਰਾਤ, ਪੰਨਾ 761)

ਪਰ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਮਹਿਬੂਬ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਜੋਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਮੰਡੇਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਜੋਗੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ। ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਸੰਜੀਦਾ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੰਡੇਰ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵੀ ਹੈ। ਪਰ ਮਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਅਗਲਾ ਕੀ ਕਰੇ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਗਲਾ ਕਲਮ ਤੇ ਜੁਬਾਨ ਦੋਨੋਂ ਬੰਦ ਰੱਖੇ, ਅਗਲੇ ਦੀ ਵੀ ਭਲਾਈ, ਪੰਥ ਦੀ ਵੀ। ਪਰ ਢਿੱਲੋਂ ਕਲਮ ਤੇ ਜੁਬਾਨ ਬੰਦ ਤਾਂ ਹੀ ਰੱਖਦਾ ਜੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਹੁੰਦੀ।

ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ, ਅਰਵਿੰਦਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਵੱਡੀ ਘਾਲਣਾ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਤਾਬ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਮੰਡੇਰ ਦੀ ਅਣਬੱਕ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬੌਧਿਕਤਾ ਦੀ ਦਾਦ ਵੀ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋੜ ਸੀ। ਮੰਡੇਰ ਨੇ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਸਦਾ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਬੱਝਿਆ ਰਹੇਗਾ ਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੋਢੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਮੈਂ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ, ਫਲਸਫੇ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸੰਜੀਦਾ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਦਤ ਨਾਲ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੰਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੰਜੀਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦੀ, ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਸੋਚਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਵੱਡੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਪਿੱਥੇ ਦਾ ਮਾਣ: ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ

‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦੇ 8 ਫਰਵਰੀ ਵਾਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ‘ਪਿੱਥੇ ਦਾ ਮਾਣ: ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ’ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਮੈਂ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ

ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਡਾਕ

ਸਾਂ, ਇੰਜ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੋਵਾਂ। ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਅਵਸਥਾ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਭੁੱਲਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਹਰ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ, ਕਲਮ ਦੀ ਵਿਦਵਾ ਭਰਪੂਰ ਰਵਾਨੀ ਅਤੇ ਉਤਾਨ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਲਿਖਤ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਹੈ, ਪਰ ‘ਪਿੱਥੇ ਦਾ ਮਾਣ: ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ’ ਵਾਲੇ ਸੰਖੇਪ, ਪਰ ਵਿਸਥਾਰ ਭਰਪੂਰ ਲੇਖ ਨੇ ਤਾਂ ਹੱਦਾਂ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਬਾਰੇ ਆਈਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਘਾਲਣਾ, ਅਣਬੱਕ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਕਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਕਿਵੇਂ

ਗੁਰਸਿੱਖ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਲਈ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤਤਪਰ ਰਹੇ।
ਅੱਜ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਘਰਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਜਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਵਨ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਿਰ ਮਾਣ ਨਾਲ ਉਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਿਰਮੌਰ ਅਖ਼ਬਾਰ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੀ ਤਹਿ-ਦਿਲੋਂ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਛਾਪ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ, ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਅਤੇ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਗਦ-ਗਦ ਹੋ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਸਾਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਚੰਗੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖੇਗਾ।

-ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ

ਮਝੈਲ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ

ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮਨੋਨ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਰਾਜ ਉਤਮ ਹੈ। ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਸੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮ ਦਾ ਇਹੀ ਦਾਅਵਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਮ ਵਰਗਾ ਰਾਜ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਫਜ਼ 'ਰਾਮ ਰਾਜ' ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਇਸ ਕਦਰ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕੀਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਬਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ 'ਰਾਮ ਰਾਜ' ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਪੁੱਛਣ-ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਕੀ ਹੈ?

ਮਾਨਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਚੰਦਰ 14 ਸਾਲ ਬਣਵਾਸ ਕੱਟ ਕੇ, ਲੰਕਾ ਫਤਿਹ ਕਰ ਕੇ, ਸੀਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਵਣ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਯੁੱਧਿਆ ਆਏ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਰਾਜ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜ ਆਪਣੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਰਾਮ ਰਾਜ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਇਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਭ ਤਬਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਦਰਅਸਲ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦਾ ਅਕਸ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਪਾਪ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਪੁੰਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਲਾ ਸੰਭੁਕ ਵਰਗੀ ਰੱਬੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਖੁਦ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਵੱਲੋਂ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਕਿਥੋਂ ਦਾ ਪੁੰਨ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇ? ਨਿਤਾਈ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ 12 ਸਾਲ ਦਾ ਬਣਵਾਸ ਦੇਣਾ ਕਿੱਦਾਂ ਜਾਇਜ਼ਾ ਹੋਇਆ ਬਈ? ਕਿਸੇ ਦੀ ਭੈਣ ਦਾ ਨੱਕ ਵੱਢ ਦੇਣਾ ਕਿਹੜੇ ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਹੋਈ? ਇਹ ਤਾਂ ਚੰਦ ਕੁ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਰਾਜ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ! ਭਾਰਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧਰਮੀ ਦੇਸ਼ ਕਹਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਸੂਦਰ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਵੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਕੰਨ, ਸਿੱਕਾ ਪਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਵੀ ਨਾ ਸਕੇ। ਸੂਦਰ ਲਈ ਮੰਦਿਰਾਂ ਲਾਗਿਉਂ ਲੰਘਣਾ ਵੀ ਗੁਨਾਹ ਸੀ। ਭਲਾ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਧਰਮ ਹੋਇਆ?

ਦਰਅਸਲ ਰਾਮ ਰਾਜ ਕਾਢ ਹੈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਚੁਸਤ ਦਿਮਾਗ ਦੀ। ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਇਤਨੀ ਤਾਕਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਬੈਠਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਹਿਲਾਉਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਿਰੁਧ ਉਠਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਆਵਾਜ਼ ਸਦਾ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਇਹਦੀ ਚੁਟਕੀ ਦਾ ਕੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਦਈ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਾਸ਼ੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਗਲੀ ਤੇ ਮੁਹੱਲਾ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਜਿਥੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੇ ਘੜਿਆਲਾਂ ਨਾਲ ਰਾਮ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਰਾਮ ਰਾਜ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਿਸੇ ਸੂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਨੀ ਤੇ ਭਗਤੀ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕਿ ਰੱਬ ਨਾਲ ਇੰਨਾ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਭਲਾ? ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਘੰਟੀਆਂ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣ ਅਤੇ ਦਬਾਉਣ ਦਾ। ਫਿਰ ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੋਠੇ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਰੱਬੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠੀ, ਉਹਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਬੁੱਤਾਂ ਦੀ ਆਰਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਚਾਰ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਬੰਨ੍ਹ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਪੁਜਾਰੀ ਦੀ ਆਰਤੀ ਮੰਦਿਰ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋ ਗਈ, ਤੇ ਉਸ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਕਿਰਤੀ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਦੀ ਆਰਤੀ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਫੈਲੀ ਕਿ ਜੁਗੋ-ਜੁਗ ਅਟਲ ਹੋ ਗਈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੁਜਾਰੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚਲਾ ਸੂਦਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਨਾਂ ਲੈਣ ਦੀ ਵੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਭਗਤੀ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਹਾਵਾਕ ਮੁਤਾਬਿਕ 'ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕਉ ਦਿਤੀਅਨੁ ਸਿਰਿ ਛਤੁ ਸਚਾ ਹਰਿ ਬਣਾਇ॥' ਉਹ ਰੱਬ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਪਾਤਸਾਹੀ ਦੇ ਰੁਤਬੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਛਤਰ ਝੁੱਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਭਗਤੀ ਮਾਰਗ 'ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ' ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹਿੰਮਤ ਸੀ ਇਸ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤਿੱਕਾ ਰਾਮ ਰਾਜ ਹੀ ਬਣਦਾ। ਫਿਰ ਕੋਈ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਨਿਤਰਿਆ ਬਿਪਰ ਦੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਨੂੰ ਚੁੱਟੀ ਦੇਣ ਲਈ। ਉਸ ਉਚਾਰੀ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ, 'ਬੋਗਮ

ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ

ਰਵਾਇਤੀ ਭਾਰਤੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ 'ਰਾਮ ਰਾਜ' ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਬਿਹਤਰੀਨ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਕੀ ਸੱਚਮੁੱਚ ਅਜਿਹਾ ਹੈ? ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਵਾਰਥੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੱਚ ਨੇ ਇਹ ਮਾਨਤਾ ਘੜੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਹਰ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਮਨੋਰਥ 'ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ' ਸਿਰਜਣਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਸੁਪਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਹੋਰਾਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਰਵਿਦਾਸ ਜਿਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਇਹ ਬਿਪਰਵਾਦੀ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤਾਂ ਨਹੀਂ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਹਨ ਜੋ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਹਿਜ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ॥ ਦੁਖੁ ਅੰਦੇਹੁ ਨਹੀ ਤਿਹਿ ਨਾਉ॥ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਇਨਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਜੋ ਸਿੱਖਿਆ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਉਸ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਖੁਦ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨੀ ਜੀਵ ਬੋਗਮਪੁਰਾ ਬਣ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਹੀ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਹੁਕਮ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੰਡੀਆਂ ਹਿੰਮਤਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੇਮਿਸਾਲ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਜਾਬਰ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਪੁਰਖਾਂ 'ਤੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨਾਂ ਮੋਹਰੇ ਕਿਸੇ ਚਾਲੂ ਗੀਤਕਾਰ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਗਾ ਕੇ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਬਕੇ ਵੱਲ ਨੰਗੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਲਹਿਰਾ ਕੇ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਤਾਂ ਕੀ ਸਿਰਜਣਾ, ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੀ ਤੋਤਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਲਫਜ਼ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਉਸਾਰਦਾ। ਬੋਗਮਪੁਰੇ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਇਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਪੈਣਾ, 'ਭੈ ਕਾਹੂੰ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ॥'

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜਾਤ ਆਧਾਰਤ ਉਚ-ਨੀਚ, ਭਿੱਟ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲੱਭ-ਲੱਭ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਿ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਇਹਦੀ ਰੁਸ਼ਨਾਈ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਰਹੇ। ਇਹ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਨੁੱਵਦ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਐਲਾਨੀਆਂ ਨੀਚ ਜਾਤਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸਰਵੋਤਮ ਥਾਂ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਬਣਾਇਆ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਯੁੱਗ ਪਲਟਾਉ ਕਰਮ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀਮਤ ਤੱਤੀ ਤਵੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਤਾਰਨੀ ਪਈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਪਰ ਨੂੰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਐਲਾਨੀਆਂ ਨੀਚ ਜਾਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਦੇਣਾ ਕਦੇ ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦਾ। ਮਨੁੱਵਦ ਦੇ ਸੰਘੇ ਇਹ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਬੋਲ ਕਿੱਦਾਂ ਬੋਲੇ ਲੰਘਣ, 'ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਸਾਹੀ ਦੇਮ ਨ ਸੇਮ ਏਕ ਸੋ ਆਰੀ॥'

ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਤੋਂ ਭੈਅ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੂਜੇ-ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰਨ ਦਾ ਜਿਗਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਫਲਸਫਾ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਸਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, 'ਨਾਂ ਤਸਵੀਸ ਖਿਰਾਜੁ ਨਾ ਮਾਲੁ॥ ਖਉਫ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ॥' ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਵਾਸੀ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਭਰਨਗੇ, ਨਾ ਹੀ ਖੱਫ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣਗੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਤਰਸ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣ ਕੇ ਖੈਰਾਤ ਲੈ ਕੇ ਜਿੰਦਗੀ ਕੱਢਣਗੇ। ਉਹ ਗਰਜ਼ਾਂ ਪਿੱਛੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਲੋਲਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਗੇ, ਖੁਦ ਨਸੀਬ ਬਣਾਉਣਗੇ ਹੱਥੀ ਕਿਰਤ ਕਰ ਕੇ। ਬੋਗਮਪੁਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਿਪਰਵਾਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਬੋਗਮ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿਚ ਨਫਰਤ ਨਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਕੋਈ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਤਾਂ ਭਰਾ ਹੋਣਗੇ।

ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਦੇ ਇਸ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਆਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਹੜੀ ਢੁੱਚਰ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਤਾਂ ਨੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮੋਹਰੇ ਨਾ ਡਾਹੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ! ਉਹ ਤੁਰ ਪਿਆ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ

ਲੰਮੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ 'ਤੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਕਰੇ ਮਾਰਦਾ ਕਿ ਬਣ ਜਾਓ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਵਾਸੀ। ਇਹਦੇ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਉਹਨੂੰ ਕੈਦੀ ਬਣ ਕੇ ਚੱਕੀ ਵੀ ਪੀਹਣੀ ਪਈ ਪਰ ਬਾਬਾ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਹਟਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਡਟ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦ ਨਾ ਆਇਆ॥'

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਨੇ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਸਿਰਜਣਾ, ਉਹਨੂੰ ਦੋ ਵੰਡੀਆਂ ਆਫ਼ਤਾਂ ਨੇ ਘੇਰਨਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ, ਤੇ ਦੂਜੀ ਮੌਕੇ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ। ਤਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਰਾਜੇ ਸੀਹ ਮੁਕਦਮ ਕੁਤੇ॥' ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਤਾਕਤਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਫਿਰ ਇਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪਰਲੋ ਵਰਗੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵੀ

ਵਰਜ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ। ਪਾਣੀ ਲਈ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਖੂਹ ਪੁਟਵਾਏ, ਬਾਉਲੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਬਾਗ ਲਵਾਏ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ। ਮਦਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹੇ। ਸਰਬ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਲਈ ਸਰੋਵਰ ਬਣਵਾਏ। ਲੰਗਰ ਚਲਾਏ। ਦਾਨ ਦਾ ਪੈਸਾ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।...ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ? ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਸਿਰਜਣ ਵੱਲ ਤੁਰੇ ਸਨ ਜਿਹੜਾ ਪੁਜਾਰੀ ਤੇ ਹਾਕਮ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਉਂਦਾ; ਤੇ ਸੱਚ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ।

ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਦਤ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਹਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਖੀ ਵੀ ਕਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਤੇ ਰਾਖੀ ਤਾਂ ਹੀ ਮੁਮਕਿਨ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਕੋਲ ਰੱਖੀਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਨਹੀਂ ਲਾਈ, ਪਈ ਤੂੰ ਰਾਖੀ ਕਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਦੋ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਪਹਿਨ ਕੇ ਰਾਖੀ ਦਾ ਬੀਤਾ ਚੁੱਕਿਆ। ਉਹ ਇਥੇ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਦਿੱਲੀ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਤਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁ-ਚਾਲਾਂ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਨੂੰ ਢਾਲ ਰਹੇ ਹੋ ਉਹਦੀ ਹਰ ਵਕਤ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਹੁਣ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੱਚਾ ਤਖ਼ਤ 'ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ' ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੰਗਰ ਸੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਰਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਦਈਆਂ ਨੂੰ, ਕਿ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਹੁਣ ਅੱਗਿਉਂ ਨਿਹੱਥਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਫਿਰ ਅਣਚਾਹੀਆਂ ਚਾਰ ਜੰਗਾਂ ਵੀ ਲੜਨੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕੈਦ ਵੀ

ਹੋਣਾ ਪੈ ਗਿਆ ਪਰ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਦਾ ਤਾਅਮੱਠਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ।

ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜਦ ਗੁਰਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਸਾਂ-ਵੰਸ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਬੇਦੀਆਂ, ਤ੍ਰੇਹਨਾਂ ਅਤੇ ਭੱਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਹਿਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਰਜ ਗਏ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂਡੰਮ ਚਲਾ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਨੂੰ ਢਾਲ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਅਤੇ ਰਾਮ ਰਾਜੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਲਾਈ ਸੋ ਲਾਈ, ਆਹ ਗੁਰੂ ਕੁਲਾਂ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਰਹੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਿਥੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿਗੂਾ ਵੀ ਨਾ ਪਵੇ, ਤੇ

ਗੁਰੂਡੰਮੀਏ ਵੀ ਨੇੜੇ ਨਾ ਲੱਗ ਸਕਣ। ਜਿਥੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਲਾਏ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖੱਫ ਦੇ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਿਧਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਗਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਤੱਕ ਲਿਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ; ਤਾਂ ਹੀ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਵਾਸੀ ਬਣ ਸਕਾਂਗੇ। ਸੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡ ਮਾਖੋਵਾਲ (ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਖਰੀਦਿਆ। ਇਹ ਥਾਂ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਤੇ ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਅੱਗੇ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਉਹੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਰਿਹਾ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਉਂਜ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਖਾਰ ਖਾ ਗਏ। ਇਹੋ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਇਕ ਵਾਰ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਸਿਰਜਿਆ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਣ, ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਣ ਤੇ ਨਿਓਟਿਆਂ ਨੂੰ ਓਟ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਈ। 'ਅਬ ਮੋਹਿ ਖੂਬ ਵਤਨ ਗਹ ਪਾਈ॥ ਉਹਾਂ ਖੈਰਿ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ॥' ਇਹਦੀ ਧਾਂਕ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਉਥੋਂ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਸਤਾਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲੈਣ 'ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਦੀ ਲੋਅ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਦਿਸੀ। ਉਹ ਆਣ ਫਰਿਆਦੀ ਹੋਏ ਤੇ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਦਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ਖੁਦ ਤੁਰ ਪਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੱਫ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ, ਤੇ ਜਾ ਕਟਵਾਇਆ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸੀਸ, ਤਾਂ ਕਿ ਬੋਗਮਪੁਰਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇ।

ਨੌਂ ਸਾਲ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਉਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਸੇਧ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆ ਗਈ। ਉਮੀਦ ਤੋਂ ਉਲਟ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਵਾਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਾਣਨ ਦੀ ਤਾਂਘ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ, ਆਪਣੇ ਜਿਹਨ ਵਿਚ ਇਸ ਕਦਰ ਕਬੂਲੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਹੀ ਜੰਝੂ ਧਾਰਕ ਹਿੰਦੂ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਵਧੀਕੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅਣਗੋਲਿਆ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦਾਨਾ ਸੁਭਾਅ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਤਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤਿਉ ਤਿਉ ਸੈਲ ਕਰਹਿ ਜਿਉ ਭਾਵੈ॥ ਮਰਹਮ ਮਹਲ ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ॥' ਮੁਤਾਬਕ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਟ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਕਲਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੋਲ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇਹ ਅਹਿਸਾਨ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਕਿ ਇਸੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਗੁੰਦਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਰ ਕੰਮ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਭਤਕਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਖਾਲਸਈ ਜਲੌਅ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਝੱਲਿਆ ਗਿਆ, ਤੇ ਨਾ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰੁਧ ਇਸ ਕਦਰ ਉਲਾਰ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਸਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਘੇਰ ਕੇ, ਪਰ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਵਾਲੇ ਇਸ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਸਨ। ਫਿਰ ਵਾਹ ਚੱਲਦੀ ਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਆਪਣੀ ਔਕਾਤ 'ਤੇ ਆ ਗਏ। ਖਾ ਲਈਆਂ ਝੁਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ, ਤੇ ਫਿਰ ਮੁੱਕਰ ਗਏ ਵਾਅਦਿਆਂ ਤੋਂ; ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਖਾਲੀ ਕਰ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਕੋਈ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਬੇਇਤਬਾਰੇ ਨਿਕਲੇ। ਘੇਰ ਲਿਆ ਗੁਰੂ ਦੀ ਵਹੀਰ ਨੂੰ ਸਿਰਸਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ। ਵਿਛੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ।

ਖਰੀ ਗੱਲ

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਜੰਗ ਕਿਸੇ ਮਕਸਦ ਲਈ ਲੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਹੀ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੰਗ ਕਿਉਂ ਲੜੀ? ਕਿਉਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਸਿੱਖ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ? ਇਸ ਜੰਗ ਪਿੱਛੇ ਤਾਂ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕਾਰਨ ਸੀ ਇਕੋ, ਕਿ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਵਾਸੀ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ। ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਨਵਾਬ ਨੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ! ਗੁਨਾਹ ਸੀ ਤਾਂ ਬੱਸ ਇਹੋ, ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਬਾਪ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸਨ ਜਿਹੜਾ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਦਾ ਰਾਖਾ ਸੀ। ਬੱਸ, ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣਾ ਦਿੱਤੇ। ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ, ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ 'ਬੋਗਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ' ਲਈ। ਆਪਣੇ ਹੀ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਚੀਰ ਕੇ ਦਿਲ, ਕੱਢ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪੁਆਉਣਾ ਪਿਆ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ। ਖੱਫ ਲਾਹ ਕੇ ਗਰਜ ਮਾਰਨੀ ਪਈ ਬਾਬਾ ਬੋਤਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗਰਜਾ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗਰ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਖੁੰਡੇ ਫੜ ਕੇ, ਕਿ ਆਹ ਖੜ੍ਹੇ ਆ ਬੋਗਮਪੁਰ ਦੇ ਵਾਸੀ, ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਤਾਂ ਟੱਕਰੋ!

ਜਦੋਂ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਵੱਲੋਂ ਉਚਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਿਪਰਵਾਦ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵੱਢਣ ਲੱਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਇਸ ਬਿਪਰਵਾਦ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸਿਰ ਝੁਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤਮਾਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਭਰੀ ਜੰਗ ਵਿੱਢੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਖੁੰਝਣ ਦਿੰਦਾ ਜਦੋਂ ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਕਦੀ ਇਹ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛਿਉਂ ਵਾਰ ਕਰਦਾ, ਤੇ ਕਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਕੇ। ਕਦੀ ਇਹ ਸੰਤਾਂ ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਬਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਸਜਿਆ ਬੈਠਾ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਇਕ ਜਾਤ ਬਹਾਦਰੀ (ਭਾਵੇਂ ਉਹਨੂੰ ਇਸ ਬਿਪਰਵਾਦ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਨੀਚ ਗਰਦਾਨਿਆ ਹੋਇਆ) ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਕਿ ਬੋਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਅਰਥ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ। ਜਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਵਾਇਆ ਹੋਵੇ, ਉਸ 'ਤੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਿੱਦਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਖੂਬੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਤੁੜਵਾਉਣੀ ਇਹਦੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।
 ਭਾਰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸੱਤ ਦਹਾਕੇ ਹੋ ਗਏ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕਰਾਜੀ ਮੁਲਕ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਥੇ ਵਸਦੀ ਹਰ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਖੋਫ ਵਿਚ ਜੀਅ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਲਿਤ ਕਹਾਉਂਦੇ ਲੋਕ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਰਣਬੀਰ ਸੈਨਾਵਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਗੁੰਡਾ ਫੌਰਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਲਿਤਾਂ ਖਿਲਾਫ ਹੀ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਨੇ ਮਨੁੱਖਵਾਦ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਛੱਡੀ ਨਹੀਂ, ਬਸ ਫੇਰ-ਬਦਲ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦਲਿਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀਮਤ ਜਿਹੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਅਹਿਸਾਨ ਜਤਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਤਰਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਰਿਆਇਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਵਿਚੋਂ ਹੋ ਪਰ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਤਰਸ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਨਾ ਹੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ

ਬੇਗਮ ਪੁਰੇ ਵਿਚ। ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰ ਤਬਕਾ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਹੇਠ ਬੈਠਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖਵਾਦ ਪਰੋ ਖੜਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 20 ਲੱਖ ਮੰਦਿਰ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੀ 100 ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਜੇ ਇਕ ਮੰਦਿਰ ਪਿੱਛੇ 5 ਪੁਜਾਰੀ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲੀਏ, ਤਾਂ ਗਿਣਤੀ ਇਕ ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਇਕ ਕਰੋੜ ਪਤਾ ਕੌਣ ਹਨ? ਪੁਸ਼ਤੋਨੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ਭਲਾ ਕੀ ਲੋੜ ਪਈ ਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਜਿੱਥੇ ਸਿਰਫ ਬੱਝੀ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ? ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਇਤਨੀ ਵੱਡੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੈਲਿੰਜ ਨਹੀਂ। ਆਹ ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਵਾਲੀ ਬੁਰਕੀ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਮੁਲਕ ਲੜਾ ਮਾਰਿਆ। ਬੇਗਮ ਪੁਰਾ ਸਾਨੂੰ

ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਲੁੱਟ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਹੀ ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ। ਹਕੀਕਤ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਸੀ ਤਾਂ ਤਕਰੀਬਨ ਖਾਲੀ ਹੱਥੀਂ ਹੀ ਸੀਗੇ। ਫਿਰ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹੜੀ ਰਿਜ਼ਰਵੇਸ਼ਨ ਸੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ? ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਕਿਰਤ ਰਾਹੀਂ।
 ਸਥਾਪਤੀ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨੀ ਬੜੀ ਹਿੰਮਤ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਗਰਾ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਲਿਤਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਬਣ ਕੇ ਛੇ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨੁੱਖਵਾਦ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਲਾਇਆ। ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਵੀ ਇਹ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਬਕੇ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਵਿਰੁਧ ਉਠੀਏ, ਤਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣੇ ਸ਼ੋਭਦੇ ਹਨ। ਆਪਾਂ ਜਿਸ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਅੱਜ ਵੀ

ਸਟੇਟ ਹਰ ਹਰਬਾ ਵਰਤਦੀ ਹੈ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬੋਲ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦਾ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਏ ਅਖੰਡਤਾ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਮਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਫੌਜ ਕੋਲੋਂ ਉਥੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਬੇਪਤੀ ਵੀ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਛਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਤਾਂ ਵੱਖਵਾਦ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ੇ ਆਪਣੇ ਸੋਮਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਆ। ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਗਰ ਪੈ ਗਈ ਗਰੀਨ ਹੰਟ ਵਰਗੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰ ਕੇ? ਮਨੀਪੁਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ? ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਚੁੱਕੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ? ਕਿਉਂ ਸਜ਼ਾ ਅਧੀਨ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਨੀਮ ਪਾਗਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ? ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਡਰੋਗ ਸਮਗਲਿੰਗ ਵਾਲਾ

ਸੂਬਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜੁਆਨੀ ਨੂੰ ਖੋਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਉਂ ਹਾਕਮ ਬਣਨ ਭਲਾ? ਜੇ ਆਪਾਂ ਚੁੱਪ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੇਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੇ, ਤੇ ਸਾਡੇ ਬੇਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਸਾਥੋਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਇਹ ਤਵੱਕੋ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਇਥੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਇਕ ਹਦੀਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ, ਤੁਸੀਂ ਹੱਥੀਂ ਜਾ ਕੇ ਰੋਕੋ। ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਕਰ ਸਕੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲੋ; ਤੇ ਜੇ ਇਹ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੋ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਹਨੂੰ ਮਾਤਾ ਕਹੋ; ਪਰ ਪਵਿੱਤਰ ਕੁਰਾਨ ਤੀਜੀ ਕਿਸਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਰਮੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ।
 ਆਓ! ਆਪਾਂ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ, ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਕਾਇਮ ਕਰ ਕੇ ਬੇਗਮ ਪੁਰੇ ਦੇ ਵਾਸੀ ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣੀਏ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਲਈਏ।

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਵਤਾਰ 'ਜਨ ਸੰਘ' ਤੇ 'ਹਿੰਦੂ ਮਹਾ ਸਭਾ' ਜਿਹੀਆਂ ਭਗਵੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਹਿੰਦੀ, ਹਿੰਦੂ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਘੜਨ ਵਾਲਾ ਹਿੰਦੀ ਲੇਖਕ ਪਰਤਾਪ ਨਰਾਇਣ ਮਿਸ਼ਰਾ (1856-1894) ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਅਰੇ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਘਟਗਿਣਤੀਆਂ 'ਤੇ ਹਿੰਦੁਵਾਦ ਦੇ ਇਕ ਖਾਸ ਰੂਪ ਨੂੰ ਠੋਸਣਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦਿਆਏ ਜਾਣ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਗਦਾ ਰਿਹਾ। ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹੁਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰ ਹਿੰਦੁਵਾਦੀ ਪੈਂਤੜਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਹਿੰਦੁਵਾਦ ਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਖੂਬ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਗਿਆ। ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੇ 72ਵਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਵਾਲੇ ਗੇਟ ਵਲੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਸੜਕ ਪਾਰ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਦੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਉਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਚੌਂਕ ਹੀ ਗਿਆ, "ਗਰਵ ਸੇ ਕਹੋ ਕਿ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਹੈ।" ਮੇਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਗਰਵ ਨਾਲ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ ਸੀ? ਕੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੂ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ? ਨਾਲੋਂ ਬੇਲੋੜਾ ਧੌਣ ਅਕਤਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀ ਸੁਨਖਤ ਦੱਸ ਕੇ ਧੌਸ ਜਮਾਉਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ? ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਨੇ ਬਜਾ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ,

ਸਿੱਖਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵਿਚ ਰੱਬ ਝੁੰਡਦਾ ਫਿਰਦਾ ਮੇਰਾ ਬੰਦਾ ਕਿਧਰ ਗਿਆ? ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬੰਦੇ ਵਜੋਂ ਸੁਨਖਤ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਨਖਤ ਉਪਰ ਵਧੇਰੇ ਬਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਹਰ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਬਾਰੇ ਜੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਖਣ ਲਈ ਅੱਜ ਕਲਮ ਚੁਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਜਿਸ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ 'ਤੇ ਫ਼ਖਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਵੇਦ, ਸ਼ਾਸਤਰ, ਪੁਰਾਣ, ਰਾਮਾਇਣ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ 'ਹਿੰਦੂ' ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਘੜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਸਿਧਾ ਜਿਹਾ ਸਿੱਟਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਹਾਉਂਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ!

ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ 'ਹਿੰਦ' ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਫਾਰਸ/ਅਰਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੋਂ ਆਏ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਬੋਧੇ ਹੋਏ' ਸ਼ਬਦ ਭਾਰਤ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰ ਖਿੱਤੇ ਮੱਥੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਏ ਬਲਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ ਦੇ ਮੁੱਢ-ਕਦੀਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਹੈ, "ਹਿੰਦੂ-(ਸਿੰਧ) ਨਦੀ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ, ਜੋ ਆਰਯ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸੇ, ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, 2. ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਹਿੰਦੂ ਪਦ ਦੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵਯਾਖਿਆ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਸਮਰਥਾ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਹਰ ਹੈ...।" ਸੋ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜੁਗਾਂ ਤੋਂ ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ

ਹਿੰਦੀ, ਹਿੰਦੂ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ

ਸਾਡੇ ਸਥਾਈ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ਼ ਵਿਗਿਆਨੀ ਤੇ ਨਿਰੁਕਤ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ ਦਾ ਇਹ ਲੇਖ ਕੁਝ ਅਰਸਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ, ਹਿੰਦੂ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲੇਖ ਦੁਬਾਰਾ ਛਾਪਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਲੇਖ ਦੁਬਾਰਾ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਜਾਂ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਨ। ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਇਥੋਂ ਦੀ ਕਾਢ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਤਾਂ ਭਾਰਤਵਰਸ਼ ਜਾਂ ਜੰਬੂਦੇਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਇੰਡੀਆ ਤੇ ਭਾਰਤ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਜਹਾਂ ਸੇ ਅੱਛਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਹਿੰਦ ਸ਼ਬਦ 'ਸਿੰਧ' (ਦਰਿਆ) ਦਾ ਫਾਰਸੀ/ਅਰਬੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ 'ਸ' ਧੁਨੀ 'ਹ'

ਉਤੇ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦਾ ਸਾਮਰਾਜ ਫੈਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਤੁਰਕ ਸੁਲਤਾਨ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਹਿੰਦ ਸ਼ਬਦ ਖੂਬ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਦੋਂ ਹਿੰਦੀ, ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ ਨਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ। ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਅਤੇ 'ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ' ਮੁਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਹਾਕਿਮਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਿਚ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਢੇਰ ਫਰਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦ

ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 'ਸਪਤਾਰ' ਦਾ 'ਹਫਤਾ' ਹੋਇਆ। ਤੇਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਫਾਰਸੀ ਸੂਫੀ ਕਵੀ ਰੂਮੀ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਿਅਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਬੀ ਲੋਕ ਹਿੰਦ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਫਰਕ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਕਿਫ ਸਨ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਸਹੀ ਹਿੰਦੀ ਤਰੀਕਾ, ਸਿੰਧੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਹੀ ਹੈ ਸਿੰਧੀ ਤਰੀਕਾ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਅਰਬ-ਫਾਰਸ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਢੇਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਬੰਧ ਸਨ। 8ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅਰਬ ਦੇ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਕਾਸਿਮ ਨੇ ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਫਤਿਹ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ

ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥਕ ਬਣਦਾ ਗਿਆ। ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਯੂਰਪੀ ਲੋਕ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਮਧ ਕਾਲ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਾਫੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਤੁਰਕ ਤਰੀਕਤਿ ਜਾਨੀਐ ਹਿੰਦੂ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ॥ -ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਹਿੰਦੂ ਅੰਨਾ ਤੁਰਕੂ ਕਾਣਾ॥ -ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ

ਧਿਆਨ ਦਿਓ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਰਕ (ਮੁਸਲਮਾਨ) ਨਾਲ ਟਕਰਾਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹੀ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਡੁਲੂ ਡੁਲੂ ਪੈਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਬਾਬਰਵਾਈ ਤੋਂ ਭਲੀ ਭਾਤ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, "ਖੁਰਾਸਾਨ ਖੁਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ॥" ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਦਮ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਅੱਜ 'ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਨੂੰ ਹਿਕਾਰਤ ਨਾਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਵਾਸੀ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕ।

ਪਰ ਕੁਝ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੁਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ, ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਦਖਣੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਪਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਜਦ 'ਜੰਗ ਹਿੰਦ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ' ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਥੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ, ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਇਸੇ ਖਿੱਤੇ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਤਨਜ਼ ਭਰੀ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇਕ ਅਖੰਡ ਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਕਥਿਤ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੂਚੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸ਼ਾਸਨ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਇਆ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਏਕਤਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ, ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਕੇ ਇਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਪਰੋ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਹਿੰਦੂ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭਾਰਤੀ/ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਰੂਪ 'ਹਿੰਦੁਸਥਾਨ' ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥ 'ਬ੍ਰਹਿਸਪਤੀ ਆਗਮ' ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿਮਾਲਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋ ਕੇ ਇੰਦੂ ਸਰੋਵਰ (ਹਿੰਦ ਮਹਾਸਾਗਰ) ਤਕ ਇਹ ਦੇਵ ਨਿਰਮਿਤ ਦੇਸ਼ ਹਿੰਦੁਸਥਾਨ ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਲੇ 'ਸਤਾਨ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰ ਲਈਏ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ 'ਸਥਾਨ' ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਈਰਾਨੀ ਤੇ ਅਲਤਾਇਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪਿੱਛੇ 'ਸਤਾਨ' ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਕਜ਼ਾਕਿਸਤਾਨ, ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ, ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ, ਕਿਰਗਿਜ਼ਸਤਾਨ, ਤੁਰਕਮੇਨਿਸਤਾਨ, ਨਖਲਿਸਤਾਨ ਆਦਿ। 'ਸਤਾਨ' ਅਤੇ 'ਸਥਾਨ' ਸ਼ਬਦ ਸੁਜਾਤੀ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਅਰਥ ਜਗ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਰੋਪੀ

**ਸ਼ਬਦ
ਝਰੋਖਾ**

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-259-9353

ਮੂਲ 'ਸਟਾ' ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹਿੰਦ-ਯੂਰਪੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬੋਲਮਾਰ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਥਿਰਤਾ ਜਾਂ ਖੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਸਥਿਰ, ਸਥਿਤੀ, ਸਥਾਨ ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ stand, station, stet, assist, stay ਤੋਂ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਫਿਰ ਕਦੇ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਿੰਧ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਿੰਦ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ-ਦਰਿਆ, ਪਾਣੀ, ਸਾਗਰ। ਸਪਤ-ਸਿੰਧੂ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਸੱਤ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਿੰਧ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਦਰਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਂ ਵਜੋਂ ਵੀ ਰੂੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿੰਧ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਧਾਤੂ 'ਸਿਧ' ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਵਗਣਾ ਹੋਇਆ। ਕਹਾਵਤ ਹੈ, 'ਦਰਿਆ ਸਿੰਧ ਕੰਜਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਹੈ' ਅਰਥਾਤ ਚੰਚਲ ਹੈ। ਸੋਧਾ ਲੂਣ ਸਿੰਧ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਅਰਬੀ-ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਦਵਾਣਾ ਮੁਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਹਿੰਦ ਦਾ ਖਾਣਾ', ਹਦਵਾਣਾ=ਹਿੰਦ+ਵਾਣਾ (ਅੰਨ ਦਾ ਸੁਜਾਤੀ)। ਇਮਲੀ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ tamarind ਦੀ ਦਿਲਚਸਪ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਜਦ ਅਰਬ ਵਪਾਰੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਇਮਲੀ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਸੁੱਕੀ ਖਜੂਰ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਧਰ ਦਿੱਤਾ 'ਤਮਰ ਉਲ ਹਿੰਦ' ਅਰਥਾਤ ਭਾਰਤੀ ਖਜੂਰ। ਅਰਬੀ ਵਿਚ ਤਮਰ ਦਾ ਅਰਥ ਖਜੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਮਰ ਉਲ ਹਿੰਦ ਜਦ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਬਣ ਗਿਆ ਟੈਮਾਰਿੰਡ tamarind.

ਯੂਨਾਨ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਜਿੱਤਣ ਆਇਆ ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੁੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਯੂਨਾਨੀ (ਗਰੀਕ) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਿੰਧ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਗਰੀਕ ਰੂਪ ਇੰਡੋ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਰਥਾਤ 'ਸ' ਧੁਨੀ 'ਏ' ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਇਸੇ ਤੋਂ ਯੂਰਪੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦ ਲਈ 'ਇੰਡੀਆ' ਜਿਹੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਏ। ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਮੈਗਸਥੀਨਿਜ਼ ਨੇ ਈਸਵੀ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ Indica ਨਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਡੀਆ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਸਾਮਰਾਜੀਆਂ ਨੇ ਬੋਧਿਆ ਜੋ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਇਜ਼ਮ ਸ਼ਬਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1830 ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ। ਨੀਲ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ indigo ਸ਼ਬਦ ਵੀ ind ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਪੌਦੇ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕੀ ਵਿਅੰਗ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਈਸਾਈਆਂ 'ਤੇ ਧੌਸ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਆਈਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ!

ਚਰਚਾ-ਦਰ-ਚਰਚਾ

ਆਵਾਗਵਣ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸੁਪਨਸਾਜ਼ੀ ਦੇ ਖਤਰੇ

ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼

ਰੂਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਆਗੂ ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਬਾਰੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਛਾਪੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਛਪੇ ਇਕ ਲੇਖ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਉਤੇ ਬੜੇ ਤਿੱਖੇ ਵਿਅੰਗ-ਬਾਣ ਚਲਾਏ ਸਨ। ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਨੇ ਲੰਮਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ-ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਕੋਣ ਤੋਂ ਕਈ ਨੁਕਤਾ-ਨਿਗੂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਚੱਲੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਭੇੜਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਭਰਪੂਰ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਚੱਲੀਆਂ ਅਹਿਮ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸੁਹਾਵਣੀ ਬਣਾਉਣ ਵੱਲ ਸੇਧਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੱਲ (ਕੈਨੇਡਾ) ਫੋਨ: 647-982-6091

ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਡੇਢ ਵਰ੍ਹੇ ਲਗਾਤਾਰ ਫੋਨ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂ ਆਖਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੰਮ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸ਼ਾਇਦ ਬਾਬੁ ਬੀ ਨਿਭਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਹਣੀ ਲੱਗੀ ਹੈ- ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿਦਤ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਕਰਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਖਾਤਰ ਵਿੱਤ ਮੁਤਾਬਕ ਪੜ੍ਹਨ, ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੁਹੱਬਤ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਤ ਬਾਰੇ ਦਿਨ ਵਿਚੋਂ 16-16 ਘੰਟੇ ਆਪਣੇ ਯਾਰਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਜਜ਼ਬੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਇਹੋ ਭਾਵਨਾ ਕਮਿਊਨਿਕੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ, ਵਰ੍ਹੇ ਛਿਮਾਰੀ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਵੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਂ ਜਾਹਰ ਤੇ ਲੁਕਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਖਤ ਮਾਤਰ ਹੀ ਸਨ।

ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਦਾ ਇਸ ਲੇਖ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਰੂਸੀ ਚਿੰਤਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਦਾਸਤੋਵਸਕੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾ ਆ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਸੱਲੀ ਭਲਾ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੰਕਾ ਸਮੇਤ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਕਈ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਫੋਨ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹੀ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ 'ਲਵ ਐਂਡ ਕੈਪੀਟਲ' ਜਾਂ ਪ੍ਰੋ. ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ 'ਕਰਾਇਸਿਸ ਆਫ ਸੋਸ਼ਲਿਜ਼ਮ' ਉਹ ਕਿੱਥੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਤੋਹਫਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਫੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਇਨਾਮ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਕੈਲਗਰੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਮਿੱਤਰ ਅਮਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਮਰੇਡ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਦਾ ਦੋਹਤਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੈਬਰੀਲ ਦੀ 'ਲਵ ਐਂਡ ਕੈਪੀਟਲ' ਸਚਮੁਚ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰੇ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕੀਮਤੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜਲਵਾ ਉਜਾਗਰ ਉਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ ਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਾਲਿਨ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਬੰਨ੍ਹ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਫੋਨ ਉਪਰ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਸਵੈ-ਵਿਅੰਗ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਹਸਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਕੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਤਾਲਿਨ ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਕੀ ਚੰਦ ਚਾੜ੍ਹੇ! ਅਮਰਪ੍ਰੀਤ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਅਧੀਨ ਆਏ '84' ਨਾਂ ਫਜ਼ੂਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਰਬ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਸੰਕੇਤਕ ਅਹਿਮੀਅਤ ਵਾਲੇ ਲੱਗੇ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਤੱਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਸੀਹੀ ਆਏ, ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਜਹਾਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਜਿਸ-ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਤਕ ਵਰਤਾਏ, ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹਨ ਅਤੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚੰਦ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕੌਮੀਸਾਰਾਂ ਨੇ ਚਾੜ੍ਹੇ, ਉਹ ਅਸੀਂ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਮੁਜਾਹਿਦ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਲੋਕ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਸਵਰਗ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਜੂਝ ਮਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੀ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਲੜੀ ਮਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਕਹਾਣੀ ਉਲਟ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਤਵੱਕੋ ਮਹਿਜ਼ ਇਤਨੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋ-ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਤਹੱਈਆ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲੱਗੀ ਜਾਣ, ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕੱਢ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੋਰ

ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਿਦਤ ਨਾਲ ਨਿਹਾਰਨ ਲਈ ਬੱਸ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ, ਕੀ ਕੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਕਿਉਂ ਕਰੀ ਗਏ ਹਨ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਸੁਹੱਪਣ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੇ ਪੂਰੀ ਆਸਥਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਥਾਪਤੀ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ 'ਚ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ 'ਸਬਕਾਂ' ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿੱਤ ਤੇ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਚੌਕਸ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਇਥੇ ਕ੍ਰਿਸਟੀਅਨ ਮੇਅਰ ਦੀ ਸਾਲ 1982 'ਚ ਛਪੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਇਰਤਾ ਜਰਨੈਲ ਜੂਲੀਅਸ ਸੀਜ਼ਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੀਜ਼ਰ, ਜਨਰਲ ਪੌਪੋਈ, ਕੋਟੋ ਅਤੇ ਸਿਸਰੋ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਫਤਾਰਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਜੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੰਦਾ ਅਸ-ਅਸ ਕਰ ਉਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦਾਨਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਬਰਬਾਦੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਈ।

ਸੀਜ਼ਰ ਗਾਲ (ਅਜੋਕਾ ਫਰਾਂਸ) ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੋਮਨ ਸੈਨੇਟ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਖੁਦ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਬਣ ਬੈਠਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੀਜ਼ਰ ਨੂੰ ਸੈਨੇਟਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਰਮ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾ-ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਇਤਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੈਨੇਟ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੀਜ਼ਰ ਨੂੰ ਰਾਹ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪੌਪੋਈ ਨਾਂ ਦੇ ਰੋਮਨ ਜਗਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮਹਾਂ ਜਰਨੈਲ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਬਦਨਸੀਬ ਘਰੋਗੀ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਵਜ੍ਹਾ ਹੀ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਸੀਜ਼ਰ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਕਟ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਸਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।...ਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ ਦਾ ਜੂਲੀਅਸ ਸੀਜ਼ਰ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਮਕਾਲੀ ਰੋਮਨ ਜਗਤ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਇਨਸਾਨ ਬਰੂਟਸ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੀ ਜੰਗ ਵੀ ਸਿਰੋ ਦੀ ਐਬਸਰਡ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਚਲੇ ਉਸ ਦਾ ਫਿਰ ਵੀ ਬੋੜਾ ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਸਿਰੋ ਦੀ ਬੋਸਿਰ-ਪੈਰ ਜੰਗ ਸੀਜ਼ਰ ਵਰਗਾ ਮਹਾਨ ਜਰਨੈਲ ਪੌਪੋਈ ਵਰਗੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮਿੱਤਰ ਵਿਰੁਧ ਲੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤੱਤ ਸਾਰ ਦਾ ਪਤਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਕੋਟੋ ਵਰਗਾ ਰੋਮਨ ਜਗਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ਸਵੀ ਸੈਨੇਟਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੀਜ਼ਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਬਰੂਟਸ ਨੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਹੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ, ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਹੀ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਰੂਟਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਆਹੁਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਭ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕਰੀਬ 20 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਇਤਹਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ ਉਸ ਬਾਰੇ ਪਲੂਟਾਰਕ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਬਿਰਤਾਂਤ ਉਹ ਖੁਦ ਪੜ੍ਹਨ, ਆਤਮਾ

ਪੁਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਸੁੰਨ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਨ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸਿਸਰੋ ਸਦਾ ਹੀ ਸੀਜ਼ਰ ਦੀਆਂ ਪੁਜੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮਰਦੇ ਦਮ ਤੱਕ ਕਦੀ ਵੀ ਸੀਜ਼ਰ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਸਿਸਰੋ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਕ੍ਰਿਸਟੀਅਨ ਮੇਅਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਮੋਟੇ ਜਿਹੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀਜ਼ਰ ਦੀਆਂ 'ਆਪਣੀ ਸੋਭਾ ਖਾਤਰ' ਲੜੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 19,92,000 ਲੜਾਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਐਥਨੀ ਏਵਰਿਟ ਦੀ 'ਸਿਸਰੋ: ਲਾਈਫ ਐਂਡ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਰੋਮ' ਜ਼ ਗਰੇਟੈਸਟ ਪਾਲੀਟੀਸ਼ਨ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਰੈਡਮ ਹਾਊਸ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2003 ਵਿਚ ਛਾਪੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪੰਨਾ 228 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਵੇਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੂਲੀਅਸ ਸੀਜ਼ਰ ਮਿਸਰ ਦੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਤੂਬਰ 47 ਬੀ.ਸੀ., ਟਰੈਟਸ ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਚੇਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰੋਤੀਜੀਅਮ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਨਗਰ ਦੇ ਚੌਗਾਨ ਵਿਚ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਿਸਰੋ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਉਤਰਦਿਆਂ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵਿਰੋਧੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਕਾਮ ਤਕ ਅਗਲਾ ਸਫਰ ਪੈਦਲ ਹੀ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੀਜ਼ਰ, ਸਿਸਰੋ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਕਿੰਨੀ ਜਟਿਲ ਸੀ?

ਏਵਰਿਟ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਸਥਾਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਸ਼! ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਅਤੇ ਨਿਕੋਲਾਈ ਬੁਖਾਰਿਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਲੜਾਈ ਲੜਦਿਆਂ ਸਤਾਲਿਨ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ! ਮਹਾਨ ਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਸਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਹਾਨ ਰੋਮਨ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਿਥੇ ਹੈ? ਸੋ, ਹੁਣ ਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ। ਹਰਿੰਦਰ ਮਹਿਬੂਬ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈਡੋਗਰ ਅਤੇ ਦੈਰਿਦਾ ਵਰਗੇ ਮਹਾਂਚਿੰਤਕਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਗੱਲਾਂ

ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। 2010-11 ਵਿਚ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਾਰੇ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਵਿਚ ਅਰੰਭ ਹੋਈ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਰਾਗ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਲੈਦਿਆਂ ਦੋ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਲੇਖ ਲਿਖੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ 'ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਸਿੱਖ ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠਲਾ ਲੇਖ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ: ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਲੇਖ ਅੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲਹਿਰ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਰੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਾਂ। ਇਸ ਲੇਖ ਅੰਦਰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਪੱਧਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਧਾਈ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਰਵਿੰਦਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਜਿਸ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਿ. ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਪ੍ਰੋ. ਤਾਲਿਬ, ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਜੇ.ਐਸ. ਗਰੇਵਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ-ਪ੍ਰੋ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭਗਵਾਨ ਜੋਸ਼, ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਤੇਜਵੰਤ ਗਿੱਲ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ, ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ।

ਪ੍ਰੋ. ਮੰਡੇਰ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਰੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਨਾਲ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਣੈ, ਸਾਡੀ ਉਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਧੁਨੰਤਰ ਮੋਢੀ ਐਡਵਰਡ ਸਈਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਚਿੰਤਕ ਮਿਸ਼ੈਲ ਫੂਕੋ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕੋਈ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫੂਕੋ ਅਤੇ ਸਈਦ ਬਹੁਤ ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਕ ਸਨ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰੋਕਾਰ ਖਾਤਰ ਜਿਸ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਜੂਝੇ, ਉਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਸੱਚ ਦੀ ਖਾਤਰ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਛੰਨਾ ਪੀ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੁਕਰਾਤ ਦੇ ਸਹੀ ਵਾਰਸ ਸਨ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਇੰਤਹਾਪਸੰਦੀ ਦੇ ਖਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਆਪਣੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅਗਾਂਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਫੂਕੋ, ਐਡਵਰਡ ਸਈਦ ਜਾਂ

ਐਥਨੀ ਏਵਰਿਟ ਦੀ 'ਸਿਸਰੋ: ਲਾਈਫ ਐਂਡ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਰੋਮ' ਜ਼ ਗਰੇਟੈਸਟ ਪਾਲੀਟੀਸ਼ਨ' ਦੇ ਪੰਨਾ 228 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਵੇਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੂਲੀਅਸ ਸੀਜ਼ਰ ਮਿਸਰ ਦੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਤੂਬਰ 47 ਬੀ.ਸੀ., ਟਰੈਟਸ ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਚੇਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰੋਤੀਜੀਅਮ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਨਗਰ ਦੇ ਚੌਗਾਨ ਵਿਚ ਦੂਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਿਸਰੋ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਉਤਰਦਿਆਂ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵਿਰੋਧੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਕਾਮ ਤਕ ਅਗਲਾ ਸਫਰ ਤੁਰਦਿਆਂ ਹੀ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਇਹ ਵੀ ਅਫਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਜ਼ਰ, ਸਿਸਰੋ ਦਾ ਤਹਿ-ਦਿਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਲਾਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੀਜ਼ਰ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੰਪਲੈਕਸ ਸੀ, ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਜੈਸਚਰ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਸਥਾਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਸ਼! ਲਿਓਨ ਤ੍ਰਾਤਸਕੀ ਅਤੇ ਨਿਕੋਲਾਈ ਬੁਖਾਰਿਨ ਨਾਲ ਹੋਏ ਜਾਂ ਬੰਨੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਲੜਾਈ ਲੜਦਿਆਂ ਸਤਾਲਿਨ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਗੁਣ ਕਿਧਰੇ ਅੰਸ਼ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ !!

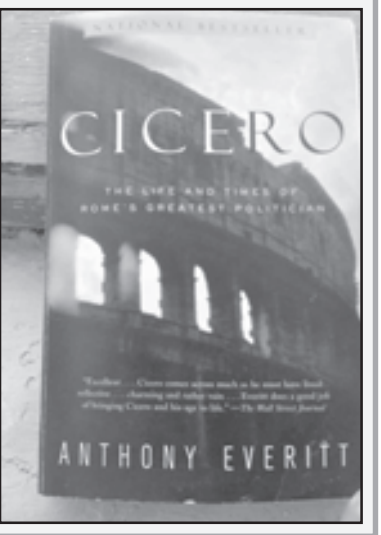
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਖੜ੍ਹੇ ਜਰਮਨ ਚਿੰਤਕ ਮਾਰਟਿਨ ਹਾਈਡੋਗਰ ਜਾਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਚਿੰਤਕ ਜਾਰਜ ਬਾਤਈ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਰੌਲਾ ਕੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਲੇਖ ਦਾ ਉਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇਕ-ਅੱਧ ਕੇਂਦਰੀ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਲਗਦੇ ਹੱਥ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ 15 ਜਨਵਰੀ 2011 ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਉਸ ਵਰਤਾਰੇ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੈਲੀ ਓਲੀਵਰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਪਸਾਰੇ ਦੇ ਬਸਤੀਕਰਨ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਦਸਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਇਕ ਗੁਲਾਮ ਜਾਂ ਸਬਜੈਕਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰੁਪੰਤਰਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਤਸਲੀਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੁੰਗੜੇ ਹੋਏ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਚਰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਆਖਰੀ ਚੋਣ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। (ਅਖੇ) ਅਜਿਹਾ ਮਾਨਸਿਕ ਧਰਾਤਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਯੂਰਪੀ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੇ ਲੋੜੀਂਦਾ ਲਕਸ਼ ਸੀ।'

ਇਸੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਸ਼ਰਨਦੀਪ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਜਾਂ ਅਕਾਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕਾਟਾ ਫੇਰ ਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ, ਬਿਰਤਾਂਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਜੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਰੂਪ ਅਜਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਸਿੱਖ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪੱਛਮੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। (ਅਖੇ) "ਨਿਰਲਜਤਾ ਨੂੰ ਰੂਪਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਉਘੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਤਾ ਇਸ (ਸ਼ਰਮਨਾਕ) ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਸਿਖਰ ਸੀ। (ਅਖੇ) ਇਹ ਸਿਰਫ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਈ ਹੋਈ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਿਆ ਗਿਆ ਪੈਂਤੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਸਿਰਫ ਨਾਂ ਦੇ ਹੀ ਅਕਾਲ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ-ਅਸਲ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਕਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤਹਿਤ ਚੱਲਣ ਲੱਗੀ ਸੀ...ਕੇਵਲ ਅਕਾਲ ਦੀ ਸਤਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਕੇ, ਵਕਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਕੂੜ ਦਾ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਰੂਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਫਤਿਹ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ ਮੰਨ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਅਟੱਲ ਨਿਸਚਾ ਰੱਖਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ (ਅ)ਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਤਸੱਵਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਬਾਹਰ ਸੀ।"

ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ, ਇਹ ਬੇਹੱਦ ਸੁੰਦਰ ਸਤਰਾਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਮੋ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਤਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਵੱਡੇ ਭਾਅ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕਾਂ ਅਤੇ 18ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਦਿਆਂ ਅਜਿਹੀ ਮਨੋਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੀ ਤਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ-ਦਰ-ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਹੈ। ਮਸਤੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਆਲਮ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਚਲੇ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਅਮਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਹੀ ਭਲੀ ਹੈ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਜਨਮੇ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਹੋਏ ਰੈਡੀਕਲ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਜਨਮਦਾਤੇ ਸਈਅਦ ਕੁਤਬ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਐਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਜ਼ਬਾ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦਾ ਦੂਤ: ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ

ਚੇਤਾ ਤੇ ਚਰਚਾ

ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਚਨਾ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੈਕਾਲਿਫ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵੱਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਾਰਨ ਅੱਧ-ਵਿਚਕਾਰੇ ਮੈਕਾਲਿਫ ਦੀ ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੁਛ ਲੰਮੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਰਚਨਾਕਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇ ਮੈਂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਕ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨੀ, ਦੋਵਾਂ ਭਾਂਤਾਂ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕਤਾ ਦਾ ਦੂਤ ਕਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿ ਨਾਭਾ ਦੇ ਰਾਜ

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ
ਫੋਨ: 01191-1165736868
bhullargs@gmail.com

ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੀ ਬਹੁਭਾਂਤੀ ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨ-ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਮਹਾਰਥੀ ਲੱਭ ਲੱਭ ਕੇ ਨਿੱਜੀ ਜਤਨਾਂ ਨਾਲ

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਰਚਿਤ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 13 ਅਪਰੈਲ 1930 ਨੂੰ ਛਪਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ' ਅਤੇ 'ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ 64263 ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਰਜ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਵਿਚਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਕੁਛ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਪੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹ ਹੀ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਲੇਖਕ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਿਥੋਂ ਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ, ਇਸ ਲੇਖ ਲੜੀ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਦੇਣ ਦਾ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਤੁਆਰਫ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲੜੀ ਦੇ ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਦੇਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਸੌਂਪਿਆ ਅਤੇ 1893 ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਨਾਜ਼ਮ ਬਾਪੇ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਜ਼ਿਲੇ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਾਮਤ ਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਨਾਜ਼ਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਹ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਉਤੇ ਵੀ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਉਚਾਈਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣਾ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਪਿਥੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਨਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਭਲਾ ਕਦੀ ਨਾ ਭੁੱਲੇ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਸੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਨੇ ਪਿੰਡਵਾਸੀਆਂ ਉਤੇ ਡੂੰਘੀ ਛਾਪ ਛੱਡੀ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ ਚੀਜ਼, ਨਵੀਂ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਜਾਂ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਬਣਦੇ, ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋੜਦੇ। ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵੱਖਰੀ ਚਰਚਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਤਕਨੀਕ ਤੇ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਹਾਂਗੇ।

ਬਿਨਾਂ-ਸੱਕ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਅਨਿਆਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਏਡੀ ਦੂਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਹ ਮਸ਼ੀਨ ਨਿਰੋਲ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ, ਭਾਵ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਲਾਈ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੈਸੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਲਾਉਣੇ-ਕਮਾਉਣੇ ਹੁੰਦੇ, ਨਾਭੇ ਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਕਦਰ ਸਾਡੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਦਾ ਅੰਗ ਹੁੰਦੀ, ਇਸ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਪਿੰਡ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਲਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸਾਈਕਲ

ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੀਲ-ਪੱਥਰ ਵਜੋਂ ਸਦੀਵੀ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਮਾਣ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ! ਇਕ ਤਾਂ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਤੇ ਫੇਰ ਲਾਈ ਵੀ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਅਮੋਲ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕੀ ਸੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਏਨੀ ਹੀ ਦਿਲਚਸਪ ਕਥਾ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਨਵੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਅੱਜ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭਾਵੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਧਾਰਨ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਬਣੀਆਂ ਰਹਿਣ ਮਗਰੋਂ ਵਕਤ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮਹੱਤਵ ਗੁਆ ਕੇ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਨਾਤੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਜੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਉਂਦ ਦਾ ਮਹੱਤਵ

ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣੀਆਂ ਆਪਬੀਤੀਆਂ ਬਾਲ ਉਮਰੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਬੜੀਆਂ ਦਿਲਚਸਪ ਲਗਦੀਆਂ। ਪਰ ਬਾਲ ਉਮਰੇ ਹੀ ਕਿਉਂ, ਅੱਜ ਚੇਤੇ ਕਰਿਆਂ ਕਿਹੜਾ ਘੱਟ ਮਨਮੋਹਕ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ! ਉਹ ਰਸ ਲੈ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਨਾ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਲਪਨਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ, ਬਹੁਤ ਮਗਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੀਆਂ, ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਂਗ ਸਾਮਰਤੱਖ ਦੇਖਦਾ। ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹੋਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਸਨ ਜੋ ਮੈਂ ਦੇਖੀਆਂ!

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਲਾਲਟੈਣ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਸਭ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਉਤੇ ਜਗਦੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਦੀਵੇ ਹੀ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਕਈ ਲੋਕ ਦੀਵੇ ਵਿਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਤੇਲ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਤੇ ਚਾਨਣ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਚੁੱਕਣਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅਪੀਏ-ਪਊਏ ਵਿਚ ਤੇਲ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਡਾਟ ਜਾਂ ਢੱਕਣ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਬੜੀ ਲੰਘਾ ਕੇ ਆਪਣੀ 'ਤਕਨੀਕੀ ਸਮਰੱਥਾ' ਸਾਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਪਹਿਲੀ ਲਾਲਟੈਣ ਆਈ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰੌਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਨਾਭੇ ਵਾਲੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦੀਵਾ ਲਿਆਏ ਹਨ ਜੋ ਹਵਾ ਨਾਲ ਵੀ ਬੁਝਦਾ ਨਹੀਂ! ਇਸ ਜਾਦੂਈ ਦੀਵੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਤਾਵਲੇਪਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ, ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋਏ ਤੋਂ ਦਿਖਾਵਾਂਗੇ। ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਸ਼ਾਮਲਾਟੀ ਥਾਂ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਤੱਕ ਵੀ ਖਾਲੀ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਜੁੜੀ ਭੀੜ ਸਾਹਮਣੇ ਉਚੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਖਲੋਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਛਿਣ ਨੂੰ ਵਧੀਕ ਜਾਦੂਈ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਲਾਲਟੈਣ ਸਲੱਘ ਦੇ ਸਿੰਗੜ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਹੋਰ ਉਚੀ ਚੁੱਕ ਦਿਤੀ। ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ, ਨਾਇਕਾ ਬਣੀ ਲਾਲਟੈਣ ਮੰਦ ਮੰਦ ਰੁਮਕਦੀ ਪੌਣ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਚਾਨਣ ਬਖੇਰਦੀ ਰਹੀ, ਨਾਇਕ ਬਣਿਆ ਲਾਲਟੈਣ ਵਾਲਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਚੰਬੇ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਛਿਣ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣੇ ਲੋਕ ਦੀਵੇ ਤੋਂ ਲਾਲਟੈਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਈ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਪਹਿਲ-ਪਲੇਠੇ ਦਰਸ਼ਕ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਰਹੇ!

ਦੂਜੀ ਆਉਂਦ ਤਵਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਸੀ। ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਤੇ ਉਤਾਵਲ ਦੀ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਭੀੜ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਵਸਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਉਹੋਂ ਕਹਾਣੀ ਫੇਰ ਦੁਹਰਾਈ ਗਈ। ਬੱਸ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮਸ਼ੀਨ ਮੇਜ਼ ਉਤੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਰੰਭਕ ਦੌਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਡੱਬਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤਵੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਅਜੇ ਸਾਧਾਰਨ-ਸੁਭਾਵਿਕ

ਤਵਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ

ਇਹਦੇ ਵਿਚ!" ਮਸ਼ੀਨ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕੁਛ ਵੀ ਬੋਲੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹਦੇ ਚਾਰੇ ਪੇਚ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਪਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਡੱਬਾ ਉਹਦੇ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਹਿੱਸੇ ਨਾਲ ਚਿੱਬੜੇ ਹੋਏ ਕੁਛ ਕਲ-ਪੁਰਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖਾਲੀ ਸੀ। ਕੁਛ ਲੋਕ ਹੱਸ ਪਏ ਪਰ ਲੱਖੂ ਅਜਿਹੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਹਾਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਟਿੱਚ ਸਮਝਦਿਆਂ ਉਹਦੇ ਪਿੱਠ ਮੋੜ ਕੇ ਪਰ੍ਹੇ ਹੁੰਦਾ ਪੂਰੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ, "ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੱਸ ਕਰ ਕੇ ਭੁਤ ਇਹਦੇ 'ਚ ਵਾੜੀ ਹੋਈ ਐ! ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਉਂ ਦੱਸੋ ਬਈ ਲੋਹਾ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲ ਪਊ!"

ਤੀਜਾ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਰੇਲ ਉਤੇ ਅਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਰੇਤਲੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਗੱਡੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ 'ਲੋਹੇ ਦਾ ਘੋੜਾ' ਸੀ। ਉਤਸੁਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਲਕੇ ਸਵੇਰੇ ਕਾਕਾ ਇਸ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੀ ਕੋਠੀ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਕੋਠੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮੈਂ ਮੈਕਾਲਿਫ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਰ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਕੋਹ ਵਾਟ ਦੂਰ ਸੀ। ਇਕੱਲੀ ਕੋਠੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਰਾਹ ਤਾਂ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਪਗਡੰਡੀ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਸਾਈਕਲ-ਸਵਾਰ ਚੱਲ ਪਿਆ ਅਤੇ ਸੱਜੇ, ਖੱਬੇ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ਲਾ। ਰੁੱਤ ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਚੌਪਾ ਚੌਪਾ, ਗਿੱਠ ਗਿੱਠ, ਹੋਣ ਦੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਂਕਦੇ-ਹਫ਼ੜੇ, ਹਿਬੜ ਹਿਬੜ ਭਜਦੇ ਉਤਸਾਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਗਡੰਡੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੀਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਕਣਕਾਂ ਮਿੱਧ ਸੁੱਟੀਆਂ!

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਪੇਂਡੂ ਮਾਹੌਲ ਉਤੇ ਪਿਆ, ਉਹਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਉਹ ਭੂਪਵਾਦੀ-ਰਾਜਸ਼ਾਹੀ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਪਲੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੱਟੜਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਾਰਮਿਕ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿੰਨੇ ਵਿਗਿਆਨਕ, ਉਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਸਨ, ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਚਿੱਤ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿੱਤਣ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਚਲਦਾ)

ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਰਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼

ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਸ਼ੀਨੇ ਅਤੇ ਇਸ ਵਰਗੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚਿੰਤਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਹਾਦੀਆਂ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਲਗਭਗ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਬੇਬੀ ਹੇਠਲੀ ਉਤੇ ਲਿਆਈ ਰੱਖੀ ਹੈ ਪਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਰਚ ਸਕੇ ਹਨ? ਮਸਤੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਆਲਮ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਜਾਲ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਇਤਨੀ ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਪਿਆਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸਵੀਰ ਨਾਲ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅਸੀਮ ਮੁਹੰਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਈਅਦ ਕੁਤਬ, ਅਇਤੁਲਾ ਖੋਮੀਨੀ ਜਾਂ ਤਾਲਿਬਾਨੀ ਏਜੰਡੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਸੀ

ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।...ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਸ਼ਰਨਦੀਪ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਫਤਵਾ ਤਾਂ ਜਮਾਂ ਹੀ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਆਮ ਧਾਰਾ ਵੱਲੋਂ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਮਤਾ ਕਿਸ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਸਿਖਰ ਸੀ। ਉਲਟਾ ਸਾਨੂੰ ਇਹੋ ਹੀ ਤਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਅਕਾਲੀ ਰਾਹਬਰਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਇਖਲਾਕੀ ਜੁਰਅਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਉਹ ਖਾਤਕੂ ਮੱਤ ਦੇ ਜੋ ਹਮਾਇਤੀ ਸਨ ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਹੋਏ ਕਿਉਂ ਨਾ, ਤੇ ਜੇ ਅਜਿਹਾ

ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰਲੀ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਕਿਉਂ ਨਾ; ਉਹ ਸਿਰੇ ਦੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਕਿਉਂ ਨਿਕਲੇ! ਰੈਡੀਕਲ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਗੱਲ ਚੱਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਚਾਰ-ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਇਰਾਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਥੋਂ ਆ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ਾਹ ਇਰਾਨ ਦੇ ਕਾਲੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇਸਲਾਮੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬੜਾ ਇਕਪਾਸਤ ਲੱਗਿਆ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਵੀ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਇਰਾਨੀ ਇਨਕਲਾਬ ਬਾਰੇ ਇਕ-ਦੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅਜ਼ਰਾ ਨਫੀਸੀ ਦੀ 'ਰੀਡਿੰਗ ਲੋਲਿਤਾ ਇਨ ਤਹਿਰਾਨ' ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਅਜ਼ਰ ਨਫੀਸੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਪ੍ਰਬੁਧਮੂਰਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵੀ ਲਿਖਿਆ। ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰੀਅਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸ-ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਤਜਰਬੇ ਕਰਵਾਏ, ਪੜ੍ਹ-ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਂਬੇ ਛਿੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਰਾਨੀ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅਜ਼ਰ ਨਫੀਸੀ ਅਤੇ ਜੈਨੇਟ ਆਫਰੀ ਤੇ ਕੇਵਿਨ ਐਂਡਰਸਨ ਵਲੋਂ 'ਫੂਕੋ ਐਂਡ ਇਰਾਨੀ ਰੈਵੋਲਿਊਸ਼ਨ' ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਸਣੇ ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਕਿਤਾਬ ਸਭ

ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤੇ ਅਸੀਂ ਚਾਹਾਂਗੇ ਕਿ ਪੂਰੀ ਕਾਇਨਾਤ 'ਚ ਜਹਾਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲਾ ਹਰ ਬੰਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹੇ, ਉਹ ਮੁਹੰਮਦ ਮੋਹਾਦੇਸਿਨ ਦੀ 'ਐਨੀਮੀਸ਼ ਆਫ ਅਇਤੁਲੁਲਜ਼' ਹੈ। ਮੋਹਾਦੇਸਿਨ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਵਿਰੁਧ ਲੜ ਰਹੇ 'ਰਜਿਸਟੇਸ ਫਰੰਟ' ਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਕੱਤਰ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ਾਹ ਇਰਾਨ ਦਾ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਹਿਰਾਨ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਤਸੀਹਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟੀ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਜਮਹੂਰੀਅਤ-ਪਸੰਦਾਂ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਹ ਇਰਾਨ ਵਿਰੁਧ ਲੜੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੋਲਾਣਿਆਂ ਦੀ ਬੁਰਫ਼ਾਗਰਦੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਵਿਰੋਧੀ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਜੂਨ ਹੁਲਵੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਕੀਤਾ।

(ਚਲਦਾ)

ਕਿਸਤ ਦੂਜੀ

ਜਰਮਨਾਂ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰ ਕਾਰਨ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੋਕ ਅਤਿਅੰਤ ਔਕੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਸ ਮੁਸਾਫਿਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਰੋਇਨ ਤੋਂ ਹਾਵਰੇ ਲਈ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ-ਧੰਦਾ ਕਰ ਸਕਣ ਅਤੇ ਜਰਮਨਾਂ ਦੀ ਜਿੱਲਤ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਣ। ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਬਰਫਬਾਰੀ ਕਾਰਨ ਸਫਰ ਲੰਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਹਾਲੇ-ਬੇਹਾਲ ਹਨ। ਨੌਂ ਮੁਸਾਫਿਰ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਵੇਸਵਾ ਮੁਟਿਆਰ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੋ ਅੱਗੇ...

ਰੋਟੀ ਖਾਦਿਆਂ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲ-ਕੱਥ ਨਾ ਕਰਨੀ ਸਾਊਪਣੇ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੈ, ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਕੁਝ ਬੇਦਿਲਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀ ਨੀਚ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹ ਸੰਕੋਚ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਗੱਲ-ਕੱਥ ਐਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰਹੀ, ਜਿਵੇਂ ਮਹਿਮਾਨ ਉਸ ਪਾਪਣ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾ ਕੇ ਉਸ 'ਤੇ ਬੜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰ

ਮੂਲ ਲੇਖਕ: ਮੋਪਾਸਾਂ ਤਰਜਮਾ: ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ

ਰਹੇ ਹੋਣ; ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕਾਊਟੈਸ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵੀ ਕਹਿ ਗਈ, “ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਡਿੱਤਣ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਤੋਂ ਨੀਵੀਆਂ ਨਾਲ, ਬਲਕਿ ਘਟੀਆ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਵਿਗੜ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਨੀਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬੜਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ...।” ਪਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲੋਸੀਓ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਚਤਾ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਮਾਣ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਬੋਲਿਆਂ, ਗੱਲਾਂ ਭਰ-ਭਰ ਕੇ ਖਾਣ ਵਿਚ ਮਸਤ ਰਹੀ।

ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅਖੀਰ ਲੜਾਈ ਵੱਲ ਜਿਹੜੀ ਇਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੀ, ਮੁੜਿਆ। ਜਰਮਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ ਤੇ ਨੀਚਪੁਣੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਛਿੜ ਪਿਆ, ਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਦੇ ਧੀਰਜ ਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੋਟੀ ਹੀ ਜਾਤੀ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਚੱਲ ਪਈ। ਮਾਰਗਰੇਟ ਨੇ ਵੀ ਬੜੇ ਮਿੱਠੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ, ਤੇ ਬੜੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ‘ਰੋਈਨ’ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਤੀਵੀਆਂ ਵੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦੀਆਂ, ਤੇ ਇੰਨਾ ਚੰਗਾ ਬੋਲ ਵੀ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਾਰਗਰੇਟ ਦੱਸਣ ਲੱਗੀ, “ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ‘ਰੋਈਨ’ ਛੱਡਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੈਸਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੇਬੇਰਾ ਸੀ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਸਮਾਨ ਭੀ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਜਰਮਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੱਖ ਕੇ ਮੈਂ ਟਿਕੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਈ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਨਾਂਹ-ਨੁੱਕਰ ਕੀਤੀ, ਉਕਾ ਹੀ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਨਾਲੇ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਕਿਧਰ ਜਾਂਦੀ। ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਇੱਦਾਂ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਹੀ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਰਮਨ ਸੂਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵੇਖਦੀ, ਗੁੱਸੇ ਤੇ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਲਹੂ ਖੌਲਣ ਲਗਦਾ। ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਮਾਰੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਡੁੱਬਦੀ ਜਾਂਦੀ... ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣੇ? ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਮਰਦ ਹੁੰਦੀ, ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਹਿਸ਼ੀ ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿੰਦੀ!

ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹ ਲੋਕ ‘ਰੋਈਨ’ ਵਿਚ ਆ

ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ

ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ ਮੋਪਾਸਾਂ (5 ਅਗਸਤ 1850-6 ਜੁਲਾਈ 1893) ਦੀ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ‘ਬੂਲ ਦਿ ਸੂਫ’ ਨਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਈ ਨਾਂਵਾਂ-‘ਬਾਲ ਆਫ ਫੈਟ’, ‘ਬਟਰਬਾਲ’, ‘ਡੰਪਲਿੰਗ’ ਹੇਠ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੋਪਾਸਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਪਰੈਲ 1880 ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਵਲਿਸਟ ਸਵਰਗੀ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ‘ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ’ ਸਿਰਲੇਖ ਤਹਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਹਾਣੀ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਮੋਪਾਸਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਰੀਸ ਨਹੀਂ। ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਉਚ-ਨੀਚ, ਅਮੀਰੀ-ਗਰੀਬੀ ਭੁਲਾ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿਰਫ ਇਨਸਾਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਰਤਾਂਤ ਲਾਜਵਾਬ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦਸ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਅੰਬਰ ਜਿੱਡਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਮੋਪਾਸਾਂ ਵਰਗਾ ਲੇਖਕ ਹੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਹਲਾਈ ਵਗਲ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪੇਸ਼ ਹੈ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਅਗਲੀ ਕਿਸਤ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਵਤੇ, ਮੈਂ ਜਦ ਬਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਹੂਸ ਸ਼ਕਲਾਂ ਵੇਖੀਆਂ, ਤਾਂ ਆਪੋ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਮੇਰੀ ਨੋਕਰਾਣੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਨਾ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਕੁਰਸੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਗੂ ਮਾਰਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਮਕਾਨ 'ਤੇ ਠਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਸਿਪਾਹੀ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੀ ਬੈਠਕ ਅੰਦਰ ਆਇਆ, ਮੈਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਪਾਗਲ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਗਲੋਂ ਜਾ ਫੜਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਪਿਛਾਂਹ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਉਹ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਹੀ ਮਾਰ ਸੁੱਟਣਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਪਿਆ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਮੈਂ ਲੁਕੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਲੁਕਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹੜੀ ਅੱਗ ਭੜਕ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਤਦ ਤੱਕ ਠੰਢੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ, ਜਦ ਤੱਕ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਮੈਥੋਂ ਹੋ ਸਕੇ, ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਨਾ ਉਤਾਰ ਲੈਂਦੀ ...।”

“ਹੱਛਾ!” ਵੱਡੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰਨੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਲਾ ਡਿਗ ਪਈ, “ਫਿਰ ਤੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ?”

“ਫਿਰ?” ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਸੀਨਾ ਧੌਕਣੀ ਵਾਂਗ ਉਠ-ਬੈਠ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਫਿਰ ਉਹੀ ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ”, ਤੇ ਕਹਿੰਦਿਆਂ-ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਮਾਰਗਰੇਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਪੰਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤਾਣ

ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ ਠੋਕਾ ਉਸ ਵਰਗੇ ਲੀਡਰਾਂ ਪਾਸ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਦਰੀਆਂ ਪਾਸ ਧਰਮ ਦਾ ਠੋਕਾ। ਤਾਂ ਵੀ ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਸੀ ਪਰਜਾਤੰਤਰਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਮੋਹਰੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਲਈ ਇਹ ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਬੜੀ ਉਚੀ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, “ਪਰ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਮੂਰਖਤਾ ਭਰੀ ਹਿਮਾਇਤ ਹੈ।”

ਮਾਰਗਰੇਟ ਸੁਣ ਕੇ ਭਬੁਕਾ ਹੋ ਉਠੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੋਨਾਪਾਰਟ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੋਂ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਮਾਰੀ ਬਬਲਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਬੋਲੀ, “ਨੈਪੋਲੀਅਨ ਦੀ ਥਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੇ ਤੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਤੁਸਾਂ ਲੋਕਾਂ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਸਾਹਘਾਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਤੁਸਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਲਈ ਜਿਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇ।”

ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਉਤੇ ਇਸ ਫਟਕਾਰ ਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਅਜੇ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਵਡਿੱਤਣ ਉਤੇ ਆਕਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਨਫਰਤ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗਰਮੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਊਟ ਨੇ

ਰਹੀ ਸੀ। ਕੋਚਵਾਨ ਨੇ ਲਾਲਟੈਣਾਂ ਬਾਲੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਧਮ ਚਾਨਣ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਗੱਡੀ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਹਨੇਰਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦਾ, ਪਰ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਤੇ ਮਾਰਗਰੇਟ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਥੇ ਕੁਝ ਹਿਲ-ਜੁਲ ਜਿਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਲੋਸੀਓ ਨੂੰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਜਿਵੇਂ ਲੰਮਦਾੜੀਆਂ ਪਰਜਾਤੰਤਰਵਾਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਉਲਰਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੱਸ ਕੇ ਘੁੰਮਨ ਜਤਿਆ ਹੋਵੇ।

ਸਾਹਮਣੇ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਬੱਤੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪੂਰੇ ਯਾਰਾਂ ਘੰਟੇ ਚਲਦੀ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਖੀਰ ਗੱਡੀ ‘ਟੋਟਿਸ’ ਜਾ ਅੱਪੜੀ। ਇਸ ਵਿਚਾਲੇ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹ ਲੈਣ ਤੇ ਚਾਰਾ ਖਾਣ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਰਲਾ ਕੇ ਗੱਡੀ ਨੇ ਚੌਦਾਂ ਘੰਟੇ ਵਕਤ ਖਰਚ ਕੀਤਾ।

ਗੱਡੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ‘ਡੂਕਾਮਰਸ’ ਹੋਟਲ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਜਾ ਰੁਕੀ।

ਗੱਡੀ ਦਾ ਬੂਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਜਿਹੇ ਰੋਲੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਮੁਸਾਫਰ ਡਰ ਗਏ। ਇਹ ਸੋਰ ਫਰਸ ਉਤੇ ਮਿਆਨਾਂ ਖੜਕਾਉਣ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਰਮਨ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਰੋਹਬ ਭਰੀਆਂ

ਗੱਡੀਵਾਨ ਨਾਲ ਜਰਮਨ ਅਫ਼ਸਰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਭ ਦੀ ਖਾਨਿਓਂ ਗਈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰਨੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਰੁਚੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ‘ਸਤ ਬਚਨ’ ਦੀਆਂ ਆਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਕਾਊਟ ਤੇ ਕਾਊਟੈਸ, ਫਿਰ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਸਮੇਤ, ਤੇ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਲੋਸੀਓ ਆਪ ਤੋਂ ਦੂਣੇ ਕੱਦ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਧੱਕਦਾ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਅਫ਼ਸਰੀ ਘੁੰਮਡ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਸਲਾਮ ਕਿਹਾ, ਰੋਹਬ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਤਕ ਛੱਡਿਆ।

ਕੇ 10 ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਇੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਲਾ ਕੇ ਨੱਸ ਆਈ, ਤੇ ਅੱਜ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਲੇ ਬੈਠੀ ਹਾਂ।”

“ਹੈ! ਦਸ ਜਰਮਨ? ਸੱਚਮੁੱਚ? ਕੀ ਇਹ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ?” ਕਈ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਕੱਠਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਕਾਊਟੈਸ ਜਿਹੜੀ ਬਹੁਤੀ ਖਾ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਅੱਖੇ-ਅੱਖੇ ਡਕਾਰ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ, ਬੋਲੀ, “ਪਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦਮ ਇਤਨੇ ਖੂਨ?” ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਜਿਹੜਾ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨਾਲ ਮਸਾਂ ਠੀਕ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਡਰ ਨਾਲ ਫਿਰ ਪੀਲਾ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ।

“ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀ!” ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਾੜਾਂ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਥਿਕ ਰਹੀਆਂ, “ਡੰਡੇ ਨਾਲ, ਛੁਰੇ ਨਾਲ, ਰੱਸੀ ਨਾਲ। ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਾਰਨਾ ਹੈ ਈ ਕੀ ਏ।”

ਉਸ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਭ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਵੀ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਤੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ; ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪਾਦਰੀ ਕਿਸੇ

ਝਗੜਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕਾਊਟੈਸ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲੋਸੀਓ, ਆਮ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਆਦਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਜਾਤੰਤਰਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਿਠਾ ਨਾਲ ਵੇਖਦੀਆਂ ਤੇ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਤੜਕ-ਭੜਕ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਦੇ ਉਲਟ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਵਾਲੀ ਤੀਵੀਂ ਨਾਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਖਿਆਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਸਨ।

ਟੋਕਰੀ ਹੁਣ ਖਾਲੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚਲਾ ਸਾਮਾਨ ਭਾਵੇਂ ਦਸਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਢਿੱਡਾਂ ਨੂੰ ਘੰਡੀ ਤੱਕ ਭਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਵੀ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ। ਖਾਣਾ ਮੁੱਕਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰਾਤ ਪੈਣ ਲੱਗੀ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਬਰਫ ਲੱਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਕਾਲੀ ਚਾਦਰ ਵਿਛਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਮਾਰਗਰੇਟ ਮੋਟੀ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਵੀ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਕੰਬ

ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਗੱਡੀ ਭਾਵੇਂ ਖੜੋਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਤੇ ਬੂਹਾ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਮੁਸਾਫਰ ਨੂੰ ਝਟਪਟ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਰ ਹੀ ਸੀ, ਮਾਨੋ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਣਗੇ। ਤਦ ਲਾਲਟੈਣ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀ ਗੱਡੀਵਾਨ ਬਾਹਰ ਖੜੋਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਲਾਲਟੈਣ ਦਾ ਚਾਨਣ ਸਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ‘ਤੇ ਪਿਆ, ਦੋਹਾਂ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਡਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਭ ਦੇ ਮੂੰਹ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਪਾੜ-ਪਾੜ ਕੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਤਕਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਭਿਆਨਕ ਹੋਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਬ ਰਹੇ ਸਨ।

ਗੱਡੀਵਾਨ ਨਾਲ ਇਕ ਜਰਮਨ ਅਫ਼ਸਰ ਖੜ੍ਹਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਖਾਨਿਓਂ ਗਈ। ਅਫ਼ਸਰ ਉਚੇ ਲੰਮੇ ਕੱਦ ਦੇ ਇਕਹਿਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਬੜਾ ਸਨੱਖਾ ਜਵਾਨ ਸੀ। ਚੁਸਤ ਪੁਸ਼ਾਕ ਵਿਚ ਉਹ ਉਸ ਤੀਵੀਂ ਵਰਗਾ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਤੰਗ

ਚੋਲੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਚਮਕੀਲੀ ਟੋਪੀ ਸੀ। ਉਹ ਟੁੱਟੀ-ਫੁੱਟੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਵਿਚ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮੁਸਾਫਰੋ! ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਓ।”

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਹਾਂ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰਨੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਰੁਚੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਤੀਵੀਆਂ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ‘ਸਤ ਬਚਨ’ ਦੀਆਂ ਆਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਊਟ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਊਟੈਸ, ਫਿਰ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਸਮੇਤ, ਤੇ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਲੋਸੀਓ ਆਪ ਤੋਂ ਦੂਣੇ ਕੱਦ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਧੱਕਦਾ ਹੋਇਆ ਬਾਹਰ ਆਇਆ।

ਹੇਠਾਂ ਉਤਰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਜਰਮਨ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਤਰ ਵਿਚ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅਫ਼ਸਰੀ ਘੁੰਮਡ ਦੱਸਣ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਸਲਾਮ ਕਿਹਾ, ਰੋਹਬ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਤਕ ਛੱਡਿਆ, ਬੱਸ!

ਮਾਰਗਰੇਟ ਤੇ ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਭਾਵੇਂ ਬੂਹੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਤਰੇ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਉਸ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੱਡੀ ਵਿਚੋਂ ਬੜੀ ਸਾਨ ਨਾਲ ਉਤਰੇ। ਰਿਸਟ-ਪੁਸਟ ਕੁੜੀ (ਮਾਰਗਰੇਟ) ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਅਫ਼ਸਰ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆਂ ਆਪਣਾ ਕੱਪੜਾ-ਲੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਸੰਵਾਰਨ ਲੱਗੀ ਪਈ। ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਂਤ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਪਰਜਾਤੰਤਰਵਾਦੀ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਲੰਮੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਦੋਵੇਂ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵੇਲੇ ਹਰ ਆਦਮੀ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਅੰਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਗਰੇਟ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਕੀ ਸਾਥੀਆਂ ‘ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਸਾਥਣਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਵਧੇਰੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਖੜੋਤੀ ਰਹੀ।

ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮੁਸਾਫਰ ਹੋਟਲ ਦੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਜਰਮਨ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਸਭ ਕੋਲੋਂ ਰਾਹਦਾਰੀ ਦੇ ਪਰਵਾਨੇ (ਪਾਸਪੋਰਟ) ਮੰਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਧੰਦੇ ਦਾ ਵੀ ਖਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖੇ। ਫਿਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਰੋਹਬ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਠੀਕ ਹੈ।”

ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਹੋਟਲ ਦੇ ਬੁਆਏ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਰੋਟੀ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਿਚ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ। ਮੁਸਾਫਰ ਕਮਰਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਸਾਰੇ ਕਮਰਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲੰਮਾ ਬਰਾਂਡਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਖਲੋਤਿਆਂ ਦੂਰ ਤੀਕ ਬਾਹਰ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ।

ਰੋਟੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਖਾਣੇ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਅੱਗੇ ਬੈਠਣ ਹੀ ਲੱਗੇ ਸਨ ਕਿ ਹੋਟਲ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਉਹ ਉਚਾ ਲੰਮਾ ਸੀ, ਪਰ ਦਮੇ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਲੱਕ ਕੁਝ ਕੱਬਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਖੰਘਦਾ ਤੇ ਖੁੱਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਫਲੇਮਬੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਉਦਿਆਂ ਹੀ ਕਿਹਾ, “ਮਿਸ ਮਾਰਗਰੇਟ।”

ਮਾਰਗਰੇਟ ਤੁਝਕੀ, ਤੇ ਮੂੰਹ ਭੁਆ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲ ਤੱਕਦੀ ਬੋਲੀ, “ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?”

“ਮਿਸ ਸਾਹਿਬ! ਜਰਮਨ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸੇ ਵੇਲੇ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ।”

“ਮੈਨੂੰ?” ਮਾਰਗਰੇਟ ਨੇ ਠਠੰਬਰ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਕੰਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ?”

ਫਲੇਮਬੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਹਾਰਕ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਦ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਘੱਲਿਆ ਹੈ।”

ਮਾਰਗਰੇਟ ਨੇ ਤਮਕ ਕੇ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ, “ਜਾਓ ਕਹਿ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ।”

ਸਾਥੀ ਕੁਝ ਘਬਰਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ? ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਨਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮਾਲਕ ਬਣੇ ਹੋਣ। ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਮਾਰਗਰੇਟ ਦੀ ਇਹ ਦਲੇਰੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸੀ। ਕਾਊਂਟ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਆਣ ਕੇ ਬੜੀ ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮਿਸ ਮਾਰਗਰੇਟ! ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਨਾ ਕੇਵਲ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤੇ ਹੀ, ਬਲਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਥੀਆਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਭਾਰੀ ਬਿਪਤਾ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਟੋਏ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕੱਛੂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਵਿਹਾੜਣਾ ਅਕਲਮੰਦੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਗੱਲ ਕੋਈ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ, ਐਵੇਂ ਸਾਧਾਰਨ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਸੋ, ਮੇਰੇ ਆਖੇ ਲੱਗੇ ਤੇ ਚੱਲੇ ਜਾਓ ਬੀਬੀ ਰਾਣੀ।”

ਮਾਰਗਰੇਟ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ। ਲੈਕਚਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਖਤਰੇ ਵਾਲੀ ਉੱਕਾ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਚਲੀ ਜਾਵੇ। ਅਖੀਰ ਮਾਰਗਰੇਟ ਦੁਬੀ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਮੈਂ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ, ਪਰ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਸਿਰਫ਼ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ‘ਤੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਰਮਨ ਅਫ਼ਸਰ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਪਿਓ...?” ਤੇ ਕਾਊਂਟ ਨੇ ਝੱਟ-ਝੱਟ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਵਿਚਲੇ ਟੁੱਕ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਈ ਇਹ ਰੰਝੀ, ਮਤੇ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਾਲ੍ਹ-ਮੰਦਾ ਕਰ ਬੈਠੇ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਟੇ ਨਾਲ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਪੀਠੇ ਜਾਈਏ।

ਕਾਊਂਟ ਬੋਲੀ, “ਮਿਸ ਮਾਰਗਰੇਟ! ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਉਦਾਰਤਾ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।”

ਤੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਿਹਾ, ਭਰੀ-ਪੀੜੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਬਾਕੀ ਯਾਤਰੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ, ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਕ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਡੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਅਫ਼ਸਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਕੇ ਜੇ ਉਹ ਗੁਸਤਾਖ਼ ਕੁੜੀ ਕੁਝ ਅਵਾ-ਤਵਾ ਬੋਲ ਪਈ, ਤਾਂ ਨਾ ਜਾਣੀਏ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕੀ ਮੁਸੀਬਤ ਆ

ਪਵੇ ਤੇ ਇਸ ਚਿੰਤਾ ਕਰ ਕੇ ਕਈਆਂ ਦੀ ਤਾਂ ਭੁੱਖ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਦਸਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮਾਰਗਰੇਟ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਲਾਲੇ-ਲਾਲ ਹੋਈ ਹਫ਼ਦੀ ਤੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੀ ਹੋਈ ਮੁੜੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ... “ਬਦਮਾਸ਼! ਕੁੱਤਾ! ਨੀਚ।”

ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਸਭ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਉਸ ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ‘ਕੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਮਾਮਲਾ ਕੀ ਹੈ’ ਆਦਿ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕਾਊਂਟ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮਿੰਨਤ ਨਾਲ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਵਾਹ ਲਈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਇਕੋ ਫ਼ਟਕਾਰ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦਬਕ ਗਏ, “ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮੈਥੋਂ ਕੁਝ ਪੁੱਛਣ ਦਾ। ਜਾਓ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ... ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ...” ਤੇ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਰੁਕ ਗਈ ਕਿ ਮਤੇ ਕੋਈ ਸਖ਼ਤ ਗੱਲ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ।

ਮਾਰਗਰੇਟ ਆਪਣੇ ਖਾਣੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪਰੇ ਇਕ ਨੁੱਕਰੇ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਕੋਨੇ ‘ਤੇ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਸਾਰੇ ਖਾਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਗਏ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾ ਹੀ ਭੁਲ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਾਬਣ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਬਾਲੀ ਅੰਗਿਉਂ ਉਠ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ, ਮੁੜ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਪਤਿਤ ਕੁੜੀ ਸੀ!

ਘਟਨਾ ਭਾਵੇਂ ਦੁਖਦਾਈ ਤੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਭੰਗ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਬੜਾ ਸੁਆਦ ਆਇਆ। ਸਿਉਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ, ਤੇ ਅੰਗੂਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਉਦੂੰ ਵੀ ਸੁਆਦਲੀ। ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀਆਂ ਸਣੇ ਸਭ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੰਝ ਲਾਈ। ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਬੀਅਰ ਦੀ ਬੋਤਲ ਮੰਗਾਈ ਕਿ ਵਧੀਆ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਾ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਗ਼ੱਦਾਰੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੀਅਰ ਦੀ ਬੋਤਲ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਝੰਗ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਈ। ਉਹ ਬੋਤਲ ਦੇ ਹੇਠ ਗਲਾਸ ਨੂੰ ਟਿਕਾਈ ਨਜ਼ਰ ਗੱਡ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਗਲਾਸ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਲਾਲਣੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਬੀਅਰ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤੀ ਰੰਗ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖ ਸਕੇ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਘੁੱਟ ਭਰਨ ਲਗਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਲੰਮੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਹਿਲਰੇ ਲੈਂਦੀ ਜਾਪਦੀ। ਉਸ ਦੀ ਨੀਝ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਇਹੋ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਇਸ

ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਡੂੰਘੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਿੰਨੇ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ-ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਖਾਣਾ ਖਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਾਊਂਟ ਸਾਹਿਬ ਮੋਟਰ ਦੇ ਵਿਗੜੇ ਹੋਏ ਇੰਜਣ ਵਾਂਗ ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ, ਪਰ ਰੁਕ ਕੇ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਸਮੇਂ ਉਹ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕਾਊਂਟੈਸ ਬਰਾਬਰ ਕੁਝ-ਕੁਝ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਬੜੀ ਸ਼ੇਖੀ ਨਾਲ ਜਰਮਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕਨੱਖੀਆਂ ਨਾਲ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਤੱਕ ਲੈਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਸੁਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਰ ਰਹੀ ਕਿ ਦੁਸ਼ਟ ਜਰਮਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ, ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਘੜੀ-ਮੁੜੀ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਘੁੱਟਦਾ ਕਹਿੰਦਾ, “ਚੁੱਪ ਵੀ ਕਰੋ। ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।”

ਪਤੀ ਦੇ ਰੋਕਣ ‘ਤੇ ਉਹ ਰਤਾ ਕੁ ਰੁਕੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮਿਲ ਮਾਲਕ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬੋਲੀ ਉਠੀ- “ਬੇਸ਼ੱਕ ਭੈਣ ਜੀ, ਇਹ ਜਰਮਨ ਸਿਪਾਹੀ ਫੁੱਟ ਆਲੂ ਤੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਉੱਤੇ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ਼ ਹੋਣਗੇ। ਬੜੇ ਚਲਾਕ, ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਤੇ ਪਖੰਡੀ ਨੇ ਇਹ ਲੋਕ। ਗਰੀਬ ਫ਼ਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਕਰਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਬੇ-ਰਹਿਮ ਨੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਪਰੇਡ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਬੱਕਦਿਆਂ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ... ਜਦ ਹੋਰ ਲੋਕੀ ਨਵੀਆਂ-ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਤਦ ਇਹ ਲੋਕ ਕਿਉਂ ਦੁਜਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਕੀ ਮਨੁੱਖੀ ਲਗੂ ਵਹਾਉਣਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ? ਪਰ ਭੈਣ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲਗੂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਰੰਗੀਏ? ਇਹ ਭਲਾ ਕਿਧਰ ਦੀ ਅਕਲਮੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੱਥ ਤੇ ਈਸਾ ਮਸੀਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਗੇ। ਭਲਾ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਕੇ ਕਿਉਂ ਮੁਫ਼ਤ ਵਿਚ ਪਾਏ ਬਣੀਏ।”

ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਨੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਹਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਤੇਜ਼ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, “ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ

ਗੁਆਂਢੀ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂਪਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਲੜਾਈ ਕਰਨੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡਾ ਪਵਿੱਤਰ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਵਪਾਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਤੁਹਾਡਾ ਖਿਆਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਕੀ ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਣਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ?”

ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਬੋਲਿਆ, “ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਲਾਭ ਲਈ ਹੀ ਲੜਾਈ ਛੇੜਦੇ ਨੇ।”

ਲੌਸ਼ੀਓ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਬੇਸਿਰ-ਪੈਰ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਹੋਟਲ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਹੋਟਲ ਵਾਲਾ ਵੀ ਖੰਘਦਾ ਤੇ ਬੁੱਕਦਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦਈ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਦਾ ਅੰਤ ਦੋਹਾਂ ਲਈ ਬੜੇ ਸੁਖਦਾਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਟਲ ਵਾਲੇ ਨੇ ਲੌਸ਼ੀਓ ਨਾਲ ਵੀਹ ਪੀਪੇ ਬੀਅਰ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰ ਕੇ ਬਿਆਨੇ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕੁਝ ਰਕਮ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਸੌਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਮਾਰਗਰੇਟ ਕਦੋਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਭੁੱਖੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਸੀ।

ਪਰ ਲੌਸ਼ੀਓ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਵਰਾਡੇ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਤੇ ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸੌਣ-ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਐਵੇਂ ਬੇਮਤਲਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫਿਰ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਦੱਬਵੇਂ ਪੈਰੀਂ ਉਸ ਵੇਸਵਾ ਦਾ ਕਮਰਾ ਢੂੰਡਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਬਿੜਕ ਲੈਂਦਿਆਂ-ਲੈਂਦਿਆਂ ਅਖੀਰ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਤੀਕ ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹੀ ਮਾਰਗਰੇਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰੇ ਦਾ ਨੀਲਾ ਗਾਊਨ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੋਰ ਵੀ ਗੋਲ-ਮਟੋਲ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਬੂਹਾ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਵੇਖ ਲੌਸ਼ੀਓ ਪਿਛਾਹ ਹਟ ਕੇ ਹਨੇਰੀ ਨੁੱਕਰ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ, ਮਾਰਗਰੇਟ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮੋਮਬੋਤੀ ਸੀ ਤੇ ਬਰਾਡੇ ਦੀ ਕੰਧ ਨਾਲ ਤੁਰਦੀ ਹੋਈ ਉਹ ਲਾਗਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੀ।

ਬੋੜੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਜਦ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਆਉਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਸ

ਦਾ ਮੇਲ ਇਕ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸੀ ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਤੀਕ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮਾਰਗਰੇਟ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਲੌਸ਼ੀਓ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ। ਉਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੇਕੜਲੀਆਂ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਤੂੰ ਕਿੰਨੀ ਬੇਵਕੂਫ਼ ਏਂ। ਭਲਾ ਇਕ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਤੀਵੀਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

ਇਸ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਮਾਰਗਰੇਟ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ, “ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਭਲੇ ਆਦਮੀ! ਕੋਈ-ਕੋਈ ਵੇਲਾ ਐਸਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਬਾਜ਼ਾਰੀ ਤੀਵੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸਤਰੀ ਅਣਖ ਜਾਗ ਉਠਦੀ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਤੈਨੂੰ ਖੁਦ ਸ਼ਰਮ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਥਾਂ ਤਾਂ ਉਜ ਹੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਰਕਤ...!”

“ਕਿਉਂ?” ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਇਸ ਥਾਂ ਕੀ ਹਰਜ ਐ?”

ਇਸ ‘ਤੇ ਮਾਰਗਰੇਟ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ, “ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਸਮਝ? ਜਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਜਰਮਨ ਮੌਜੂਦ ਨੇ? ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਦੁਰ ਨਹੀਂ... ਸ਼ਾਇਦ ਨਾਲ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ।”

ਉਹ ਫਿਰ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਇਸ ਪਤਿਤ ਕੁੜੀ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ਰਮ, ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪੇਸ਼ਾ ਕਰਨੇ ਵੀ ਰੋਕ ਰਹੀ ਸੀ, ਨੇ ਕਾਰਨੂਟੇਡ ਨੂੰ ਬੇਬਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤੇ ਉਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਲੌਸ਼ੀਓ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਬਲ ਰਹੀਆਂ ਇਸ ਵਿਕਾਰ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਵੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਬੁਝਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਉਸ ਦੇ ਕਦਮ ਅਗਾਂਹ ਵਧਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪਿਛਾਹ ਹਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਆਇਆ, ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਖੜਾਕ ਕੀਤਿਆਂ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਆਪਣੀ ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਨਾਲ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ।

(ਚਲਦਾ)

ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਮਹਾਰਥੀਆਂ ਦੀ ਬਸੰਤੀ ਸਾਂਝ

ਦੋ ਫਰਵਰੀ ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ 100ਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਨ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਹਿਤ, ਇਤਿਹਾਸ

ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ

ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਪੰਜ ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਧੀਆ ਸੈਮੀਨਾਰ ਰਚਾਇਆ। ਉਥੇ ਉਪ ਕੁਲਪਤੀ ਏ. ਕੇ. ਗਰੋਵਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਡਾ. ਇੰਦੂ ਬੰਗਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ ਰਾਹੁਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲੇ। ਡਾ. ਬੰਗਾ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਨੂੰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਗਰਦਾਨਿਆਂ ਤੱਥਾਂ ਵਜੋਂ ਉਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਹੁਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੱਸਿਆ ਜਿਹੜਾ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਵਿਗਾੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤੀ

ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖਤੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਯੁੱਗ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਚੰਗੇਰੀ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਧੀਆਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ।

ਡਾ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵੀ ਦੋ ਫਰਵਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਨੇ ਪੂਰਾ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਰੰਧਾਵਾ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਦੇਣ ਦੇ ਵਖ ਵਖ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾ, ਸਾਹਿਤ, ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਢਾਲ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਯਾਦਗਾਰੀ ਭਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਫਿਲਮ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵਜੋਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਫਲੋਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਿਮਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਆਰਟਿਸਟ ਵਰਗੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ।

ਮੇਰੇ ਲਈ ਦੋਨੋਂ ਸਮਾਗਮ ਅਹਿਮ ਸਨ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 1957 ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਰੰਧਾਵਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁ ਪੱਖੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਜਾਣੂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਣਦਾਰ ਵੀ ਹਾਂ। ਜੇ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕਲਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੈ ਤਾਂ ਰੰਧਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ। ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕਹਾਣੀ, ਨਾਵਲ, ਇਤਿਹਾਸ ਕੁਝ ਵੀ ਲਿਖੇ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾਕਾਰੀ ਸਮਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਵਲ ‘ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੇਲ’ ਫਿਲਮਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੱਲੇ ਇਲਸਟ੍ਰੇਟਡ ਵੀਕਰੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਲੱਖਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਕਲ

ਤੱਕ ਉਸ ਦੇ ਕਾਲਮ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੰਜ ਦਰਜਨ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਵੀ ਸਾਹਿਤ, ਕਲਾ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ

ਡਾ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ

ਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਟਰਸਟੀ ਬਣਦਿਆਂ ਇਸ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਉਹੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵੀ ਦੋ ਫਰਵਰੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਦਕਾ 133 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦਿਨ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ। 1947 ਤੱਕ ਇਹ ਅਟੱਟ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਿਮਲਾ ਤੇ ਅੰਬਾਲਾ ਰਾਹੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਟਿਕਿਆ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਹਦੇ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਰ ਕੋਈ ਅਖਬਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਸ. ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ

ਨੇ ਇਸ ਅਖਬਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਕਾਲਜ ਤੇ ਇਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਥਾਨ ਵੀ ਉਤਮ ਹੈ। ਮਜੀਠੀਆ ਨੇ ਕੇਵਲ 50 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਹ ਕੇਵਲ 33 ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਸਾਲ ਦੋ ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਅਟੱਟ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਮਹਾਨ ਇਕ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਚੇਤੇ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰੋਹਤਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਗੜ੍ਹੀ ਸਾਪਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਨਮਿਆ ਸਰ ਛੋਟੂ ਰਾਮ। ਉਸ ਨੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਮਨਿਸਟਰੀ ਤੋਂ 1936 ਤੇ 1943 ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਸ ਕਰਵਾਏ ਕਿਰਸਾਣ ਪੱਖੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦਾ ਉਹ ਕਲਿਆਣ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ

ਅਟੱਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਰਸਾਨਾਂ ਦਾ ਮਸੀਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਧਰਲਾ ਰਹਿਆ ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। 24 ਨਵੰਬਰ 1881 ਨੂੰ ਜੰਮਿਆ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਨਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਮੁਬਾਰਕ!

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਨਵਾਂ ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ: ਮੇਰੇ ਮਿੱਤਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸਰਵਜੀਤ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ ਦਾ

ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
Sandhugulzar@yahoo.com

ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਧੀ ਰੋਡ ਵਾਲੇ ਘਰ ਛੱਡਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬੁੱਦਾ ਬਾਦੀ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਾਈਪਰ ਚਲਾ ਲਏ। “ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੀਤ?” ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। “ਸੀਸਾ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡੰਡੇ” ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ”, ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ, “ਇਹ ਆਪਣਾ ਰਸਤਾ ਆਪ ਹੀ ਬਣਾ ਲਵੋਗਾ। ਸਰਵਜੀਤ ਸੁੱਚ ਤੇ ਸਫਲ ਅਫ਼ਸਰ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਨੌਕਰੀ ਉੱਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਲ ਸਕੱਤਰ ਸੀ। ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਜ ਕੱਲ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਕੋਲ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅੰਤਿਕਾ: (ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਮੀਸ਼ਾ)
ਪੁਛਦੀ ਲਗੂ ਲੁਹਾਨ ਹੈ ਧਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੱਟੋਰੇ ਕਦੋਂ ਤੀਕ ਮੇਰਾ ਬੰਦ ਬੰਦ ਹੋਰ।

ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੁ ਜੋਇਆ

ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਾਹਰੁਖ ਖਾਨ, ਕਰੀਨਾ ਕਪੂਰ, ਕਰਨ ਜੋਹਰ, ਮਨੀਸ਼ਾ ਮਲਹੋਤਰਾ, ਰਣਬੀਰ ਕਪੂਰ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਬੱਚਨ, ਅਕਸ਼ੈ ਖੰਨਾ, ਜੋਹਨ ਅਬਰਾਹਿਮ, ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਮੁਖਰਜੀ ਵਰਗੀਆਂ ਚੋਟੀ ਦੀ ਫਿਲਮੀ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀ ਫਿਲਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੀਆਂ ਸਨ। ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਮੁੰਬਈ ਵਿਖੇ ਐਕਟਰ ਬਣਨ ਆਏ ਨੌਜਵਾਨ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਭਾਵੇਂ ਬਾਕਸ ਆਫਿਸ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤੀ ਕਮਾਈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕੀ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੁੜੀ (ਜੋਇਆ ਅਖਤਰ) ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਉਡਾਣ ਭਰੇਗੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਤਜਰਬੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਭ ਨੇ ਫਿਲਮ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਤੇ

ਕਿ ਦੁਬਾਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਿਲਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਹੋਰ, ਹੋਰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬਣਾਓ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਉੱਤੇ ਕੁੱਲ 5.50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਲੱਗੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਕਮਾਈ 15.53 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜੋਇਆ ਅਖਤਰ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਬੜੇ ਐਕਟਰ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਫਿਲਮ 'ਕਾਮਸੂਤਰ' ਵਿਚ ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਦਾਕਾਰਾ ਰੋਖਾ ਨਾਲ ਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਰਦਾਰ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਆਪਣੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਨਾਲ ਜੋਇਆ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਜੋਇਆ ਨੇ ਪੈਪਸੀ ਅਤੇ ਫਿਨੋਲੋਕਸ ਵਰਗੇ ਬ੍ਰਾਂਡਾਂ ਦੇ ਇਸਤਿਹਾਰ ਵੀ ਬਣਾਏ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਰੌਕ ਬੈਂਡ ਲਈ 'ਪਰਾਈਸ ਆਫ ਬੁਲਿਟਸ' ਸੰਗੀਤ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾਈ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕਾਸਟਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਣੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪੇ ਭਰਾ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ 'ਲਕਸ਼ੈ' ਅਤੇ 'ਦਿਲ ਚਾਹਤਾ ਹੈ' ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਚੱਲ ਸੋ ਚੱਲ। ਉਸ ਨੇ ਕਦੀ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਖੁਦ ਆਖਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਫਰਹਾਨ ਨੂੰ ਸੀਨ ਸਮਝਾ ਰਹੀ ਜੋਇਆ ਅਖਤਰ।

ਜੋਇਆ ਅਖਤਰ ਦਾ ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ਾ।

ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਜੋਇਆ ਅਖਤਰ, ਸ਼ਾਇਰ ਜਾਵੇਦ ਅਖਤਰ ਅਤੇ ਪਟਕਥਾ ਲੇਖਕਾ ਹਨੀ ਇਰਾਨੀ ਦੀ ਧੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਆਪ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਉਸ ਦੀ ਅਗਲੀ ਫਿਲਮ ਦੀ ਚਰਚਾ ਗਲੀ-ਗਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਜੇ ਐਲਾਨ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਿਰਫ ਐਲਾਨ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ ਚੋਪੜਾ, ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਕਾ ਸ਼ਰਮਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਿਯੰਕਾ ਅਤੇ ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਬਣਨਗੇ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਕਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨਾਲ ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰੁਮਾਂਟਿਕ ਜੋੜੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਐਕਟਰਾਂ ਦੀ ਪਲੇਨੀ ਫਿਲਮ 'ਬੈਂਡ ਬਾਜਾ ਬਰਾਤ' ਬੜੀ ਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ; ਕਮਾਈ ਪੱਖੋਂ

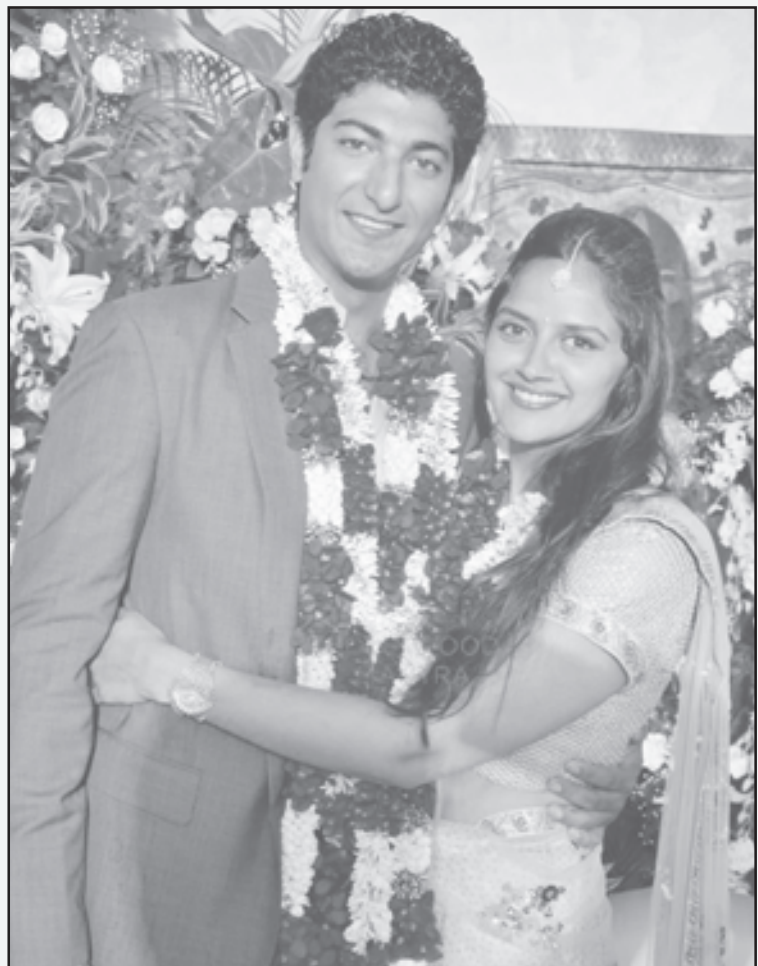
ਵੀ ਅਤੇ ਤਾਰੀਫ ਪੱਖੋਂ ਵੀ। ਜੋਇਆ ਦੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਜੋਇਆ ਦਾ ਭਰਾ ਫਰਹਾਨ ਅਖਤਰ ਵੀ ਅਹਿਮ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਫਰਹਾਨ ਅਖਤਰ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਭਾਗ ਮਿਲਖਾ ਭਾਗ' ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਉਡਣੇ ਸਿੱਖ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ। ਖੈਰ! 10 ਅਕਤੂਬਰ 1972 ਨੂੰ ਜਨਮੀ ਜੋਇਆ ਅਖਤਰ ਨੇ ਬੜੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਸਾਲ 2009 ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਸੀ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ- 'ਲੱਕੀ ਬਾਈ ਚਾਂਸ'। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਲੀਡ ਰੋਲ ਫਰਹਾਨ ਅਖਤਰ ਅਤੇ ਕੋਨਕਨਾ ਸੇਨ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਿਸ਼ੀ ਕਪੂਰ, ਐਲੀ ਖਾਨ, ਡਿੱਪਲ ਕਪਾਡੀਆ, ਜੂਹੀ ਚਾਵਲਾ, ਰਿਤਿਕ ਰੋਸ਼ਨ, ਈਸ਼ਾ ਸ਼ਿਵਾਨੀ ਅਤੇ ਸੰਜੇ ਕਪੂਰ ਵਰਗੇ ਐਕਟਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਫੌਜ ਸੀ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚੀ ਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਸ ਫਿਲਮ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਨਵੇਂ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦਾ ਫਿਲਮਫੇਅਰ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ; ਦੂਜੇ ਜਦੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਫਿਲਮ 'ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾ ਮਿਲੇਗੀ ਦੁਬਾਰਾ' ਆਈ ਤਾਂ ਸਭ ਉਲਾਂਭੇ ਲਹਿ ਗਏ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੇ ਕੋਈ ਇਕ-ਦੋ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਚਾਰ ਇਨਾਮ (ਫਿਲਮਫੇਅਰ, ਆਈ.ਆਈ.ਐਫ.ਏ. - ਆਈਫਾ, ਜੀ ਸਿਨੇ ਤੇ ਅਪਸਰਾ) ਮਿਲੇ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਨਸੀਰੂਦੀਨ ਸ਼ਾਹ, ਅਭੈ ਦਿਓਲ, ਰਿਤਿਕ ਰੋਸ਼ਨ, ਫਰਹਾਨ ਅਖਤਰ, ਕੈਟਰੀਨਾ ਕੈਫ ਅਤੇ ਕਾਲਕੀ ਕੋਇਚਲਿਨ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਸਨ। ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਤਿੰਨ ਦੋਸਤਾਂ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜੋ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਜੁਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖੂਬ ਧਮਾਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ

ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਫਰਹਾਨ, ਕਾਲਕੀ ਅਤੇ ਅਭੈ ਦਿਓਲ ਨਾਲ ਜੋਇਆ ਅਖਤਰ।

ਅਹਾਨਾ ਦਿਓਲ ਦਾ ਵਿਆਹ

ਹੋਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਅਤੇ ਧਰਮਿੰਦਰ ਦੀ ਛੋਟੀ ਧੀ ਅਹਾਨਾ ਦਿਓਲ ਦਾ ਵਿਆਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਨੌਜਵਾਨ ਵੈਭਵ ਵੋਰਾ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਹਾਨਾ ਬੁਨਆਦੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਹੋਮਾ ਵਾਂਗ, ਕਲਾਸੀਕਲ ਡਾਂਸਰ ਹੈ ਪਰ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਵੱਧ ਰੁਚੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਅਹਾਨਾ ਦਿਓਲ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬਹੁਤ ਧੂਮ-ਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਪਰ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਆਹ ਬਾਰੇ ਇਹ ਖਬਰਾਂ ਬੜੇ ਉਚੇਚ ਨਾਲ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਹਾਨਾ ਦੇ ਮਤਰੇਏ ਭਰਾ ਸਨੀ ਦਿਓਲ ਅਤੇ ਬੌਬੀ ਦਿਓਲ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਹੋਮਾ-ਧਰਮਿੰਦਰ ਦੀ ਜੇਠੀ ਦੀ ਈਸ਼ਾ ਦਿਓਲ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਏ। ਹਾਂ! ਧਰਮਿੰਦਰ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਅਭੈ ਦਿਓਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਬਾਕਾਇਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ।
ਚੁੰਝ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਸਨੀ ਦਿਓਲ ਅਤੇ ਬੌਬੀ ਦਿਓਲ ਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਆਪਣੇ ਬਾਪੂ ਧਰਮਿੰਦਰ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਮੁਆਫ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਨੂੰ ਮਾਂ ਹੀ ਤਸੱਵਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਤਾਂ ਸਨੀ ਦਿਓਲ ਹੋਮਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬੜੀ ਨਫਰਤ ਰੱਖਦਾ ਸੀ ਪਰ ਈਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਚਰਚਾ ਸੀ ਕਿ ਸਨੀ ਭਾਵੇਂ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਬੌਬੀ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਝ ਉਹ ਵੀ ਉਦੋਂ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਐਤਕੀ ਕੁਝ ਸਾਂਝੇ ਸੱਜਣਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਵਿਆਹ ਮੌਕੇ ਵੀ ਦੋਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਸੰਭਵ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ।

ਮਜ਼ਹਬ ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ 'ਯਾ ਰੱਬ'

'ਯਾ ਰੱਬ' ਇਕ ਸੰਦੇਸ਼ਮਈ ਫਿਲਮ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਹਸਨੈਨ ਹੈਦਰਾਬਾਦੀ ਨੇ ਬੜਾ ਜੋਖਮ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਣਾਈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਮਜ਼ਹਬ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਉੱਤੇ ਬੜੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਐਜਾਜ਼ ਖਾਨ, ਅਰਜੁਮਾਨ ਮੁਗਲ, ਵਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਮਰਾਨ ਹਸਨੀ ਨੇ ਨਿਭਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋ ਧੜੇ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਕ ਧੜਾ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਧੜਾ ਹਿੰਸਕ ਹੋ ਕੇ ਟੱਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਧੜੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਿੱਤ ਆਖਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਧੜੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕੱਟੜ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਸਨ ਪਰ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਨੇ ਕੁਝ ਕੁ ਕੱਟਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਫਿਲਮ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਲਮ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲੇ। ਕੁਝ ਫਿਲਮ ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਫਿਲਮ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੁਝ

ਕੁ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਾੜੀ ਫਿਲਮ ਐਲਾਨਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਆਖਣਾ ਸੀ ਕਿ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸੰਜੀਦਾ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਹੀਰੋ ਐਜਾਜ਼ ਖਾਨ ਟੀ.ਵੀ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਬਿਗ ਬੋਸ' ਦੇ 7ਵੇਂ ਸੀਜ਼ਨ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਕਰਵਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨਫਾ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਉਹ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਦਿਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬ੍ਰੇਕ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਅਰਜੁਮਾਨ ਮੁਗਲ

**HURRY!
LIMITED-TIME
OFFER!**

Apple iPad mini

HOME ENTERTAINMENT ANYWHERE.

Only from DISH
Get an iPad® mini FREE when you sign up for DISH and the Hopper.®

Cannot be combined with promotional pricing. Must subscribe to qualifying American programming starting at \$54.99/mo in addition to International programming. Requires 24-month commitment, credit qualification and qualifying programming.

Did you know that the first Indian woman in space was a Punjabi trailblazer? With the Hopper, we're trailblazing a new way to watch your home entertainment anywhere.

WATCH WHAT YOU LOVE

LOVE HOW YOU WATCH IT

And many more!

PUNJABI PACK

\$24.99/mo

AMERICA'S TOP 120

Over 190 American channels starting at \$29.99/month for 12 months.*

*Requires 24-month commitment and credit qualification. Monthly DVR and receiver fees apply.

Only the **Hopper®** gives you the power to:

- Watch all your live and recorded TV anywhere*
- Instantly skip commercials*
- Store up to 2,000 hours of your favorite shows

*Feature must be enabled by customer.

Call now! 1-888-926-5479
 or visit **DishPunjabiTV.com**

Important Terms and Conditions: Promotional Offers: International programming requires additional \$10/mo International Basic package or any America's Top package. For iPad mini Offer, International programming requires any America's Top package. Requires activation of new qualifying DISH service. All prices, fees, charges, packages, programming, features, functionality and offers subject to change without notice. After 12-month promotional period, then-current everyday monthly price applies and is subject to change. **ETF:** If you cancel service during the first 24 months, early termination fee of \$20 for each month remaining applies. For iPad mini offer, if you cancel service during first the 24 months, early termination fee of \$30 for each month remaining applies. **Activation fee may apply.**

Additional Requirements: For iPad mini Offer: Customer must select Hopper system and minimum of America's Top 120 package; allow 4-6 weeks for delivery; offer not available in Puerto Rico or USVI. ETF based in part on everyday price (i.e. non-promotional price) for programming. Available while supplies last. Model subject to change without notice. **Hopper Features:** AutoHop feature is only available with playback the next day of select primetime shows on ABC, CBS, FOX and NBC as part of PrimeTime Anytime feature. Both features are subject to availability. **Installation/Equipment Requirements:** A second dish antenna may be required to view both International and American programming. Free Standard Professional Installation only. Certain equipment is leased and must be returned to DISH upon cancellation or unreturned equipment fees apply. Upfront and additional monthly fees may apply. Recording hours vary; 2000 hours based on SD programming. Equipment comparison based on equipment available from major TV providers as of 1/17/14. Watching live and recorded TV anywhere requires an internet-connected, Sling-enabled DVR and compatible mobile device. **Miscellaneous:** Offers available for new and qualified former customers, and subject to terms of applicable Promotional and Residential Customer agreements. State reimbursement charges may apply. Additional restrictions and taxes may apply. **Offers end 6/12/14.**

© 2014 DISH Network L.L.C. All rights reserved. iPad is a trademark of Apple Inc., registered in the U.S. and other countries. Apple is not a participant in or sponsor of this promotion.

LEO
ENTERTAINMENT

& BALBIR SINGH DHANOA
proudly present

B A B B U M A A N

“ਰਜ਼ੀਮ ਤੋਂ ਨਿੱਚਾ ਮਾਇਕਾ”

ਮਿੱਠਾ ਝੰਡਾ

VISAKHI - 2014

LIVE USA CANADA
APRIL-MAY 2014

ਮਿੱਠਾ ਝੰਡਾ ਚਾਣੇ ਰੋੜੇ ਮਾਏ

TO BOOK SHOW IN YOUR CITY, CALL
OR LOGIN AT WWW.LEOENTINC.COM

DALJEET SINGH: 516-467-7102
BITTU BHULLAR: 516-946-4748

National Sponsor:

Biz4Loans
Commercial Loan Lenders

SHAWN'S
REALTY
& FINANCE GROUP

Sponsors:

ALL WESTERN MORTGAGE
RESIDENTIAL MORTGAGE IN 19 STATES